

Le Dónbeenĩ bín-tente vūahũ na ó O Luki túara

Vūahũ túaró nũhũ

O Luki hĩa wee bè là a Poole va hã kúio. O yínǎn zúifù. O lé o *Κερεσι nĩ. O fù lé o ðàkòtúaràn. Lé orén túara ho vūahũ mu, á mún túara ba Tonkarowà bè-wénia vūahũ.

Bĩo nǎn ó o Luki túararáa mí bín-tente:

1. O Luki wi à ba kèrètíewa búenbúen zũn le bĩa dó mí sĩa o *Krista yi á bĩo bõ bĩo na wó mǎn kénkén wán. O o wi ò o hení ba sĩa à ba wíoka fára tĩn.
2. O mún wi ó o zéení le ba kèrètíewa yínǎn nùpua na wi à ba fá mí nĩi ðĩnĩ lè ba *zúifùwa.
3. Nún-sĩ ó o Tiofile hĩa lé o Poole nĩ-tà ho Oroomu yi. Ó o Luki túara ho vūahũ mu nǎn wo yi, à séení a tonló yi.

O henía mu bè-kora séndíaró lè ho floró bĩo. O zéení a *Isirayele nĩpomu làndáwá yara.

Yĩa lé ba nùpua búenbúen kǎnĩlo ó o zéení bĩo mi vūahũ mu yi.

1-2 Tiofile, * bĩo wó khĩina wa cǎn lè mí dà-kénĩ kénĩ búenbúen le Dónbeenĩ ðǎnĩ yi à lá mu nũhũ búenĩi á ba búĩ mǎn á lé mu seéràsa, bán lé bĩa wó le Dónbeenĩ bín-buerowà na zéení mu làa wen. Ba cèrèe wi à ba kúeeka mu mín wán à túa hã vǎnna yi. ³ A bĩo á ñén mún wi á ï túa mu lè

* **1:1-2** Tiofile: Le yèni mu kúarà lé bĩo kà: «Yĩa le Dónbeenĩ wa». Yĩa ó o Luki von lè le yèni mu á bĩo yí tà yí zũ sese.

6a bïo síi, á ï tùakaa mu cinciíra bïa mɔn mu lè mí nǐ-kéní kéní cɔn á zúrnanáa mu ya-tente. A bïo mu sãmaanáa lé bɔn á ï wi à ï túaráa mu à na ùnén Tiofiile cùkúso yi, ⁴ bɔn lé bïo o na á fo ò zúr kénkén ká bïo á 6a fù kàráanna làa fo búenbúen lé ho tũíá poni.

O Zân Batiisi teró bïo zéeniló

⁵ Ho Zudee kôhú béε *Heroode pâahú, á le Dónbeení yankaro búí fù wi bɔn á yèni 6a le Zakari. O lé o Abia kuure nùpue búí. Bàn háa yèni 6a le Elizabεeti. Wón fù lé le *Dónbeení yankarowà nùhúso *Aaron nɔnkãni hɔnló búí. ⁶ Ba mí nùwã nɔn fù lée nùpua na téréna le Dónbeení yahó, ó o Nùhúso làndáwá là a bè-zéenínia lè mí dà-kéní kéní búenbúen á 6a wee bè yi lè mí nɔ-káa. ⁷ Ba lá ðin yí yú za lé bïo ó o Elizabεeti hɔana yí máa te, à 6a mí nùwã nɔn mún kɔnkaa.

⁸ Wizonle búí, ó o Zakari zon le *Dónbeení zĩ-beení yi lé bïo á 6a kuure nùpua lé bán ho yankaró pâahú yèrémáa bueé ðã, ⁹ á bïo 6a le mí ì cà yia zoó cí mu bïo na sãmu sí le *sòobá-lùε† yi làa bïo mu bórãa le Dónbeení yankarowà làndá yi á 6a wó le nún-sini bïo, ó orén lé yia ó o Nùhúso léra.

¹⁰ Hón pâahú so yi, ká 6a zãamãa lée ðin ho khũuhũ á wee wé ho floró. ¹¹ Yio bueé tí ò o Nùhúso wáyí tonkaro lí ðin o yahó mu bïo na sãmu sí cíniú dèε nĩsãní bàn nín-tiãní. ¹² Pãhú na ó o Zakari mɔn wo, ó o zãna làa sòobεε á wee zà wàwàwà. ¹³ Ká a tonkaro màhá bíá làa wo: «Zakari, yí zɔn dèε, le Dónbeení nã ú floró. Mĩn háa

† **1:9** Le sòobá-lùε: Lé le Dónbeení zĩ-beení lahó búí na á nùpue woon yí dà máa zo yi ká mu yínɔí le Dónbeení yankarowà mí ðon.

Elizabethi á à sǐ le sǎní á à te o za báa; ká a khíi ton à ũ cé o yèni le Zǎn. ¹⁴ O bǐo khíi wé hǎ zǎmakaa lè le sí-wεε ũ cǎn, á nùpua cèrèε mún khíi zǎmaka a teró bǐo yi. ¹⁵ Lé bǐo ó o khíi wé nǐ-beenǐ o Nùhúso yèn-dǎní yi. Bè-ɲunii na dà a ví hǎ yǐo ó o máa bè mí ɲii yi hùúu, á le Dónbeenǐ Hácírí á à fèn ñ kεí wo yi ká a yáá ðǐn yí ton. ¹⁶ Orén lé yǐa khíi bǐní ì fé o *Isirayεεle nǐpomu cèrèε á ɓa à yèrémá à ɓuen ɓa Nùhúso Dónbeenǐ cǎn. ¹⁷ Orén mí bæere lé yǐa khíi fèn ñ wíoka a Nùhúso wǎhú lè le Hácírí lè ho dàrló na le Dónbeenǐ yánkaa nɔn mí ɲi-cúa fεero *Elii yi. Ũ za mu lé yǐa khíi véení hǎ bióní na wi ɓa maáwà lè mí zàwa pǎahú, á mún ñ yèrémá bǐa pǎ le Dónbeenǐ bióní sǐa á ɓa à wé lè ɓa nùpua na téréna lè ɓa bè-zǔrǐlowà bǐo síi. Lé kà síi o ò wíokaráa ɓa nùpua á à paráa o Nùhúso ɓuenló.»

¹⁸ O o Zakari bǐa nɔn le Dónbeenǐ tonkaro mu yi: «Bǐo ò wé á ì tàráa mu yi lé mu yén? Bǐo á ì màhá kǐna, á wàn hǎa mún yǐo tǎn yú.» ¹⁹ A le Dónbeenǐ tonkaro bǐa: «Ìnén na ðǐn ũ yahó kà lé o Kabiriyεεle. I wi le Dónbeenǐ nǐsǎní á wee sá na le yi. Lerén lé ðǐo tonkaa mi le ì ɓuee bǐo le bǐn-tente na kà na foñ. ²⁰ Awa! A bǐo fo yí tà ì bióní yi, lé bǐn nɔn á ũ ɲii á à ì á máa bǐní máa bǐo fúaa ũ za báa mu te nɔnzoñ. Loí mu sese, bǐo á ì bǐa làa fo ɓúenɓúen á à wé ho pǎahú na le Dónbeenǐ le mu ko yi.»

²¹ Hón pǎahú so yi ká ɓa zǎamáa pá léé ðǐn ho khǔuhú á pan o Zakari. Ho pǎn-tóní na ó o zoó wó le sòobá-lùe yi á lùnkaa ɓa yilera. ²² Pǎahú na ó o wà ɓueé lé yi, à bǐn ò o ɲii lù, ó o wee bǐo lè ɓa nùpua lè mí níní. A ɓa ðèenía zǔna mu le o bǐo

mu yínǎn kǎamáa, Dónbeenĩ zéenia bío búí làa wó zoó le sòobá-lùe mu yi. ²³ Ǹnzoñ na ó o Zakari mu tonló wó yi, ó o wà van mí zĩ.

²⁴ Lé b̀n m̀n á àn h̄a Elizabete sùráa mí s̄nĩ. Bío ó o z̄na mí s̄nĩ mu bío, ó o wó h̄a p̄ina bío hònú búenb̄uen ká a yí máa tà lé kh̄uh̄. Hón p̄ah̄ so yi ó o wee bío mí yi: ²⁵ «Pátĩ! Bío ká yàà òn yí bon. O za máa teró bío na fù wee wé bío na miĩ f̄eé á w̄a wó ho zuia. O N̄uh̄so na p̄anká wi á z̄na ĩ màkárĩ á h̄onia ĩ n̄uh̄.»‡

O Yeesu teró bío zéenl̀

²⁶ P̄ina bío h̄z̄n b̀n m̀n, á le Dónbeenĩ b̄ia n̄n mí tonkaro Kabiriyeele yi le o t̄n l̄n va ho Kalilee k̄h̄ l̄h̄ búí na áa le Nazareete yi, o h̄nzo-s̄nii búí c̄n. ²⁷ O h̄nzo-ó mu f̄uamuš á b̀ n̄n o b̄eé *Daviide n̄nk̄ni n̄pue búí na ȳni áa le Zozefu yi. O h̄nzo-s̄nii mu ȳni áa le Mari. ²⁸ Bío ó o Kabiriyeele vaá zon o z̄i yi ó o t̄enia a yi: «Mari, foó. O N̄uh̄so Dónbeenĩ wó mí s̄amu làa fo: Or̄n mí b̄ere m̄n wi làa fo. W̄a z̄amaka.» ²⁹ Ó o Mari kará coon á yilera yáara. O wee le mí yi, le dén t̄enii so n̄uh̄ lé mu ȳn. ³⁰ A le Dónbeenĩ tonkaro b̄ia: «Mari, yí z̄n d̄e woon, le Dónbeenĩ s̄amu á òn fo. ³¹ Loń! Bío fo kará wán á fo ò si le s̄nĩ á a te o za báa, ká ũ le fo ò cé o ȳni à ũ bío le Yeesu. ³² O kh̄i wé n̄pue na n̄uh̄ wi á áa wé è ve o lè le Dónbeenĩ na wi mu bío búenb̄uen n̄uh̄ wán Za. A le Dónbeenĩ m̄n kh̄i bàrá a àn àa Daviide bá-z̄amu kanm̄inĩ wán. ³³ O kh̄i lá lé b̄enĩ o *Zakoobu n̄pomu z̄i, á bá-z̄amu máa ve máa mi.»

‡ **1:25** Ba z̄uf̄uwa c̄n ó o h̄a na ton h̄n̄n yòò k̄na ò o yi f̄o za h̄uúu á bío fù l̄e n̄yio na àa d̄akh̄ina. § **1:27** Mi loń Matiye v̄ah̄ 1.18

³⁴ O o Mari bía nɔn wo yi: «Mu dà a wé kaka? Bïo á ï màhã yí zũ báa.»

³⁵ A ho wáayi tonkaro zéenia mu ya-tente làa wo: «Le Dónbeenĩ Hácírí á à lii ũ wán, á le Dónbeenĩ na wi mu bïo búenbúen ñúhũ wán dànló á à bún foñ lè ho tàró bïo síi. Lé bún nɔn ó o za na á ũ khíi te á ba wé è ve le yi poni bânso, làa Dónbeenĩ Za. ³⁶ Loń! O Elizabɛeti na làa fo te mín pá sù le sání lè mí hã-kinmu; wón na ba fù le o hĩana yí máa te, nín-ya sání pĩina yú hã bïo hèzn. ³⁷ Lé bïo á bïo na le Dónbeenĩ á à wé è sa bún bïo so mía hùúu.» ³⁸ Hón pãahũ so yi ó o Mari bía nɔn ho wáayi tonkaro yi: «Ĩ wi o Núhũso níi yi ho zuia, ĩ wi o níi yi ho yĩró. Le mu wé miĩ làa bïo fo bíarãa mu.» A ho wáayi tonkaro zoó ló léé wà ò o día a Mari.

O Mari búɛkíró là a Elizabɛeti bïo

³⁹ Wizooní bïo yɛn bún món, ó o Mari hĩnɔn bánbáa ñɔn ho lóhó búii na wi ho *Zudaa kôhũ búaa yi. ⁴⁰ Bïo ó o vaá dɔn ó o téréna vaá zon o Zakari zii, á zoó tɛenia a Elizabɛeti yi. ⁴¹ Bïo ó o Elizabɛeti ñá a Mari tɛeni sã, ó o za dɛenia zoó kùrúnna a yi, á le Dónbeenĩ Hácírí wãa sú a Elizabɛeti mu, ⁴² ó o zoó bía pónpón: «Ba hãawa búenbúen tãhũ ũnén lé yia le Dónbeenĩ dúbuaa wi wán, ó o za na sání wi ũ wán á le mún dúbuaa yi. ⁴³ Inén léé wée á ĩ Núhũso bàn nu ló buararãa ĩ cón! ⁴⁴ Loń! Pãahũ na á ĩ ñá ũ tɛeni sã, á ĩ za sũi wan wan á kùrúnna ĩ yi. ⁴⁵ Yia tà le bïo ó o Núhũso bía nɔn mí yi á à wé máa khí bɛntĩn bïo se.»

Le Dónbeenĩ khòoniló leni na ó o Mari sia

⁴⁶ O o Mari wãa bía:
Inén wee dé o Núhũso yèni wán,

- 47 á ĩ sĭi mún wan le Dónbeenĭ
na lé ĩ kánĭlo bĭo yi.
- 48 Lé bĭo le lora mí ton-sá hĭa
na bĭo ĵúhŭ mĭa.
- Bĭo kà wán á ba nùpua búenbúen
na wee te lè mí pònna
á à bío lé ĩ bĭo se.
- 49 Lé bĭo le Dónbeenĭ na dà mu bĭo búenbúen
á wó mu bè-beera nòn mĭi.
Le yèni po hĭa yènnáa búenbúen.
- 50 Le sĭamu á bènbéra fò ba nùpua
na wa le á wee kònbi
hĭa pònna búenbúen yi.
- 51 Le wee wé zéeni mí pánká
bĭa wee búaaní mítén wán
á ĵa ba vĭnvĭná.
- 52 Le wee wé liiní ba bá-zàwa mí kanmúiní wán
à hóoní ba yídàwa ĵúná.
- 53 Bĭa le hĭni wee búe
á le wee wé sĭiní níní
lè mu bè-tentewà cèrèè,
à ĵa ho nàfòró bànsowà
á ba lén lè mí nín-kĭamáa.
- 54 Le séenia mí ton-sá *Isirayēele,
à zéenináa le le yi yí nònsĭa mu sĭamu
55 na le wee wé là a *Abarahaamu lè mí món
yi fúuu,
làa bĭo le hĭa dórĭa mí ĵii nòn wàn maáwà yi.
- 56 O o Mari wĭa kará là a Elizabēeti á yú hĭa pĭina
tĭn sĭi, bún món ó o bĭnĭa wà bon.

O Zān Batiisi teró

- 57 Bĭo ó o Elizabēeti teró dŏn, ó o ton mí za báa.
- 58 A bĭa làa wó kará bó mín yi lè bàn temínlowà ĵá
le o Núhŭso wó mí sĭamu làa wo, á ba páanía wee

zãmaka làa wo. ⁵⁹ O kúnkúza mu teró wizooní bïo hêtín zoñ á 6a 6uan wo 6ueé *kuíio,* á 6a le mí ì cé 6àn maá Zakari yèni á à na a yi. ⁶⁰ A 6àn nu Elizabethi pã ò o bía: «Bùéé. O yèni 6a le Zãn.» ⁶¹ A 6a bía nòn wo yi; «Lée webio? Le yèni mu 6a yèn-6ua mía mìn zii.» ⁶² A 6a wãa wee tùa 6àn maá yi lè mí níní le lé le yèni yén ó o le mí ì cé á à na mí za yi. ⁶³ O o Zakari le 6a lá le dèe na wee túa wán na mí yi, á bïo kà lé bïo ó o túara: «O yèni 6a le Zãn.» A mu wó 6a coon. ⁶⁴ Lé bïn wán ó o Zakari jii dèenía feera wee bío, á wee 6ùaaní le Dónbeení. ⁶⁵ A bía sùarákaa bïn 6úen6úen zãna, á ho *Zudee kôhú 6úaa lùà 6úen6úen yi á 6a wee bío bïo wó. ⁶⁶ A bía wee jí mu 6úen6úen wee 6ua mu mí sía yi. Ba wee tùa mítén yi: «O kúnkúza mu bïo khií wé kaka coon?» O Núhúso pánká 6èntín wi làa wo.

Le Dónbeení khòonlò leni na ó o Zakari sía

⁶⁷ O o kúnkúza mu 6àn maá Zakari á le Dónbeení Hácírí sú á le le o bío hã bíoní na kà:

⁶⁸ «Mí wé sío 6ùaaní a Isirayeele nípomu

6àn Dónbeení na lé o Núhúso.

Lé bío le 6uara kánía mí nípomu

á mu wi mítén.

⁶⁹ Le nòn ò kánílo na pánká wi wèn

na ló le ton-sá *Daviide zí-júhú yi.

⁷⁰ Le yánkaa bía bïo kà hàání

mí jí-cúa fèrowà jíni yi:

⁷¹ I khií kání mia mi zúkúsa

* **1:59** Mu lé o núpue bámu dèe 6àn jii sãahú wèndiaró. Ba zúífùwa cón á mu fù lée bío na 6a wee wé à zéenináa mu temínmu na yánkaa wi le Dónbeení là a Abarahaamu lè mí món núpua pãahú. Hàrí ho zuia á 6a món núpua pá wee wé mu. Mi lorí Levii nùwã vùahú (Lévitique) 12.3

làa bĩa jina mia búenbúen níní yì.

⁷²⁻⁷³ Bún sãamu so lé bïo le hĩa wó,
le hĩa wó mu á nɔn wán búaawa yì.

Le yì pá yí nɔnsãa bïo lerén làa ba jini tò wán
le mí ì bua làa mín yì.

Le yáania báa lè wán búa *Abarahaamu

⁷⁴⁻⁷⁵ le mí ì fé wɛn wà zúkúsa níní yì,

A wa à dàń ò ò ò ò wé è sá a na le yì
wa mukãní wizooní búenbúen yì.

Mu húaaràmu lè mu tentemu yì
le yahó ká zãní mia wɛn.

⁷⁶ Unén háyónza mu, ɓa khii ve
làa yĩa dà mu bïo búenbúen wán ji-cúa fɛero.

Fo khii dí o Núhúso yahó loo
á à wíoka a wǒhú á à na a yì.

⁷⁷ O o ñipomu à zǔn ho fenló
bïo ɓa bè-kora séndiáró bïo yì.

⁷⁸ Wán Dónbeenĩ sɪ se, á hii wi
le lé waminĩ ɓanso.
Le wó á mu khoomu ló ho wáayi
lè le wii na líi hà bïo sii.

⁷⁹ Le khoomu mu ù lé á à kúia
bĩa kará le tibirí yì wán
làa bĩa na wi mu húmú yuumu yì,
á à dí wa yahó ho héerà wǒhú wán.»

⁸⁰ O o háyónza mu wáa wee dǎ á hácirí wee dé
wán ká le wà. O o ò kɛɛní hã mana tá henĩ yì fúaa
nɔnzon na ó o khii ò ò ò ò Isirayɛele ñipomu yahó á
ɓa a mi.

2

*O kãnilo teró bïo
(Matiye 1.18-25)*

¹ O Zān mu teró pāahũ lé bñn á ho *Oroomu béε Okusite á n̄n lè jñi, le hã kãna na bño sã mí yi à 6a túa nùpua búenbúen yènnáa à mí zũn jñi. ² Hón nín-yání mìlò so wó ká a Kiriniyuusi lé yia ó o bàrá ho Siirii k̄hũ jñhũ wán. ³ Lé bñn n̄n ká nùpue na n̄nkãni can lóhó na yi ò o lén va bñn à vaa túa mí yèni.

⁴ O o Zozeεfu mún hñn̄n ló ho Kalilee lóhó na 6a le Nazareεte yi á wà van ho Zudee k̄hũ lóhó yi, hĩa yèni 6a le Beteleheεmu. Lé bñn ó o béε *Daviide ton yi. O Zozeεfu mu lé o Daviide m̄nm̄n̄i bú. ⁵ O o Zozeεfu mu lè mín fūaalè Mari hñn̄n páanía bò mín á wà vaá túa mí yènnáa bñn. Hón pāahũ so yi ká 6àn fūaalè mu sãní dñn.

⁶ Bño 6a vaá wi ho Beteleheεmu yi, ó o Mari teró pāahũ dñn, ⁷ ó o ton mí hínbii za á 6a bá a lè ho p̄nsòró á dó ho boohó yi, lé bño 6a yí yú le lùe 6a n̄i-hãní làanii.

Ba pi-pawà jã le bñn-tente

⁸ Mu wee wé ká 6a pi-pawà khèra vaá wee pa mí pia fé mín yi hã mana na sùarãa bñn yi. ⁹ Yio 6ueé tĩ à le Dónbeenĩ wáayi tonkaro bú. ðñn 6a yahó, ó o Núhũso khon-be-beenĩ lion 6a wán lè mí pánká á 6a yiwa lèekaa á zãna dàkhĩna. ¹⁰ Ká ho wáayi tonkaro m̄hã bía á hĩna 6a sĩa: «Mì yí z̄ñn wà. Léé bñn-tente á ï bío á à na mia. Le bño á à wé hã zãmaka-beenĩ m̄n̄n n̄pomu búenbúen c̄ñn. ¹¹ Mi yú a kãnílo, o ton ho t̄n̄n̄ahũ na kà yi o Daviide 6a lóhó yi. O lé o *Krista á lé o Núhũso. ¹² Bño mi ì zũrnáa wo lé bño kà: Mi wãa lén, ká mi hĩa vaá m̄n̄n kúnkúza yia ká a dũma ho boohó yi á bá lè ho p̄nsòró se wón lé orén.»

13 Mí lahó yi à bǔn à ho wáayi tonkarowà ku-beeni búí yòó ló lion o cǎn á 6a páania wee khòoní le Dónbeeni:

14 «Ho cùkú là le yèn-beeni à bǐo sí le Dónbeeni na dà mu bǐo búenbúen jǔhǔ wán yi!

O o hээрà na ó o wee na 6a nùpua na bǐo sí a yi à yí mí pànká ho tá wán.»

15 Bǔn mǎn á ho wáayi tonkarowà bǐnía yòó wà à 6a díá 6a pi-pawà, á 6a yèrèmaa wee bío mín yi: «Mí hǐnǐ le wa bánbá va ho Betelehεmu yi à vaa mi bǐo ó o Nǔhǔso zéenia làa wεn à zǔn mu yahó.»

16 Mí lahó yi á 6a dεenia hǐnǎn bánbáa vaá yú à Mari là a Zozεfu là a kúnkúza yǐa mu ká a dǔma ho boohó yi. 17 Bǐo 6a mǎn wo ká síi, á 6a dεenia lan wee bío bǐo ho wáayi tonkaro bíá nǎn 6a yi o kúnkúza mu bǐo yi à na bíá wi bǐn yi. 18 A bíá jǎ 6a pi-pawà mu jǐ-cúa búenbúen á dǐn coon mu bǐo yi.

19 O o Mari wón bèn buan hǎ bíoní mu mí yi, á wee le mí yi hǎ bǐo yi fεεε. 20 Bǐo 6a vaá mǎn o wán vó, á 6a bǐnía wà ká 6a wee búaaní le Dónbeeni yèni, á wee khòoní le bǐo 6a jǎ làa bǐo 6a mǎn búenbúen bǐo yi.

O Yeesu 6a vad nǎn le Dónbeeni yi

21 O teró wizooní bǐo hètǐn níi zoñ á 6a *kúio* wo, á có yèni le Yeesu. Dén yèni so le dío á ho wáayi tonkaro hǐa zéenia là bǎn nu ká a sǎnǐ yáá dǐn yí sù. 22 Bǔn mǎn á bǐo 6a ceéra mítén vó làa bǐo mu bòráa o *Mǎyiize làndá yi, ó o Mari là a Zozεfu buan mí za Yeesu vannáa ho Zeruzalεmu á wà vaá na a jǔhǔso yi, 23 làa bǐo mu túararáa o jǔhǔso làndá vǔahǔ yi: «Ba nùpua hǐnbíi zà-báawa là 6a

* 2:21 Mi loñ 1.59

sároní bùaa nín-yání zà-tenia bà-báa búenbúen bío sã a Nùhũso yi.»† 24 Ba mún ko ba na ba bùaaabúuní bùaa ñun, ká bán yí yú, á ba a na ba háponí bùaa ñun à á wé lè mu hãmu, làa bío mu túararáa o Nùhũso làndá vūahú yi.‡

25 Bũn pãahú ká a ñi-kĩnle búí fù wi ho Zeruzalεmu yi á yèni ba le Simiɔn. Le Dónbeenĩ Hácírí fù wi làa wo. O lée nùpue na fù téréna ba nùpua yahó, á dó mí sii le Dónbeenĩ yi, á mún bò le làndáwá lè mí dà-kéní kéní yi. O fù kará wee lòní yĩ wà ìueé kãní a *Isirayεle ñipomu mí wobámu yi. 26 Le Dónbeenĩ Hácírí yánkaa bíá mɔn wo yi: «Fo máa hí ká fo yí mɔn o *Krista na lé le Dónbeenĩ tonkaro lè ũ yĩ.»

27 Ho pãahú na ó o Yeesu bàn nùwã ìuan wo wà ìueé tírãa o Nùhũso làndá ñii, lé hón pãahú so yi á le Dónbeenĩ Hácírí dà-kéní kéní mu á ñàana a Simiɔn ìuararáa le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi. 28 Bío ó o mɔn o kúnkúza mu ó o dèenía vaá fó a ìuan mí bàra yi, ò o wee khòoní le Dónbeenĩ kà síi:

29 Nùhũso, bío á ũ fù bíá

èé lé mu wãa wó ho zuia.

Lònbio ũ ton-sá à ũ wãa díá

o ò yí níi à hí làa hээрà.

30 O kãnílo á ÿ yĩ á wãa mɔn,

31 yĩ ũ fèra wíokaa bàrá

hã síiwà búenbúen yahó loo,

o ò wé yĩ wé è dé hã khoomu.

32 Orén lé yĩ á à wé mu khoomu

† 2:23 Ba sároní bùaa nín-yání zà-tenia bà-báa bán wee búe à wé lè mu hãmu na a Nùhũso yi. Mi loĩ Léró vūahú (Exode) 13.2, 12, 15

‡ 2:24 Mi loĩ Levii nùwã vūahú (Lévitique) 12.1-8

á hã síiwà nùpua á à bè yi ì zũrnáa fo
o ò wé ũ n̄pomu *Isirayεele
cùkú là ho yèni loo.

O Simiɔn là a Aana b̄io na ba bla a Yeesu d̄ani yi

³³ O o Yeesu bàn maá là bàn nu wó coon hã bíoní na ó o Simiɔn bía ba za d̄ání yi b̄io yi. ³⁴ B̄iún m̄ón ó o Simiɔn dúbuua ba yi, ò o bía n̄on o Yeesu bàn nu Mari yi: «Àwa! Le 1̄ fèn bío mu na foñ: Ʋ za mu na kà b̄io kh̄ii wé hã kánkáa o Isirayεele n̄pomu búenb̄úen c̄s̄n. Orén b̄io yi, á le Dónbeen̄i kh̄ii síiní ba c̄èr̄èe j̄úná, á lé orén b̄io yi, á le mún ñ lén ba c̄èr̄èe búí j̄úná. O ò wé ȳia wé è zéeni le Dónbeen̄i b̄io, ká ba nùpua màh̄á máa tà a yi. ³⁵ B̄iún lé b̄io á à na ká ba nùpua c̄èr̄èe sía b̄io na fù tun yi á à lé ho kh̄ũhũ. εε ká ũnén Mari, le lònbee na à yí fo á à keñ lòn cànb̄úa na ba cú là ũ kos̄i.»

³⁶ Hón p̄ah̄ũ so yi ò o hã-kinle búí mún b̄ueé d̄s̄n. O lé le *Dónbeen̄i j̄i-cúa f̄εero. O yèni ba le Aana, ká bàn maá lé o Fanuwεele na ló a Azεere nùw̄á z̄ii. Bàn báa na ó o h̄ia yan là mí h̄inmu ó o karáráa d̄s̄n hã lúlúio b̄io h̄èj̄un. ³⁷ B̄io á wón húrun ó o yí b̄inía yí yan á teró lúlúio yòó yú ho búará-náa làa b̄io náa. O fù wee wé b̄uen le *Dónbeen̄i z̄i-been̄i yi túntún à b̄uee sá na le yi là mí j̄ii l̄iró là mí floró le wisoni là ho t̄nàah̄ũ. ³⁸ B̄io ó o m̄on o kúnkúza Yeesu ká bàn nùw̄á buan wo, ó o d̄eɛnía wee khòoní le Dónbeen̄i ká a bío o háyónza ȳia mu b̄io à na b̄ia búenb̄úen na fù wee lòní ho p̄ah̄ũ na le Dónbeen̄i á à k̄ání ho Zeruzalεemu yi.

Ho Nazareete b̄ini varó b̄io

39 Bïo ó o Yeesu bàn nùwã wó bïo ó o Nùhũso làndá lé 6a bè yi á mu búenbúen jii tun vó, bún mónđen á 6a van ho Kalilee kôhũ yi, ho Nazareete lóhó na 6a lá wi yi. 40 O o háyónza mu wee dá ká a líika, á hácírí wee dé wán. O fù sú là mu bè-zũrímini á le Dónbeenĩ dú6uaa mún fù wi o wán.

O Yeesu fò mín là ho làndá zũrlowà

41 Lúlúure lée lúlúure ká a Yeesu bàn nùwã fù wee wé va ho Paaki sánúŠ diiníi ho Zeruzalεemu yi. 42 Bïo ho pãahũ mu yèrèmaa 6ueé dõn, á 6a le mí ì va bïn làa bïo 6a lá wee wé wéráa mu. Hón pãahũ so yi, ò o Yeesu lúlúio wãa yú ho píru jun* ó o bò là mín nùwã van ho sánú mu diiníi. 43 Bïo ho Paaki sánú mu vaá dú vó, á 6a bïnía wee 6o, à 6a za Yeesu wón pá kará ho Zeruzalεemu yi ká 6a yí zũ mu. 44 Barén hácírí yi á 6a wee leéka le o wi mí ninzàwa tãhũ. Lé 6a wizon-kùure vεenĩ món, á 6a màhã zũnnanáa mu ká a yí bò làa bán. A 6a màhã wãa wee hée tùaka a bïo mín temínlowà là mí nì-zũrlowà cõn. 45 A bïo 6a tùakaa san, á 6a bïnía lá ho wõhũ van ho Zeruzalεemu á vaá wee cànka a bïn.

46 Mu wizooní tìn níi zoñ á 6a vaá zoó yú a le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi ká a páanía kará là ho làndá zũrlowà á wee jí 6a cõn ká a tùaka 6a yi. 47 A bãa wee jí a bioní búenbúen wee wé coon le hácírí na ó o wee cikonnáa mu bïo dání yi, làa bïo ó o wee bini zéenináa mu yara bïo yi.

Š 2:41 Ba zúifùwa Paaki sánú là 6a kèrètíewa Paaki sánú yínáí dà-kéní. Mí loñ Dónbeenĩ bioní vùahũ bioní 6úi bàn kúará vùahũ yi. * 2:42 Ba zúifùwa cõn ká a za báa teró lúlúio hãa yú ho píru jun bún ká a wãa dà wee mí dé 6a nùpua na yïo tñn tãhũ le Dónbeenĩ bïo dání yi.

48 Bïo ó o Yeesu bân maá le bân nu zoó m̄n wo b̄n á ba d̄n concáan. A bân nu bía làa wo: «Éee! Un̄én, fo wó w̄en kà le we? Loń! M̄n maá làa mi cànkaa fo hã lùà búenbúen yi san à wa yí m̄n fo, á wa hácírí yáara làa sòobéε ũ bïo yi.»

49 O o Yeesu bía n̄n ba yi: «À mi lá wee cànka mi le we? Mi so yí zū ká ĩ ko à ĩ pa bïo bïo sã wàn Maá yi sese à wé o s̄i bïo le?» 50 A bân nùwā yí zūna a b̄onĩ mu kúará.

51 B̄n m̄n ó o Yeesu h̄n̄n b̄o ba yi vannáa ho Nazarεete á vaá wee bè ba b̄oní yi. B̄n b̄iowa so na wee wé lè mí dà-kéní kéní búenbúen á bân nu fù wee b̄ua mí s̄i yi, á wee le mí yi mu wán f̄éεε. 52 O o Yeesu wáa wíokaa wee dā ká a líika. O hácírí là a bè-zūnminĩ wee dé wán ká mu wà. Lé b̄n n̄n ó o b̄io wεéraráa le Dónbeenĩ lè ba nùpua s̄ia.

3

O Zān Batiisi tonlɔ jũhũ

(Matiye 3.1-10; Maaki 1.1-6; Zān 1.19-23)

1 B̄n p̄ahũ ká ba bá-zàwa b̄εε Tibεere wi mí p̄anká láró lúlúio pírú h̄onú níi yi.* A b̄io kà lé b̄io ó o b̄araka lè mí nùpua hã k̄ana búi na b̄io sã a yi júná wán: O *P̄nsi Pilaate lé ho Zudee á wón wi jũhũ wán; ká a *Heroode lé ho Kalilee. Bân k̄inle Filiipu lé ho Ituree lè ho Tarakoniite á wón wi júná wán; ò o Liziansi b̄en lé ho Abilene á wón wi jũhũ wán. 2 B̄ia h̄ia lé le *Dónbeenĩ yankarowà júnása mu p̄ahũ lé o Aana là a Kayiifu. Lé h̄on

* **3:1** B̄io ó o Tibεere wi mí p̄anká láró lúlúio pírú h̄onú níi yi, à b̄n ò o Yeesu teró lúlúio yú ho b̄oní làa pírú. B̄n wee zéeni le o Yeesu lúlúio pírú j̄un bio na bía là a Zān Batiisi b̄io mu yí c̄éera m̄n yi, ká lúlúio c̄èr̄ε wi mu p̄ahũ.

p̄ahũ so yi á le Dónbeenĩ dó mí biónĩ o Zakari za Zãn jii yi ká a wi hã mana yi ho tá henĩ yi. ³ O o wãa hĩn̄on tò hã lórã na bã ho Zurudẽn muhũ á wee bue bĩo kã na ɓa nùpua yi: «Mi ɓuen à ĩ bátizé mia, lé bũn á à zéení le mi khú mu bè-kora wéró yi, á bò le Dónbeenĩ yi, á le è sén mi bè-kora á à díã.» ⁴ Bũn lé bĩo wee zéení le le *Dónbeenĩ jii-cúa fεero *Ezayii bĩo mu na ó o yánkaa túara mí vũahũ yi kã wéró d̄ñ:

«Nii ɓui wee bío p̄np̄n̄ le dùure yi kã síi:

↳ Mi wíoka ho w̄hũ ká a Nuhũso o ɓuen.

Mi muin ho w̄hũ na o ò bè.

⁵ Hã léé bonconí à mi ti hã.

Hã ɓúaa lè hã ɓúe-zàwa
à mi dà le hã m̄aní.

Hã wãna na kunka
à mi ɓíní térén.

Hã wã-zàwa na kùarànkúaràn
à mi ɓíní wíoka.

⁶ Hón p̄ahũ so yi á ɓa nùpua
na wi ho síi yi ɓúenɓúen

á à mi bĩo le Dónbeenĩ wì à le k̄nínáa ɓa.†»

⁷ A bĩo ɓa zãamãa lè mí kuio wee lé ɓuen o Zãn mu c̄ñn bèra a na o ò bátizé ɓa, ó o wee bío na ɓa yi: «Mi yí m̄on miten le, díhioni zàwa yén! Le Dónbeenĩ sí-c̄l̄lè na yòó lua á mi so wee leéka le mi dà a fé miten níi yi le? Lé o yén bíã mu n̄on mia?

⁸ Héyii! Mi wé wé hã wárã na se, hã wee zéení le mi khú mu bè-kora wéró yi á bò le Dónbeenĩ yi. Mi yí bío mi yiwa le bĩo mi lé o *Abarahaamu m̄onm̄anía á bũn mí dòn wãa à yí dé. Le ĩ bío mu na mia: Mi yí m̄on hã huua na kã le? H̄ñ le Dónbeenĩ yàá pá dà à yèrémã à wé là a Abarahaamu zàwa.

† 3:6 Mi loń Ezayii vũahũ 40.3-5

⁹ A mi cén pa miten bïo sese. Lé le dóorè hónhóníá ßuan há vïnsïa kuïoró bïo yi. Vïndèè léé vïndèè na yí máa ha há bia na sï, á dén ñ kúii á à sía à kúee mín wán á à cíí.»

¹⁰ A bïa wi bïn ßúi túara a yi: «Àwa! A bïo wa wáa ko wa wé lé mu yén coon?» ¹¹ A bïo kà lé bïo ó o bía ñon ßa yi: «Hen ká yïa bákáwá léé bïo ñun ká a mון mí ninza ßúi na báká mía hùúu, ó o ko ò o na ho ßúi wo yi. Ká yïa bè-dínii wi ò o mún páaní sanká mu làa yïa bè-dínii woon mía máa dí.»

¹² Ba *lànpo féwá ßúi mún ßuara a Zân mu cón á wà ßueé bátizé. A bán mún túara a yi: «Nì-karánlo, lé mu yén á warén ßèn ko wa wé?» ¹³ O o bía ñon ßa yi: «Mí yí fé ho lànpo à yòo poñ bïo ho làndá zééníá làa mia.»

¹⁴ A ßa dásíwá mún ßuara á ßueé túara a yi làa bïo á ßarén ßèn ko ßa wé. O o bía ñon ßa yi: «Mí wé yí hïhïika ßa nùpua à fé wárí, à mún yí bàká nùpue woon yi le sáberé ñii wán, ká mi sàánii lé ðïo à mi kãña yi.»

(Matiye 3.11-12; Maaki 1.7-8; Zân 1.24-28)

¹⁵ Bïn ßúenßúen yi ká ßa nùpua kará dó mí sía wee lòní bïo le Dónbeenï le mí ì wé. Ba mí ñi-kéní kéní wee leéka le ñúhũ sï ó o Zân mu lé yïa lé o *Krista. ¹⁶ Ká a màhá bía ñon ßa yi: «Ïnén wee bátizé mia lè mu ñumu, èè ká a ßúi na ßèn pánká po ïnén á wi lè ho món bò o ßuen. I yàá yí ko là a nakáa tenló hùúu. Wón lé yïa ßueé bátizé mia lè le Dónbeenï Hácírí lè ho ðãhũ. ¹⁷ O ßuan mí véeró ðèè mí níi yi á ßueé véeráa mí ðínló. A hïa lé ho ðín-poni o ò khuii á à kúee mí nání yi. Ká há ñáakãa hñn o ò cíí ho ðãhũ na máa hí hùúu yi.»

18 O Zān mún pá kũn hĩa bía bioní cèrèè làa bũn bòn síí á nòn ba nùpua yi á mún zéenia le Dónbeenĩ bín-tente bĩo làa ba.

*O Zān kàsó zoró bĩo
(Matiye 14.3-4; Maaki 6.17-18)*

19 Bũn wee wé ká a *Herodee, yĩa wi ho Kalilee kũhũ nũhũ wán á fó mín kĩnle bòn hĩa Herodiade yan. O mún lá wee wé hã wén-kora lè mí síiwà á séenia bĩo kà. Bũn búenbúen lé bĩo ó o Zān ná ó o vaá yú a á bía nòn wo yi le o lá yí ko ò o wé mu.
20 O o yáá wíoka dó mu wán, ò o le ba fé o Zān vaa pe nii ho kàsó yi.

*O Yeesu bátèèmù bĩo
(Matiye 3.13-17; Maaki 1.9-11)*

21 Bĩo ba nùpua hĩa wee lé buen o Zān cón à buee bátizé, ó o Yeesu mún buara ó o Zān bátizéra a. Bĩo o Zān bátizéra a vó ó o Yeesu wee fio. Lé hón pãahũ so á ho wáayi nii héra 22 á le Dónbeenĩ Hácírí lá a háponi síí, á lion o wán. A mu tãmu búí sã ná ho wáayi á bía: «Fó lé í Za na á ì bõ ì tàkà wán, ù bĩo sí miĩ.»

*O Yeesu nankāni
(Matiye 1.1-17)*

23 Pãahũ na ó o Yeesu hĩa wee búá mí tonló nũhũ yi ká a teró lulúio wee yí ho bóní làa píurú síí. A bĩo ba yánkaa wee leéka làa bũn ó o hĩa lé o Zozεεfu za, ká a Zozεεfu mu bòn maá bèn lé o Helii,

24 ó o Helii bòn maá lé o Mataate,
ó o Mataate bòn maá lé o Levii,
ó o Levii bòn maá lé o Meliki,
ó o Meliki bòn maá lé o Zanayii,
ó o Zanayii bòn maá lé o Zozεεfu,

25 ó o Zozεεfu bàn maá lé o Matatiasi,
 ó o Matatiasi bàn maá lé o Amωosi,
 ó o Amωosi bàn maá lé o Nahuumu,
 ó o Nahuumu bàn maá lé o Hesilii,
 ó o Hesilii bàn maá lé o Nakayii,
 26 ó o Nakayii bàn maá lé o Maate,
 ó o Maate bàn maá lé o Matatiasi,
 ó o Matatiasi bàn maá lé o Semεηεε,
 ó o Semεηεε bàn maá lé o Zozεεki,
 ó o Zozεεki bàn maá lé o Zodaa,
 27 ó o Zodaa bàn maá lé o Yuanan,
 ó o Yuanan bàn maá lé o Erezaa,
 ó o Erezaa bàn maá lé o Zorobabεεle,
 ó o Zorobabεεle bàn maá lé o Salasiele,
 ó o Salasiele bàn maá lé o Nεrii,
 28 ó o Nεrii bàn maá lé o Mεliki,
 ó o Mεliki bàn maá lé o Adii,
 ó o Adii bàn maá lé o Kosaamu,
 ó o Kosaamu bàn maá lé o Elemadamu,
 ó o Elemadamu bàn maá lé o Εεre,
 29 ó o Εεre bàn maá lé o Zozue,
 ó o Zozue bàn maá lé o Eliyezεεre,
 ó o Eliyezεεre bàn maá lé o Zoriimu,
 ó o Zoriimu bàn maá lé o Mataate,
 ó o Mataate bàn maá lé o Levii,
 30 ó o Levii bàn maá lé o Simiων,
 ó o Simiων bàn maá lé o Zudaa,
 ó o Zudaa bàn maá lé o Zozεεfu,
 ó o Zozεεfu bàn maá lé o Zonaamu,
 ó o Zonaamu bàn maá lé o Eliakiimu,
 31 ó o Eliakiimu bàn maá lé o Meleyaa,
 ó o Meleyaa bàn maá lé o Mεnaa,
 ó o Mεnaa bàn maá lé o Matataa,
 ó o Matataa bàn maá lé o Natān,
 ó o Natān bàn maá lé o *Daviide,

32 ó o *Daviide b̀an maá lé o Zesee,
 ó o Zesee b̀an maá lé o Obεεde,
 ó o Obεεde b̀an maá lé o Buaze,
 ó o Buaze b̀an maá lé o Sala,
 ó o Sala b̀an maá lé o Naasōn,
 33 ó o Naasōn b̀an maá lé o Aminadaabu,
 ó o Aminadaabu b̀an maá lé o Ademεn,
 ó o Ademεn b̀an maá lé o Aanii,
 ó o Aanii b̀an maá lé o Hεsiron,
 ó o Hεsiron b̀an maá lé o Farεεsi,
 ó o Farεεsi b̀an maá lé o *Zudaa,
 34 ó o Zudaa b̀an maá lé o *Zakoobu,
 ó o Zakoobu b̀an maá lé o *Izaaki,
 ó o Izaaki b̀an maá lé o *Abarahaamu,
 ó o Abarahaamu b̀an maá lé o Teraa,
 ó o Teraa b̀an maá lé o Nahoore,
 35 ó o Nahoore b̀an maá lé o Seruuki,
 ó o Seruuki b̀an maá lé o Arakoo,
 ó o Arakoo b̀an maá lé o Falεki,
 ó o Falεki b̀an maá lé o Ebεere,
 ó o Ebεere b̀an maá lé o Sala,
 36 ó o Sala b̀an maá lé o Kayinaamu,
 ó o Kayinaamu b̀an maá lé o Aafakisaade,
 ó o Aafakisaade b̀an maá lé o Σεεmu,
 ó o Σεεmu b̀an maá lé o Nōwee,
 ó o Nōwee b̀an maá lé o Lamεεki,
 37 ó o Lamεεki b̀an maá lé o Matuzala,
 ó o Matuzala b̀an maá lé o Enōoki,
 ó o Enōoki b̀an maá lé o Yarεεde,
 ó o Yarεεde b̀an maá lé o Maleleyεele,
 ó o Maleleyεele b̀an maá lé o Kayinaamu,
 38 ó o Kayinaamu b̀an maá lé o Enōosi,
 ó o Enōosi b̀an maá lé o Σεεte,
 ó o Σεεte b̀an maá lé o Adāma,
 ó o Adāma b̀an maá lé le Dónbeenĭ.

4

*O Yeesu kúará lénló bïo
(Matiye 4.1-11; Maaki 1.12-13)*

¹ Le Dónbeenĩ Hácírí pànká wi o Yeesu wán. Ó o wáa ló ho Zurudēn yi lée wà, á le Dónbeenĩ Hácírí lèenía wo vannáa le dùure yi. ² A mu yú wizooní búará-ɲun ká a *Satāni wee khà a loĩ bín. Hín wizooní so yi búenbúen ó o yí dú bïo hùúu. Hã wizooní mu vaa véenii, á le hĩni dà a. ³ Bïo ó o Satāni mən mu kà, ó o bía nən wo yi: «Le huee na kà á fo yí mən le? Ká fo lé le Dónbeenĩ Za bïo bon kénkén, à ù bío le le huee na kà yèrémá wé ho dīnló.» ⁴ Ó o Yeesu bía nən wo yi: «Bïo kà lé bïo túara le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ yi: «Dīnló mí dòn yí máa na mukānĩ nùpue yi.»*»

⁵ Būn món ó o Satāni mu fó a yòraráa le búee búii na dñn wán á yòó dīn ò o zéenía ho tá kána búenbúen làa wo le cúekúee wán, ⁶ ò o bía nən wo yi: «Í ì na ho pànká foñ á fo ò keñ hã ɲúhũ wán, á à na hã nàfòró lè hã semu na wi hã yi foñ, lé bïo le Dónbeenĩ nən hã mi. I dà a na hã yia á í sīi vá yi. ⁷ Ká fo tà á líí fàrá ù nən kójúná wán à ù búaania mi, á hã bïo ò sī foñ.» ⁸ Ó o Yeesu bía nən wo yi: «Mu túara le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ yi: «Ū Nuhũso Dónbeenĩ lé yia á ù ko à ù búaani à mún sá na orén mí dòn yi.»†»

⁹ Būn món ó o Satāni mu pá bīnía fó a vannáa ho Zeruzalemu, á vaá yòó dīnía wo le *Dónbeenĩ zī-beenĩ ɲún-tīahũ, ò o bía nən wo yi: «Ká fo lé le

* **4:4** Mi loĩ Lándá zéeníló vūahũ (Deutéronome) 8.3 † **4:8** Mi loĩ Lándá zéeníló vūahũ (Deutéronome) 6.13

Dónbeenĩ Za bĩo bon kénkén, à ù yén lii ho tá yi,
 10 lé bĩo mu túara: «Le Dónbeenĩ á a na le jii mí wáayi tonkarowà yi le 6a pa ù bĩo sese.»

11 A mu mún bĩnía túara: «Ba à cõn fo á líi wíoka à bàrá, bèra a na ù zeñ yí túii làa huee búí.»‡»

12 O o Yeesu bía nòn wo yi: «Mu mún túara lè Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi: «Yí vĩ vĩ yí khūaa ù Núhũso Dónbeenĩ jii yi hàrí lòn wizon-kéní.»§»

13 Bĩo ó o Satāni mu khà a làa bĩo búenbúen san ó o wà ò o día a, á pannáa pẽn-veere.

*O Yeesu bân kuruñ nũwã pã a bĩo
 (Matiye 4.12-17; Maaki 1.14-15)*

14 Bĩo á bũn búenbúen wó khĩina, ó o Yeesu wà van ho Kalilee kõhũ ká le Dónbeenĩ Hácírí pánká wi o wán. O yèni ló ho Kalilee mu kõhũ lórá búenbúen yi. 15 O fù wee wé kàrán 6a nùpua 6a *zúífùwa kàránló zíní yi. A 6a búenbúen bèntĩn fù wee wíoka a yèni.

(Matiye 13.53-58; Maaki 6.1-6)

16 Bũn món ó o wà van ho Nazarεete, hen na ó o dõn yi. Ho *Sabaa zõn ó o van 6a zúífùwa kàránló zii làa bĩo ó o lá wee wé wéráa mu. Bĩo ó o le mí ì kàrán le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ, ó o líi hĩnòn yòó ñĩn, 17 á 6a lá le *Dónbeenĩ jii-cúa fεero *Ezayii vūahũ nòn wo yi. O o fó ho bèra á fò mín làa bĩo kà:

18 «O Núhũso Hácírí á wi miĩ.

Lé bĩo ó o léra mi
 le ì vaa bío le bín-tente bĩo
 à na bĩa lé 6a ñĩ-khenia yi.

Le tonkaa mi

‡ 4:11 Mi loñ Lení vūahũ (Psaumes) 91.11-12 § 4:12 Mi loñ Lándá zéeniłó vūahũ (Deutéronome) 6.16

le ĩ bío na 6a kàsósa yi
 le 6a à kɛń míten,
 à ĩ mún bío na 6a muiiwà yi
 le 6a yĩó á à bĩnĩ wé è mi.

A ĩ na hã sãní-wia
 bĩa 6a wee beé lò yi.

¹⁹ A ĩ mún bue le lúlúure na ó o Njúhũso sãamu
 bĩo ò wé yi bĩo.»*

²⁰ Bũn mún ó o bun ho vũahũ á khíi nɔn ho
 kàránlò zĩi ton-sá yi ò o líi kará á wee zéení hã
 bíonĩ mu júná làa ba. A bĩa wi le zĩi yi búenbúen
 fá mí yĩo o yi. ²¹ Bĩo ó o jii zoó wee hen á bĩo kà
 lé bĩo ó o bía nɔn 6a yi ho yahó: «Mi yĩ mɔn le? Le
 Dónbeenĩ jĩ-cúa fɛero bíonĩ na mi já lé hɔn bĩo lan
 wee wé ho zuia.»

²² Bĩa wee jĩ hã bíonĩ mu búenbúen wee wĩoka
 a yèni á mún wó coon hã bĩo yi. Ba lá yĩ máa
 dé le hɔn bĩn-tentewà so na kà ó o dà wee bío. A
 6a wee bío mín yi: «Yia kà kũanĩ yĩnɔĩ o Zozɛfu
 yàró na wa búenbúen zũ lé wón wee bío hã bíonĩ
 mu na kà.» ²³ Ó o Yeesu bía nɔn 6a yi: «Mi tũiá
 sí, mi dà à wà le wãhiire na kà á à na miĩ: ‹Tĩni
 bãnso wɛé ũten ũten.› Lé bũn nɔn á mi yàá pá dà
 à bĩnĩ ì bíoráa bĩo kà á à na miĩ: ‹Bĩo á fo wó ho
 *Kapɛenyuumu yi búenbúen á wa já, á ũ bèn wé
 mu bãn sii hen kà mĩn kùrú lóhó yi le wa mi.›»

²⁴ Ó o Yeesu pá bĩnĩa bía: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia:
 Le Dónbeenĩ jĩ-cúa fɛero na dà à yĩ le yèn-tente
 mín kùrú lóhó yi, wón mía. ²⁵ Le ĩ mĩ ho tũiá
 poni na mia: Le Dónbeenĩ jĩ-cúa fɛero *Elii pãahũ,
 á ho viohó hĩa đĩn á yĩ máa tè á đĩn hã lúlúio

* **4:19** Mi loĩ ‹Dónbeenĩ sãamu lúlúure› Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ
 bíonĩ búĩ bãn kúará vũahũ yi.

bïo tïn lè mí pïina bïo hèzïn, á le hïni ló ho kôhũ búenbúen yi. Bũn pãahũ ká 6a mahãawa mún boo o *Isirayεele nïpomu tïahũ. ²⁶ Ká le Dónbeenĩ mahã pá yí tonkaa o Elii 6a nĩ-kéní woon cǎn, ká yínɔn ho Sidōn kôhũ lóhó búii na 6a le Sareputaa mahãa mí dòn cǎn.† ²⁷ Ba 6uèréwà mún hĩa boo o Isirayεele nïpomu tïahũ le Dónbeenĩ nĩ-cúa fεero Elize pãahũ, à 6a nĩ-kéní woon ó o búii sãnia yí wan ká yínɔn o Siirii nĩ Naaman mí dòn.‡»

²⁸ Hón bioní so bío vaa véenii, à bũn à bĩa wi le zii yi búenbúen hínɔn yòó ãn lé le sí-cíilè. ²⁹ Lé bũn 6a ðeñía wĩira a wán, á vá lórãa léé líikaa lórãa ho lóhó món, á vaá yòora le búee mu na ho lóhó son wán bàn n̄un-tïahũ le mí ì dòn wo ò dé ho kôhũ yi. ³⁰ O o ðindĩn fó mítén 6a níni yi á léé wà ò o díã 6a.

*O Yeesu wéera 6a vánvárowà
(Maaki 1.21-28)*

³¹ Bũn món ó o wà van ho Kalilee lóhó, hĩa 6a le *Kapεenayuumu. Ká 6a *zúifùwa vũnló wizonle na 6a le *Sabaa ðn, ò o kàrán 6a 6a kàránlò zii yi. ³² A bĩa n̄á a bioní wó coon làa sòobéé lé bïo ó o bioní pánká wi binbirĩ. ³³ Mu zoñ ò o nĩ búii na ó o cíná wi yi á wi 6a kàránlò zii mu yi. A wón zoó bía bïo ká pónpón: ³⁴ «Éee! Nazareete nĩ Yeesu, léé webio á ù wà 6ueé cà wa cǎn hen? Fo 6uara wa yáaró bïo yi léé? Ba le í yí zũ fo le? Unén lé yĩa lé le Dónbeenĩ nùpue na le tonkaa.» ³⁵ O o Yeesu nàmakaa wo yi: «Wé tété, lé o nĩ mu yi lònbiò!» O o cíná mu ðeñía fó a dó ho tá yi 6a nùpua na wi bĩn búenbúen tïahũ ò o ló a yi ká a mahã yí yú

† 4:26 Mí loñ Bá-zàwa nín-yání vūahũ (1 Rois) 17.9 ‡ 4:27 Mí loñ Bá-zàwa cúa-n̄un nĩ vūahũ (2 Rois) 5.1-14

a yí b́oonía yi. ³⁶ A b́ia kera b́in na m̀on mu wéró bán búenb́uen źonkaa kará concáan. Cúa-yen, à ba yèrèmaa wee b́io mín yi: «Pátí! Dìo kà lé le b́ioní yén síi kà? O ǹupue mu wee na le jii ba ćináwa yi lè ho p̀anká, à ba máa dàń kán wo ká ba d̀ení wé b́io ó o le ba wé.» ³⁷ O o Yeesu yèni d̀enía ló h́a lórà na b́amakaa b́in búenb́uen yi.

(Matiye 8.14-17; Maaki 1.29-34)

³⁸ B́io ó o zoó ló ho k̀aránló źi, ó o t́erénna van o Sim̀on źi. O vaa d̀eníi à b́un ba wee b́io làa wo le o Sim̀on bán hio háa le t̀eníi wee z̀é. A ba flora a le o wéé wo. ³⁹ O o vaá zon á líi lúnlúrá a ǹuhú yi ò o b́ia le le t̀eníi lé o yi, á le d̀enía ló. Mí lahó yi ó o h́inon non ho d́inló ba yi.

⁴⁰ B́io le wii líi zon, § á b́ia búenb́uen na ba vánvárowà lè mí síiwà wi ćn á buan ba buararàa. O o bò mí níni ba ǹi-kéní kéní wán á ba wan. ⁴¹ Ba ǹupua c̀èrèè na ba ćináwa wi yi á ba wee lé yi ká ba a b́io p̀onp̀on: «Ūnén lé ýa lé le Dónbeení Za.» Ká a Yeesu wón màhá wee zá làa ba le ba yí b́io. Lé b́io barén mí b̀ere yàá źu mu le o lé *Ýia le Dónbeení m̀on léra.

*O Yeesu wee bue le Dónbeení b́in-tente
(Maaki 1.35-39)*

⁴² B́un bán tá lée t́n ýinb́ii bùiríi, ó o Yeesu h́inon kh̀era ló van le lùe búii na a ǹupue mía yi, á vaá kará mí dòn. B́io ba ǹupua sína yí m̀on wo, á ba wee càńka a. B́io ba vaá yú a, á ba ẃaa yí wi à ba b́iní día ò o khèn làa ba. ⁴³ O o Yeesu b́ia non ba yi: «Ó, o! I mún ko à í va h́a lórà na ká yi à vaa bue le *Dónbeení b́ení b́in-tente b́in, lé b́io á b́un lé b́io

§ 4:40 Mi lorí Maaki v́uahú 1.32

le Dónbeenĩ tonkaa mi bĩo yi.» ⁴⁴ O o hĩnɔn wà, á vaá wee bue le bín-tente ɓa *zúífùwa kàránlò zíní yi ho *Zudee kǎhũ yi.

5

O Yeesu von mí nín-yání nĩ-keninia (Matiye 4.18-22; Maaki 1.16-20)

¹ Wizonle ɓúí ká a Yeesu wi ho Ζεζαρεετ* vū-beenĩ jii á ɓa zāamāa kɪnía yi wee jàa mín, lé bĩo ɓa wi ɓa jí le Dónbeenĩ bíonĩ, ó o mɔn hā wonna bĩo jɔn ká hā dɪn mín nĩsāa mu jumu jii. ² ɓa cepawà na zon hā ɓuararāa ɓúenɓúen ló léé dɪn wee sεε mí zùánwà. ³ Hā wonna mu ɓàn dà-kéní lé o Simɔn te ho, á hón lé hĩa ó o Yeesu flora zon, ò o bía nɔn wo yi le o jàa zo mu jumu yi cɪnú, ɓún mɔn ó o líí kará ò o wee kàrán ɓa zāamāa na dɪn bɪn.

⁴ Pǎahũ na ó o bía vó yi, ó o khíi wee bío là a Simɔn: «Wáa vá zo mu jumu na boo yi, à ũnén lè mí ninzàwa na páanía wee sá à yénní mí zùánwà kúee mu jumu yi à mi wĩika ɓa cewà.» ⁵ O o Simɔn bía làa wo: «Éee! Ũnén! Loń! Wa púia mu jumu yi cāana à wa yí fò hàrí ceza. εε ká ũ bíonĩ jii wán, á ĩ yénní hā á à kúee.» ⁶ A ɓa yénnía hā kúaa mu jumu yi á hā líí vūn ɓa cewà cèrèε, léé cɪnú ká hā zùánwà hūni lá à fáa. ⁷ A ɓa von mí ninzàwa cepawà na wi ho won-veere yi le ɓa ɓuee séení mí. A ɓán ɓuara ɓueé séení ɓa á hā wonna mí bĩo jɔn sú lè ɓa cewà fúaa hā wi hā lii lí mu jumu yi.

⁸ Bĩo ó o Simɔn Piere mɔn mu kà sii, ó o líí ɓúrá a Yeesu tá ò o bía nɔn wo yi: «Búí! Núhũso, ĩ yáá

* **5:1** Ho Ζεζαρεετe vū-beenĩ yèni, ho Kalilee vū-beenĩ lè ho Tiberiade vū-beenĩ ɓúenɓúen lé ho vūhũ dà-kéní ɓa wee ve ká.

bèntín lá yí ko à ì sùará foń lé bío á ì lé o bè-kora wéro.» ⁹ O Simòn wee bío kà síi lé bío 6a ce-kuii na 6a vùn kà bío záníá wo dàkhíína, orén làa bíá páaníá wi ho woohú yi làa wo. ¹⁰ Hàrí o Zebedee nùwá Zaaki làa Zán na mún lé 6a ce-pawà, bán mún zána lè 6a bío síi. O o Yeesu bíá nòn o Simòn mu yi: «Áyí! Yí zón dèe woon. Lii híńí. A lá ho zuia jii wán, á 6a nùpua lé bíá fo wé è yí á à 6ua à buennáa í cón.» ¹¹ Bún món á 6a vá mí wonna buéé díníá mu jumu jii, à 6a kúará mí bío búenbúen bín, à 6a bò là a Yeesu wà.

O Yeesu wééra a b̀̀eré n̄i
(Matiye 8.2-4; Maaki 1.40-45)

¹² Wizonle búí ká a Yeesu wi ho lóhó búí yi, ó o fò mín là a *b̀̀eré n̄i búí. Bío ó o m̄n o Yeesu ó o dèeníá líí búrá à yahó á buure bó ho tá yi. O o fíora a yi kà: «Núhúso! Fo dà à wéé mi ká fo tà.» ¹³ O o Yeesu líí bò mi níi o wán ò o bíá nòn wo yi: «Í tà mu, wáa wa.» Mí lahó yi ó o n̄i dèeníá wan. ¹⁴ Bún món ó o Yeesu heníá bío kà làa sòobéé nòn wo yi: «Bìo wo foń á ù yí bío le nùpue jí. Ká ù màhá vaa zéení ũten lè le *Dónbeenĩ yankaro. A ù mún wé mu hãmu bío na ó o *M̄yĩize bò le 6a wé wé mu d̄nĩ yi à 6a búenbúen z̄nĩ ká ù wan bío bon.»

¹⁵ Ká bún yí hò bío 6a wíokaa wee bío o Yeesu bío hã lùà búenbúen yi. A 6a nùpua c̀̀r̀̀e wee vá kúee mín wán à jínáa o bíoní à mún 6ua mí vánvárowà lè mí síiwà à buennáa ó cón le o wéé. ¹⁶ Ká a Yeesu wón màhá wee wé wé ká a lén mí dòn vaa fío le lùè búí na wan búírín yi ká a b̄nĩ buen.

O Yeesu wééra a mùamúa
(Matiye 9.1-8; Maaki 2.1-2)

17 Wizonle búí ò o Yeesu wee kàrán 6a nùpua. Mu nònzoñ ká 6a *Farizíewa lè ho *làndá bío zéenílowa wi bín á kará bó a yi. Ba ló ho Kalilee lè ho *Zudee lórá cèrèè yi. Ba búí yàá pá ló ho Zeruzalεemu lóhó yi. O Núhúso Dónbeenĩ pánká na wi o Yeesu yi lé hĩa nòn ó o wee wεéráa 6a vánvárowà. 18 Yio 6uee tí, à nùpua búí sò mí mùàmúa luaráa ká a wi mí dāmu dèè wán. Bío 6a 6ueé dñn á 6a wi 6a zo le zii yi làa wó à zoó bàrá a Yeesu yahó. 19 A 6a wó fúuu san lé bío 6a nùpua boo dà. A 6a díá 6a yòora làa wó le zii mu lòho, á yòó kara ho sñn-kéní à 6a can hã hũni o mùàmúa mu dāmu dèè yi á liinía làa wó líi bàrá a Yeesu yahó bĩa wi bín búenbúen tíahú. 20 Bío ó o Yeesu mən bío 6a dóráa mí sia wo yi, ó o bía nən o mùàmúa yi: «Wàn bñnlo, ũ bè-kora séra díá.»

21 Bío ó o bía bñn ká á ho làndá bío zéenílowa lè 6a Farizíewa á wee bío mí yiwa: «O nùpue mu léé wée á wee màní míten lè le Dónbeenĩ ká síi? Lé wée dà a sèn mu bè-kora á à díá ká yínóí le Dónbeenĩ mí dòn.» 22 Ká a Yeesu màhã zūna 6a yilera ó o bía nən 6a yi: «Lée webio nən á hã yilera na ká síi wiráa mia? 23 Lé mu yén bíoró wayi? Lé à bío le o bè-kora séra díá léé tàà lé à bío le o híní varáka? 24 Ká í màhã wi á mi zūn le o *Nùpue Za yú ho pánká ho tá wán à sénnáa mu bè-kora díá.» O o wãa bía bío ká nən o mùàmúa yi: «Le í bío mu na foñ, lii híní, lá ũ dāmu dèè á ũ khí6o.» 25 O o nii mu dèenía hñnən yóó ñn bñn wán 6a búenbúen yio yi á líi lá mí dāmu dèè ò o wee 6uāaní le Dónbeenĩ ká a wà nən mí zii. 26 A 6a búenbúen wó coon mu bío yi. A 6a zãna à 6a pá wee khòoní le Dónbeenĩ ká síi: «Wa bènťín mən yéréké bè-bárakáwá zuia.»

*O Yeesu von o Levii le o bè mí yi
(Matiye 9.9-13; Maaki 2.13-17)*

²⁷ Bún món ó o Yeesu ló lée wà. O vaá wee khíí ó o m̀n o lànpo fé búí na ́a le Levii ká a kará mí tonló lùe yi. Ó o bía ǹn wo yi: «H́ńí bè m̀í.» ²⁸ Ó o Levii d̀eńía h́ǹn d́ía mí tonló lè mí b́io búenb́uen, ò o b̀o a Yeesu yi.

²⁹ O Levii sá ho d́nló o Yeesu b́io yi, ò o von wo mí źi. O mún von ́a ǹpua búí ́a bueé páańa kará wee dí. Ba c̀èr̀è lé ́a ninzàwa *lànpo féwá. ³⁰ A b́io ́a Farizíewa lè ho làndá b́io zéenlòwa na b́io sá ́a yi m̀n mu á ́a wee khí mí kíó yi. A ́a t̀ara a Yeesu ń-keńnia yi: «Lée webio ǹn á mí pá tà wee dí ká mí ì ju lè ́a lànpo féwá lè ́a ń-kora na kà?» ³¹ Ó o Yeesu bía ǹn ́a yi: «Héyí! Minén! Ǹpua na lò hereka so wee wé cà t́ni b̀nso d́ńí le? B̀eé, ́a vánvárowà lé b́ia wee wé cà a d́ńí. ³² Inén yí ́uara b́ia wee leéka le mí téréna b́io yi dé. B́ia źu le mí lé ́a bè-kora wérowà lé b́ia á ì ́uara b́io yi, bèra a na à ́a khí mu bè-kora wéro yi.»

*O Yeesu b́ia le j́ii l̀ró b́io
(Matiye 9.14-17; Maaki 2.18-22)*

³³ Bún món á ́a ǹpua búí t̀ara a Yeesu yi: «O Zán ń-keńnia wee wé lí mí j́iní à mún wé mí floró, á ́a Farizíewa ń-keńnia mún wee wé ká síi. A ùnén ǹpua bán b̀n wee dí ká ́a a ju lée webio?» ³⁴ Ó o Yeesu bía ǹn ́a yi: «Mí yí m̀n le: Páah́ú na ́a ǹpua wi mu yaamu sánú díró yi là a há-fla b̀n b́a á ́a so dà à b́io le ́a lí mí j́iní le? ³⁵ Ho páah́ú búí khíí d́á ó o há-fla b̀n b́a ́a a lén ́a t́ah́ú, bún ká ́a màhá wé è lí mí j́iní.»

³⁶ O o mún bíníà wà le wàhiire na kà nòn 6a yi: «Nùpue na a lá mí báká finle á à kúii bïo 6úí á à la lè mí báká kínle na lèera wón mía. Lé bïo ká a wó mu, á ho dà-finle á à yáa. A bïo lan mín yi mún máa wíi mín. ³⁷ Làa bïn síi, nùpue máa kúee *dìvén fia sùmàni-kíà yi. Lé bïo ká a kúaa ho bïn ká ho hĩa wee za, á hã à nàma, á ho òvén á à kúia, á hã sùmàniwa mún ò yáa. ³⁸ Ho òvén fia ko ho kúee hã sùmàni-fia yi. ³⁹ A nùpue mún máa díà òvén kíà ká a máa ju òvén fia. Lé bïo á 6a wee bío le ho òvén kíà lé hĩa sí.»

6

O Yeesu zéenia ho Sabaa bïo lè 6a nùpua (Matiye 12.1-8; Maaki 2.23-28)

¹ Mu wó ká a Yeesu wee káa hã mana 6úí yi ho *vúnló wizonle na 6a le Sabaa zon, ó o ò-kenínia wee báará zoo khé ho ònló lée pùká là. ² A 6a *Farizíewa 6úí mòn mu á 6a wee bío làa ba: «Lée webio nòn mí wee wéráa bïo ká? Wa làndá hò mu.» ³ O o Yeesu bíà nòn 6a yi: «Bìo ó o *Daviide yánkaa wó ká arén lè mí nùpua á le hini dà á mi òn yí kàràna yí mòn le? ⁴ Orén mítén zon le Dónbeenĩ zii á zoó lá le Dónbeenĩ hãmu búurú á là, ò o 6uan ho 6úí lée nòn bíà làa wó bò mín yi. Ká a nòn lá yí ko ò o wé mu, lé bïo le *Dónbeenĩ yankarowà mí òn lé bán wee wé là ho.» ⁵ O o tìn pá bíníà bíà nòn 6a yi: «O *Nùpue Za lé yia á ho Sabaa bïo wi níi yi.»

(Matiye 12.9-14; Maaki 3.1-6)

⁶ Ho Sabaa mu 6úí zon ó o Yeesu van ho kàránlò zii yi á vaá zoó wee kàrán 6a nùpua. Mu zon à òn 6úí wi bïn á nín-tiánĩ bàhó húrun. ⁷ A ho *làndá

bïo zéenílowa lè 6a Farizíewa bò mí yïo o Yeesu wán le mí ì loń ká a pá à wéé nùpue ho Sabaa zon, lé bñn 6a à ðñn wán á à yíráa wo ò kooní yi. ⁸ O o Yeesu zūna 6a yilera ò o pá bía nɔn o nñi na bàhó húrún yi: «Lii hñní vá 6ueé lée ðñn hen kà 6a nùpua yahó le 6a mi fo.» O o nñi líí hñnɔn á vá 6ueé lée ðñn. ⁹ O o Yeesu bía làa ba: «Le í tũa mia làa bïo 6úí: Lé mu yén ó o nùpue ko ò o wé ho Sabaa zon? Léé bè-tente lée, tàá lée bè-kohó? Lé ho kãní a nùpue lée, tàá lé ho 6úe o?» ¹⁰ O o Yeesu lora 6a 6úen6úen yi khíi fò ò o bía nɔn o nñi yi: «Hóoní ũ bàhó.» O o nñi hóonía ho á ho ðèenía wan. ¹¹ A ho làndá bïo zéenílowa lè 6a Farizíewa sía cã mu yi làa sòobéé, á 6a wee wãaní mín yi: «Lée webio á wa yáá à wé á à yíráa wo ò fi nñi yi coon?»

*O Yeesu hueekaa mí tonkarowà píru jún
(Matiye 10.1-4; Maaki 3.13-19)*

¹² Wizonle 6úí ó o Yeesu hñnɔn le mí yòó wé mí fióró le 6úee wán, ó o yòó fióra le Dónbeení yi bñn fúuu cãana. ¹³ Bïo ho tá tñn, ó o von mí nñi-kenínia kúaa mín wán, á hueekaa 6a píru jún 6a tñahú á có yèni làa tonkarowà. Hñà kà lé 6a yènnáa:

¹⁴ O Simɔn na ó o có yèni làa Piere,
o Andere na lé o Simɔn mu 6àn za,
o Zaaki là a Zãn, o Filiipu là a Baatelemii,

¹⁵ o Matiye là a Toma, o Alifee za Zaaki,
o Simɔn na lé 6a Zelootewa* kuure nùpua nñi-
kéní,

¹⁶ o Zaaki za Zudaa,
là a Zudaa Isikariote na khíi dé o Yeesu o zúkúsa
nñi yi.

* **6:15** Mi loń Matiye vñahú 10.4

*O Yeesu kàrànnà ba nùpua á wééra ba búí
(Matiye 4.23-25; Maaki 3.7-11)*

¹⁷ Bún món, ó o Yeesu bíníà bò lè mí nǐ-keníníà lion ho tá pèerú yi hen na ó o món-bèwa cèrèè dǐn yi. Ba minka zãamáa mún wi bín. Ba ló ba *zúifùwa kǎhǔ kùaráa búenbúen yi, ho Zeruzalæmu lóhó, lè ho Tiire lè ho Sidǎn lórá na wi mu yámú jummu jii ló-zàwa yi. ¹⁸ Ba búenbúen wà buee jí a Yeesu cǎn á mún ò cànka ò o wéé ba véena. Bǎ ba cǐnáwa wee beé lò wee yí mítén. ¹⁹ Ba nùpua búenbúen wee cànka à ba yí o túii yi, lé bǐo le Dónbeenǐ pánká na wi o yi á wee lé léé wéé ba nùpua búenbúen.

(Matiye 5.1-12)

²⁰ Ó o Yeesu wáa yòó lora mí nǐ-keníníà yi ò o bía: «Minén na lé ba nǐ-khenia, mi júná sí,

lé bǐo le Dónbeenǐ béeñí á mi níní wi yi!

²¹ Minén na le hǐni wee búe ho zuia, mi júná sí,
lé bǐo á bǐo mi wee ca á mi ì yí á mu jii ì sí!

Minén na wee wá ho zuia, mi júná sí
lé bǐo mi khií dǐ há konsíní!

²² «Ká ba nùpua khií jina mia, á pǎ mia, á wee là mia, á wee yáa mi yèni o *Nùpue Za bǐo yi, se mi júná sí. ²³ Mi zãmaka à wé coronka lé bǐo le Dónbeenǐ búíá beenǐ pan mia ho wáayi mu bǐo yi. Mu bon, lé ká sii á barén bàn búaawa mún yánkaa beéraráa le *Dónbeenǐ jì-cúa færowà lò.

²⁴ Éε ká minén nǎfòró bànsowà á ho yéréké khií sá yi,

lé bǐo á mu bǐo búenbúen mí yú vó,

á bǐo máa bǐnǐ máa bè mu wán máa na mia.

²⁵ Minén na wee dí bùubaa ho zuia á ho yéréké khií sá yi,

lé bǐo á bǐo cèrèè híni khíi tề mia.
Minén na wee dĩ hã konsíní ho zuia á ho yéréké
khíi sá yi,

lé bǐo mí bǐo khíi wé ho yahó sèró lè le wéé.

26 Minén na 6a nùpua wee wíoka yèni á ho yéréké
khíi sá yi,

lé bǐo á lé kà síi á bàn 6ùaaawa mún yánkaa wó
làa bǐa fù le mí lé le Dónbeenì ɲi-cúa fεerowà
ká mu ɲə̀n yí bon.

*Wa ko wa wé wé mu bè-tentewà làa bǐa yi wa wɛn
(Matiye 5.38-48)*

27 «Àwa, minén na wǎa dĩn wee ɲíí cǔn 6úen6úen
lé minén á ì wee bío bío kà a na yi:

Mi waí mi zúkúsa.

Bǐa ɲina mia à mi wé mu bè-tentewà na yi.

28 Bǐa wee dánkání mia
à mi wé dú6ua yi.

Bǐa wee yáa mi yèni
à mi wé fio na yi.

29 Hàrí ká a 6úí dó ù sáhó yi,
à ù yèrémá hǐa so dá a yi.

Ká a 6úí fó ù kán6un,
à ù mún díá le o fé ù báká.

30 Yǐa fíora bío ù cǔn,
ù na mu wo yi.

Yǐa lá ù bío,
à ù díá le o 6ua.

31 Bío mi wi à 6a ɲí-vio wé na mia,
à mi wé mu bàn síi à na 6a yi.

32 Ká bǐa wa mia lé bán mí dòn á mi wa, á mi wee
leéka le mi so pá à bǐnì ì yí bío mu mún le? Hàrí 6a
bè-kora wérowà mún wa bǐa wa 6a. 33 Ká bǐa wee
wé mu bè-tentewà na mia lé bán mí dòn mi wee

wé mu ɓàn sii na yi, á mi wee leéka le mi so pá à ɓíní ì yí ɓiò mu món le? Hàrí ɓa bè-kora wérowà mún wee wé ɓún. ³⁴ Ká ɓia khíi dàní mu á à wí mia, lé ɓán mí dòn á mi wee ke lè mí ɓiò, á mi wee leéka le mi so pá à ɓíní ì yí ɓiò mu món le? Hàrí ɓa bè-kora wérowà mún wee ke mín ɓiowa làa mín làa ɓún sii à paráa mu khíi wíló. ³⁵ Εε ká minén yí wé ɓún. Mi wań mi zúkúsa, mi wé wé mu bè-tente na ɓa yi. Ká nùpue kon ũ ɓiò, ũ yí dé ũ sii mu khíi ɓíní wíló yi. Lé ɓún ñ na ká mi ì wé le Dónbeenĩ na wi mu ɓiò ɓúenɓúen ɓúhũ wán zàwa, lé ɓiò á ɓa bè-yízũñlowà lè ɓa ñĩ-sũmáa á le wee wé mu bè-tentewà na yi. ³⁶ Mi zũñ le hii wéró làa ɓiò á mĩn Maá Dónbeenĩ zũnáa le hii wéró ɓiò sii.

*Mi wé yí cití nùpue
(Matiye 7.1-5)*

³⁷ «Mi wé yí cití nùpue, á le Dónbeenĩ mún máa cití mia. Mi yí siiní nùpue ɓúhũ, á le Dónbeenĩ mún máa siiní mí ɓúná. Mi wé sén día na mín yi, á le Dónbeenĩ mún wé è sén ñ día á à na mia. ³⁸ Mi wé hã mu ɓiò, á le Dónbeenĩ mún wé è hã mia. Mu ɓiò na le Dónbeenĩ á à hã làa mia á à wé ɓiò na à kúee mí dèε yi á à dídíi fúaa ká mu sú cáa púuu. Lé ɓiò le wíló dèε na mi wee m̀nzná lè mu ɓiò, lé dén ɓàn sii á le Dónbeenĩ á à m̀nzná lè mí ɓiò á à na mia.»

³⁹ O ɓíní wà le wàhiire na kà: «Muii so dà a t̀e mí ninza muii ɓúini wán le? Bùeé. Lé ɓiò ká ɓa vaá d̄ñ ho k̄hũ á ɓa mí nùwã ɓun á à páaní ì zo ho. ⁴⁰ Ñĩ-keníni na po yia wee kení a wón mía. Nùpue lée nùpue na kenía d̄ñ ó o dà à wé làa yia kenía wo ɓiò sii. ⁴¹ Lée webio n̄n á le zóore na wi ũ ỳere yi á fo yí zũ ɓiò, à le zàn-dèε na wi mi ninza ỳere yi á fo màhã m̄n wee zéení? ⁴² Fo dà a wé kaka à

bío le mi ninza díá le ũ lén le zàn-dèε na wi o yèrè yi, ká le zóore na wi ũnén yèrè yi á fo yí zū bǐo le? Yí mən ũten na le! Le zóore na wi á ũ yèrè yi lé dǐo á ũ ko à ũ lén vé, á ũ yǐo màhǎ à mi wéréwéré á à dàń ñ lénnáa le zàn-dèε na wi mi ninza yèrè yi.

Le vǐndèε lè mí bia wàhiire
(Matiye 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Vǐndèε na se máa wé ha bia na yí se, á le vǐndèε na yí se mún máa wé ha bia na se. ⁴⁴ Mu bon, le vǐndèε bia lé hǎn ɓa wee wé bè yi à zūrínáa le síí. Lunkúnsòró máa wé fáa ɓódíohó wán. A ɓia mún máa wé khé kíkahó wán. ⁴⁵ O nùpue na se wón wee wé bío hǎ bín-tentewà lè bǐo á bío wi o síi yi se. Ká yǐa yí se wón wee wé bío hǎ bín-kora, lé bǐo á bío wi o síi yi yí se. O nùpue bǐo na wi o síi yi, lé bǐn wee wé lé là a ɓii.

Hǎ zǐnǐ bǐo ɓun wàhiire
(Matiye 7.24-27)

⁴⁶ «Mi wee ve mi le «Núhǔso! Núhǔso!» à mi màhǎ yí máa wé bío á ì wee bío na mia á mu ɓúhǔ so wi le? ⁴⁷ Mi dǐn le ì zéení a nùpue na wee ɓuen ì cǎn, à ɓí ì bióní, à mún bè hǎ yi bǐo ó o bǐo ɓonnáa mín làa mia. ⁴⁸ O bǐo ɓonmín làa nùpue ɓúi na le mí ì so mí zǐi ó o náana ho tá á líi ɓó le huee yi a màhǎ bò yi fáraráa le ɓúhǔ. Hǎ vi-beera tèró pǎahǔ á mu ɓun-beení ɓueé dèkíio le à le pá dǐn. Le yí tò lé bǐo le ɓúhǔ fára se. ⁴⁹ εε ká yǐa wee ɓí ì bióní ò o yí máa bè hǎ yi, wón ɓanso bǐo ɓonmín làa nùpue ɓúi na fára mí zǐi ɓúhǔ ho tá kǎamáa yi á son. Bǐo ho vi-beení tò á mu ɓun-beení ɓuara ɓueé ɓó le yi, à le dèeníá tò pùpè.»

7

*Ba dásíwá jùhúso ton-sá wééró bïo
(Matiye 8.5-13; Zán 4.46-54)*

¹ Bïo ó o Yeesu bía hǎn bióní so búenbúen á nǎn 6a zãamáa yi vó, ó o wà van ho *Kapεεnayuumu. ² Mu pãahú ká ho *Oroomu dásíwá jùhúso búí wi bín á ton-sá ñi-kéní na ó o 6èntín wa làa sòobéé á lò yí here díá mu húmú jii wán. ³ Bïo 6a dásíwá jùhúso mu já a Yeesu bïo, ó o tonkaa 6a *zúífúwa ñi-kía nùwã yen búí le 6a vaa fio wo le o 6uee wéé mí ton-sá. ⁴ A bán wà van o Yeesu cǎn á vaá wee 6ón6óní a ká 6a à bío làa wo: «O ñii mu na tonkaa wen 6èntín ko lè ù séení, ⁵ lé bïo ó o wa wa ñipomu. Orén lé yia léra mí ñii yi á séeníá wen á sonnáa wa kàránló zii.» ⁶ O o Yeesu dèeníà bò làa ba á 6a wà. Bïo 6a vaá sùaràa o ñii mu zii à bǔn ò o tǎn tonkaa mín bǎnlowà le 6a lée bío na a yi: «Núhúso, yí sèé ütén ì bïo yi. Ʋ búenló ì zii yi lée bïo na á ì yí koráa. ⁷ Lé bǔn bïo yi á ì yí heníanáa ì sǎi á yí 6uara ù cǎn ìten. Na le jii á ì ton-sá pa à wa. ⁸ Inén ì bεεre júnása wi á ì wee bè bióní yi. A ìnén mún wi 6a búí jùhú wán, á bán mún wee jí ì cǎn. I le yia va hen à wón va bín, ì le o búí buen ò o dèení buen. I le ì ton-sá wé bïo na, ò o dèení wé mu mí lahó yi.» ⁹ Bïo ó o Yeesu já hǎn bióní so, ó o wó coon o ñii mu bïo yi, ó o yèrémáa khíi bía lè 6a zãamáa na bò a yi: «Le ì bío na mia: O *Isirayεele ñipomu búenbúen yi á ì ñin yí fò mín làa núpue na síidéró mǎi yú yia ká yi.» ¹⁰ A 6a dásíwá jùhúso 6àn bǎnlowà bínía khííon á vaá yú ò o ton-sá mu wan.

O Yeesu vèeníà o Naηεε maháa za

11 Bún món ó o Yeesu wà wee va ho lóhó búí na ba le Ναρηεε. Ó o ñi-kenínia lè ba zãamá-kúii bò làa wo. 12 Bïo ó o vaá dñn ho lóhó ñii, ó o fò mín làa nùpua búí à ba buan mí ñi-hío wà vaá nùu. Yïa húrun léé mahãa búí te mí za kéní. Ho lóhó nùpua cèrèèe ló á bò là a háa mu. 13 Bïo ó o Νύηύσο mən o háa mu ó o màkárí buan wo yi. Ó o bía làa wo: «Háa mu, yí yáa ũ yilera.» 14 Ó o wà vaá bó ba yi á lá mí ñii bò le khãare wán á bïa buan o ñi-hío ðñn. Ó o Yeesu bía: «Yàrónza, lii híní, lé mi bía mu.» 15 Ó o ðèènía líí hínən yòó kará wee bío. Ó o Yeesu hóníia wo yòó dó bàn nu ñii yi. 16 A bïa wi bñn búenbúen zãna á ba wee khòoní le Dónbeení kà síi: «Yïa kà màhá lé le *Dónbeení ñi-cúa fεero binbirí á wa yú. Le Dónbeení ló buara á wà bueé fení mí ñipomu.» 17 Ó o Yeesu bïo na ó o wó kà ðèènía ñá ba *zúífùwa kōhú búenbúen yi á dà khíi zon hïa làa ba bó mín yi mún.

O Yeesu zéenia mí buenló ñuhú nən o Zãn Batiisi yi
(Matiye 11.2-6)

18 Ó o Zãn Batiisi ñi-kenínia vaá bía bïo wó búenbúen á nən wo yi. Bún món ó o von ba nùwã ñun búí ba tñahú 19 á tonkaa le ba vaa tùa o Yeesu yi: «Ũnén lé yïa á wa ñá bïo le fo ko ũ buen léé, tàá wa pá ko à wa lòoní ñi-veere?» 20 A bán wà vaá yú a Yeesu á bía nən wo yi: «Ó o Zãn Batiisi tonkaa wən ũ cón le wa buee tùa foñ le lé fo lé yïa ko ũ buen léé, tàá wà pa ñi-veere?» 21 A mu wãa wó se à ba bueé dñn ò o lan wee wéé ba nùpua cèrèèe na mu vãmú lè mí síiwà tò. Ó o mún wee ña ba cínáwa lén bïa ba wi yi, á mún wee hén ba muiiwà yïo à há mi

wéréwéré. ²² Bũn wéro món, ó o màhá yèrèmaa wee bío là a Zãn tonkarowà: «Mí lén vaa zéeni bío mí mən làa bío mí jí à na a Zãn yi: Lé 6a muiiwà yío wee mi, á 6a mùamúawà hínən wee varáka, 6a bùeréwà wan, 6a bekewà jikōnna wee jí mu bío, 6a nĩ-hía wee vèe, á le bín-tente wee bue na 6a nĩ-khenia yi.* ²³ Yia yí pá í bío ká a tà mu yi se wón 6ànso núhũ sí.»

*O Yeesu wee bío o Zãn Batiisi bío
(Matiye 11.7-11)*

²⁴ Bío ó o Zãn tonkarowà bínía wà, ó o Yeesu wãa wee bío o Zãn mu bío lè 6a zãamãa kà síi: «Lée webio á mi van vaá lora le dùure yi? Lé ho konkohó na ho pinpiró wee hée vɪnvã lée? Bùéé. ²⁵ A lée webio mi vaá lora? Lée nùpue 6úi na sĩa hènɓhènɓ le? Hs̄n s̄i-senĩ 6ànsowà so lé 6a pãamã-beera zíní á 6a wi yi. ²⁶ A lé o yén mi van bío yi? Lé le *Dónbeenĩ jĩ-cúa fεero lée? Ká mu lé wón se mi tũiá sí. O yáá pá po wón, le í bío mu na mia. ²⁷ Orén lé yia le Dónbeenĩ fèra bía bío mí vōnna yi: † ì tonka í tonkaro o ò dí ũ yahó á 6ueé wíoka ũ wōhũ.»† ²⁸ Le í bío mu na mia: Ba nùpua na ho ðimíjã yi 6úen6úen á yia núhũ wi po a Zãn wón mía. εε ká le *Dónbeenĩ béeñĩ zàwa món-dí màhá pá po a.

(Matiye 11.16-19)

²⁹ «Ba nùpua 6úen6úen, hàrí ho *lànɓó féwá á hĩa wee 6uee jí a Zãn cón. A 6a tà zũrna le le Dónbeenĩ bío bon á 6a wee 6uen o cón ò o bátízé 6a. ³⁰ Ká 6a *Farizíεwa lè ho *làndá bío zéeniłowa bán yí tà bío le Dónbeenĩ le mí ì wé è na 6a yi, á 6a

* 7:22 Mi loń Ezayii vūahũ 35.5; 61.1 † 7:27 Mi loń Malasii vūahũ 3.1

ɓèn mún pǎ à Zǎn *bátéè mù bïo.» ³¹ O o Yeesu bíníá bía: «Ho zuia nùpua na kà á ï dà à tèè lè ɓa yén? Lé ɓa yén á ɓa bïo ɓonnáa mín? ³² Ba ka lè ɓa háyúwá na léé kará ɓa nùpua fémínló lahó yi, á wee háaní na mí ninzàwa na zoó le ɓonfónii yi kà:

Wa ɓúa hǎ sǎa san,
à mi le mi máa léé yo.

Wa bó le yèni,
á mi le mi máa wá.

³³ Bïo ó o Zǎn Batiisi ɓuara á yí máa dí dǎn-poni, á mún yí máa ɓu *dǎvén, á mi le o cǎná wi o yi. ³⁴ A bïo ó o *Nùpue Za ɓèn ɓuara wee dí, á mún wee ɓu ho dǎvén á mi mún yí tà bǎn, à mi wee bío bïo kà: «Mi loń! O nii na kà yí máa wé bïo ɓúi ká mu yínóń dǎnló díró làa ɓa-ɓunló. O lé ɓa *lǎnpó féwá lè ɓa bè-kora wérowà ɓàn ɓónlo.» ³⁵ Εε ká bía ɓúenɓúen na mu bè-zǔnminǎ wi yi bïo bon, ɓán wé è wé mu bè-zǔnminǎ mu ɓàn wára.»

*O bá-fé na bè-kora séra díá bïo
(Matiye 26.1-13; Zǎn 12.1-8)*

³⁶ Wizonle ɓúi ó o Farizíε ɓúi von o Yeesu le o ɓuee dí mí zii. O o Yeesu van á ɓa vaá khónkaa dǔmaka‡ wee dí. ³⁷ Hón pǎahǔ so yi ò o háa ɓúi na á ho lóhó nùpua ɓúenɓúen zǔ bá-fénló bïo á ɓá bïo ó o Yeesu wi o nii mu zii, ó o ɓuan mí dεε ɓúi na yàwá here na sú lè ho ɓiló na sǎmu sí á ɓuararǎa bǎn. ³⁸ Bïo ó o ɓueé zon, ó o ɓánbáa khíi hùerá a Yeesu món ò o wee wá, ó o yèn-caa wee lii o Yeesu mu zení wán. O o ɓún-vǎní lé dǎo ó o wee ɓíní sùuka làa hǎ, ɓǎn món ó o wee ɓíní yèε hǎ ká a kúee ho ɓiló mu hǎ wán.

‡ **7:36** O Yeesu pǎahǔ ká ɓa zúifùwa le mí ì dí, à ɓa khón daráka kíni ho dǎnló yi díráa.

39 A bïo ó o Farizîe na ó o wi zîi á m̄n mu, ó o wee bïo mi yi: «Yia kà cén lá léé Dónbeenî ji-cúa fεero kénkén, ó o lá a zûn o hãa mu na wee lanlãka a zenî léenî, là a bè-wénia.» 40 O o Yeesu bía n̄n wo yi: «Sim̄n, î ì bïo bïo búí á à na foñ.» O o Sim̄n le: «Núhũso, bïo.»

41 O o bía làa wo: «Nùpua nùwã òun hãa kon nãfòró b̄anso búí wárí. O ñ-kéní léé wén-hãani khiá-hònú, ò o ñ-kéní na so léé wén-hãani búará-òun làa píru. 42 Bïo á yia ba kon le cón zũ à ba yí dà le máa wí, ó o bó ba mí nùwã òun kení. Awa! Ba nùwã òun mu t̄ahũ, á ù wee leéka le lé o yén ñ wañ o ñi mu á à poñ mí ninza.» 43 O o Sim̄n bía: «Í wee leéka le lé yia ó o díá le kee na bùaa n̄n yi.» O o Yeesu le: «Û bïo bon, fo mà ho túiá.»

44 O o yèrémãa khii sãnsãa o hãa mu ò o wee bïo là a Sim̄n: «Fo yí m̄n le: î bueé zon hen coon à ù yí le ba bua mu òumu buee sεε le î zenî, ò o hãa na kà wón wá siinía hã á b̄inía sùukaa lè mí òun-vãní. 45 Bïo á î bueé d̄n ù zîi, á ù yí h̄n̄n yí w̄ira mi á yí yèera ní, ò orén lè mí buee zoró hen á î zenî lé hón ó o w̄ira lè ho yèeró. 46 Fo mún yí kúaa òiló î òuhũ wán á yí dórãa ho cùkú m̄i, ò orén wón lé ho òiló na sãmu sí ó o kúaa î zenî wán. 47 Lé b̄n̄n n̄n à î ì bïo mu á à na foñ: Bïo ó o hãa mu ba séra bè-kora cèrèε díá lé b̄n̄n n̄n ó o waminî wárá boorãa. Eε ká yia bè-kora na séra díá ka c̄inú, wón waminî wárá na o ò zéeni à b̄n̄n ñ kení c̄inú.»

48 B̄n̄n m̄n ó o Yeesu bía n̄n o hãa yi: «Û bè-kora séra díá.» 49 A bïa làa wo páanía wee dí wee bïo mí

§ 7:46 Le ñi yèeró, hã zenî sεeró lè ho òiló kúeeró ho òuhũ wán, b̄n̄n búenbúen lé bïo á ba zúifùwa fù wee wé à dérãa ho cùkú mí ñi-hãní yi.

yiwa: «O nùpue mu lée wée á wee hení mí sîi à bío le mu bè-kora séra díá?»⁵⁰ O o Yeesu bíá nòn o háa yi: «Fo wáa yú ho héerà, híni lén, ù síidéro mìi á fenía fo.»

8

Ba hãawa na fù wee bè là a Yeesu

¹ Bún món ó o Yeesu hínon tò hã ló-beera lè hã ló-zàwa yi á wee bue le *Dónbeení béení bín-tente. Bía bò làa wó lé o ní-kenínia píru jún,² lè ba háawa nùwá yen búí, bíá ó o jón ba cínáwa léra yi á mún wéera véena. Ba lé o Mari na ba wee ve làa Makadala* Mari, yía ó o jón ba cínáwa bùaa hẹjun léra yi,³ là a Kuza na ó o *Heroode bàrá mí zii tonni jùhú wán bân háa Zaana, là a Suzaana. Háawa cèrèe mún híá wi bín á séeníá barén á fù wee wé lén mí níi bío à séení là a Yeesu lè mí ní-kenínia.

O Yeesu wà o ñíró wàhiire á bñia zéenia kúarà (Matiye 13.1-9; Maaki 4.1-9)

⁴ Ba nùpua híá wee léka hã lórá yi buen o Yeesu cón. Bío ba kínia wo yi boo, ó o wà le wàhiire na kà nòn ba yi:⁵ «Nii búí híá ló van mí mǎhú yi, á wà vaá dé mí bè-dà. Bío ó o vaá wee dé mu á mu búí lée lion ho wǎhú wán, á ba wǎ-bèwa yonkaa, à mu búí á ba jínzàwa bèn sèekaa vǎ.⁶ Mu búí lion hã huua yi hen na le tñí yí boo yi, á mu ló ká mu dèeníá bñia hon, lé bío á ho hínló mía bín.⁷ Mu búí bún lion hen na hã kíkara bia héra yi, á mu ló á yòo zon mín yi làa hã, á hǎn pà mu.⁸ Mu búí bún lion ho tá na se yi, á mu ló á yòo dǎn á han mí bia, á hã lè mí

* **8:2** Makadala: Lé ho lóhó búí na wi ho Kalilee vù-beení jii lè le wii téníi.

dà-kéní kéní á yú hã bia khĩmàni khĩmàni.» Bũn mòn ó o pá bĩnía bía bĩo kà nòn 6a yi: «Yìa wee jí bĩo, à wón jí bĩo bía sese.»

(Matiye 13.10-13; Maaki 4.10-12)

⁹ O o Yeesu ñĩ-kenínia tũara a yi: «Le wãhiire mu kúará lé mu yén?» ¹⁰ O o bía nòn 6a yi: «Le Dónbeenĩ bėenĩ bĩo na ó o nùpue yí zũ kúará á le wee zėenĩ à ceé na minén mi dòn yi. Ká 6a nùpua na ká wee jí mu lòn wãhio kãamáa, lé bũn nòn á 6a lé 6a nùpua na yĩo wi ká hã yí máa mi, á mún wee jí mu bĩo ká 6a yí máa zũn mu kúará.†

(Matiye 13.18-23; Maaki 4.13-20)

¹¹ «Le wãhiire mu kúará lé bĩo kà: Mu bè-dà lé le Dónbeenĩ bĩonĩ. ¹² Bĩo lion ho wõhũ wán lé 6a nùpua na ká 6a jí le Dónbeenĩ bĩonĩ à 6a máa yí tà le yi, ká a *Satãni dėenĩ bánbá 6uee lén le 6a yiwa yi, à mún ti 6a kãníló wõhũ. ¹³ Bĩo lion hã huua na le tĩnĩ yí boo yi lé 6a nùpua na ká 6a jí le Dónbeenĩ bĩonĩ à 6a tà le yi, à zãmaka le bĩo yi, ká ho kúará lénló yú 6a pãahũ na yi, à 6a dėenĩ lé lè mí mòn, lé bĩo á le bĩonĩ mu yí wĩira 6a sese. ¹⁴ Bĩo lion hã kíkara yi lé bĩa wee jí le Dónbeenĩ bĩonĩ ká 6a jún-sėró, lè ho đĩmĩjá nãfòró, lè ho 6àn símu á wee hè le à le máa dàñ ha hã bia na dõn. ¹⁵ Bĩo 6èn lion ho tá na se yi lé bĩa wee jí le Dónbeenĩ bĩonĩ à 6ua le lè le sũ na se, đĩo púaara día. Ba yí máa bĩnĩ lé lè mí mòn. Bũn lé bĩo nòn á 6a wee haráa hã bia na se.

Le fĩntãni wãhiire

(Maaki 4.21-25)

¹⁶ «Nùpue na à dé le fĩntãni mí zĩi á à bĩnĩ ì lá le dèe búí á à pe yi, tàa ká a dó le vó o ò lá le zoó bàrá

† **8:10** Mi loñ Ezayii vũahũ 6.9.

mí kàtá tá wón míá. Ba wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi, à bía wee zo le zii wé mi. ¹⁷ Mu bè-sànkanií na mu khoomu khíi máa lé wán bún míá. Hàrí bío kúará yí zǔn búenbúen bío khíi bío yi le wizon-kéní. ¹⁸ Á mi cén wé jí bío wee bío na mia sese, lé bío á yia bío wi á 6a à bíní ì na mu búí wo yi á à bè mu wán. Ká yia dèe búí míá, á hàrí mu bè-za bío na ó o wee leéka le mu wi mí cǔn á 6a pa à fé.»

*O Yeesu bân nu lè bân zàwa bío
(Matiye 12.46-50; Maaki 3.31-35)*

¹⁹ O Yeesu bân nu lè bân zàwa 6uara a cǔn à 6a màhá yí dà máa zoó búe o yi, lé bío 6a nùpua boo dà. ²⁰ O o búí bía mu nǔn wo yi: «Mìn nu lè mìn zàwa wi 6a mi ũ wán, 6a lée đin ho khũuhũ pan fo.» ²¹ O o Yeesu bía nǔn bía wi bín búenbúen yi: «Bìa wee jí le Dónbeení bíoní à bè le yi, bán lé wán nu lè wán zàwa.»

*O Yeesu đĩnia ho pinpiró
(Matiye 8.23-27; Maaki 4.35-41)*

²² Wizonle búí, ó o Yeesu zon ho woohũ lè mí nĩ-kenínia, ò o bía nǔn 6a yi: «Mi wa khí lè ho vũ-beení món.» Á 6a dèenía zoó wà mu ñumu yi bún wán. ²³ Bío 6a vá zon yú, á ho pinpi-beení hĩnǔn wee và lè mí pánká ho vũ-beení wán, á mu ñumu wee yànbón zo ho woohũ, lòn bío à ho yóó wee sí lè mu ñumu. Bún búenbúen wee wé ká a Yeesu wón mu dāmu 6ó. ²⁴ O o nĩ-kenínia vaá wee sǐnĩ a ká 6a à bío bío ká: «Núhũso! Núhũso! Wa à hí.» Bío ó o sǐna, ó o líí hĩnǔn á nāmakaa ho pinpiró lè mu ñumu na wee yànbónka yi á mu búenbúen đin wó tétété. ²⁵ O o Yeesu bía làa ba: «Mí sǐa déró miĩ wǎa wi wen?» Á 6a búenbúen zǔnkaa đin concáan, á wee bío mìn yi: «Páa! O nùpue mu lé o yén síi ká?

Hàrì ho pinpiró lè mu jummu ó o bíaráa, á mu pá bò a bíonǐ yi.»

*O Yeesu wééra a nǐi na ba cínáwa wi yi
(Matiye 8.28-34; Maaki 5.1-20)*

²⁶ A ba khíi dǎn ho Zerasaa kǎhǔ, hǎa sánsáa mín lè ho Kalilee kǎhǔ. ²⁷ Bǐo ó o Yeesu ló ho woohǔ yi líi le mí ì dǎn, à bǔn ho lóhó na ba wi yi nùpue búii na ba cínáwa wi yi á wee sí a yahó. O wee vará mí bíri míana. O mún yí máa da zǐi yi, lé ba nǐ-hía nùuníi ó o wee da yi. ²⁸⁻²⁹ Pǎnna cèrèè ká ba cínáwa mu hǐnǎn o wán, à ba sí sa ca a níní là a zení lè hǎ zúakùariwà ò o yí dǎn yí va lùe. Ká a màhǎ wee khò hǎ búenbúen kúia, à ba cínáwa na wi o yi na a dé hǎ mana yi. O o Yeesu nǎn le jii ba cínáwa na wi o yi le ba lé. Lé bǔn nǎn ó o miiníi là a Yeesu mu, ó o líi búrá a tá ò o wee bío bǐo ká pǎnpǎn: «Dónbeenǐ na wi mu bǐo búenbúen jǔhǔ wán Za Yeesu, lée webio á ù lon làa mi? Sábéré, í wee yanka fo, yí yáa í bǐo.» ³⁰ Bǔn mǎn ó o Yeesu tùara a nǐi mu yi: «Ū yèni ba le we?» O o bía: «Í yèni ba le Zámáa.» Lé bǐo ba cínáwa na wi o yi á boo dà. ³¹ A bán lé bǐa wee yanka a Yeesu le o yí na mí vaa kúee ba cínáwa kǎhǔ na nàyiló jii mía yi.† ³² Mu wee wé à nǎnbùe-booohǔ búii yòó wee dí le búee yi. A ba cínáwa mu yankaa o Yeesu le o sábéré ò o na ho wǎhǔ mí yi, à mí vaa yòo zo bán yi. O o nǎn mu wǎhǔ ba yi. ³³ Lé bǔn wán ba cínáwa mu ló a nǐi mu yi á vaá zon ba nǎnbùeéni yi. A ba búenbúen yòó lùwa le búee wán á kùenkaa líi zon ho vǔ-beenǐ yi á húrun.

† **8:31** Ba zúifùwa cǎn á ho kǎhǔ na nàyiló jii mía mu lé ba cínáwa kàsó lùe.

³⁴ Bïo á bïa lá wee pa 6a mɔn bïo wó kà, á 6a lùwa vaá bïa mu nɔn bïa wi mí manawà yi, á bïa mu nɔn bïa wi ho lóhó yi. ³⁵ A 6a nùpua ló le mí ɓueé loŋ bïo wó. Bïo 6a ɓueé dɔn o Yeesu, á 6a mɔn o nŋi mu na 6a cínáwa lá wi yi, ò o wó a nì-tente á zǎ mí sǎa kará a Yeesu tá. A 6a zǎna. ³⁶ A bïa mu wó yïo yi wee bïo bïo ó o nŋi mu wó wó wannáa làa ba. ³⁷ Ho Zerasaa kǎhú nŋpomu yi á yïa yí zǎna mu bïo mu wón mía, fúaa 6a wee yanka a Yeesu le o sáberé ò o lén día mí. O o Yeesu wà vaá zon ho woohú le mí ì bíní ì lén ñ va hen na ó o ló yi, ³⁸ ó o nŋi na yú mítén 6a cínáwa nŋi yi yankaa wo le o día le mí bè làa wo. O o Yeesu pǎ ò o bïa nɔn wo yi: ³⁹ «Lén va mŋn zŋi à vaa bïo bïo ɓúenɓúen na le Dónbeenŋ wó nɔn foŋ à na 6a nùpua yi.» O o nŋi mu bíní wà á vaá wee yényení bïo ɓúenɓúen na ó o Yeesu wó nɔn wo yi ho lóhó ɓúenɓúen yi.

*O Zayiruusi hŋnló là a hǎa ɓúí wééró bïo
(Matiye 9.18-26; Maaki 5.21-43)*

⁴⁰ Bïo ó o Yeesu bínía khíi dɔn hen na ó o ló yi ɓuararáa, ó o khíi yú 6a nùpua cèrèè à 6a wee zámaka a bíní ɓuenló bïo yi. Ba ɓúenɓúen lá wee lóoní a. ⁴¹ Hón pǎahú so yi à ɓún ò o nŋi ɓúí na lé 6a *zúifùwa kàránló zŋi ya-dí na yèni 6a le Zayiruusi ɓueé dɔn, á ɓueé líí ɓúrá a Yeesu tá ò o wee yanka a le o bè làa mí va mí zŋi, ⁴² lé bïo ó o hŋnló yà-kéní na ó o yú á wee hí. O lúlúio wǎa lá wee yí ho píru jún síi. Bïo ó o Yeesu bò làa wo wà a va a zŋi, á 6a minka nùpua ɓura bò a yi.

⁴³ Hǎa ɓúí wi 6a tǎahú á wee mi mí sèéró fèèè á dɔn hǎ lúlúio píru jún à ho máa fí. O níi bïo yáara le tŋni ɓànsowà cèrèè cón ká bán ɓúenɓúen màhǎ yí dàŋna a yí wééra. ⁴⁴ Bïo ó o vá zoó ɓó a Yeesu yi,

ó o zoó túaa o dà-zínii jì-kání yi là a món. Ó o σερό δένία đĩn bũn wán. ⁴⁵ Ó o Yeesu đĩn ò o tùara: «Lé o yén túaa mi?» A bĩa bó a yi búenbúen à yĩa le mí yí túaa wo yi, à yĩa le mí yí túaa wo yi. Ó o Piere lé yĩa bĩa làa wo: «Éee! Núhúso! Fo yí mən bio ba nùpua buraráa fon á wee jàa mín le?» ⁴⁶ Ó o Yeesu le: «Ì mən mu, ká a búí màhá pá túaa mi. Lé bio á ì zũna mu le pánká búí ló mi.»

⁴⁷ Bío ó o háa mu mən ò o zũna a bío ó o wà buara ká a wee zàka á buée líí búrá a Yeesu tá, ò o zéénia bio nən ó o túaanáa wo yi, làa bío ó o wó wó wannáa mí lahó yi bĩa wi bĩn búenbúen yahó. ⁴⁸ Ó o Yeesu bía nən wo yi: «Wàn hĩnló, bío fo dó ũ sii mi, lé bũn wéera fo. Wáa lén, vaa yí héera.»

⁴⁹ Bío ó o Yeesu wee bío ó o jii yàá yí tò, à bũn ò o tonkaro búí ló a Zayiruusi zii á nən o món buée đĩn á buée wee bío làa wo: «Ũ hĩnló wáa húrun. Wáa yí séé o ñi-kàránlo.» ⁵⁰ Bío ó o Yeesu já mu, ó o bía nən o Zayiruusi yi: «Yí titika, dé ũ sii mi, á ũ hĩnló á à wa.» ⁵¹ Bío ba vaá đĩn, ó o le bĩa ká đĩn ho khũuhũ, ò o Piere là a Zãn là a Zaaki là a hĩnzo-za bãn maá lè bãn nu lé bán ó o fó zonnáa le zii yi. ⁵² Ba nùpua búenbúen wee wá kùaará a hĩnzo-za mu bio yi. Ó o Yeesu bía: «Mí yí wá bio. O hĩnzo-za mu yí húrun, o lée yĩa na dũma.» ⁵³ A ba nùpua wee zùánka a yi lé bio ba zũ kénkén le o húrun. ⁵⁴ Ó o Yeesu lii fù a ní yi, ò o von wo pńpń: «Ì hĩnló, lii hĩní.» ⁵⁵ Ó o vèera á dèénia líí hĩnən. Ó o Yeesu bía le ba na mu bio wo yi le o dí. ⁵⁶ A bãn nùwá can đĩn coon mu bio yi. Ká a Yeesu màhá henía mu nən ba yi le ba yí bío bio wó kà le nùpue jí.

9

*O Yeesu tonkaa mí nǐ-kenínia píru jun
(Matiye 10.5-9, 11-14; Maaki 6.7-13)*

¹ O Yeesu von mí nǐ-kenínia píru jun á nɔn ho dànló lè le jii ba yi, à ba wé kíkánáa ba cínáwa yi á mún weéráa mu vǎmú lè mí síwà. ² O tonkaa ba le ba vaa bue le *Dónbeenǐ béeñǐ bǐo à mún weé ba vǎnvárowà. ³ Bǐo kà lé bǐo ó o henía nɔn ba yi: «Mí yí bua hàrí dèe à láráa ho wǎhǔ. O búí yí bua bǔin-za, tàá puure, tàá bè-dínii. Mí yàá pá yí bua wárí. O búí yí bua báká búí à séení hǎa ó o zǎ. ⁴ Mí wé vaá làara nùpue na wán, à wón zǐi lé dǐo mí keení yi fúaa mí léró ho lóhó mu yi. ⁵ Mí wé vaá zon lóhó na yi, ká bǐa wí ho yi pǎ mi bǐo, ká mi wee lé ho yi, à mí púaa mí zení khǔnkǔnǐ kúia bǐn.* A bǔn ñ zéení làa bán le ba wó khon.» ⁶ A ba bèn wà dén jii so wán á vaá wee hée bue le Dónbeenǐ bín-tente, á mún wee weé ba vǎnvárowà hǎa lórá lè mí dà-kení kení yi.

*O Heroode hácirí yáara a Yeesu bǐo yi
(Matiye 14.1-2; Maaki 6.14-16)*

⁷ Bǔn bǐowa so na wee wé kà búenbúen ó o *Heroode na ba bàrá ho kǎhǔ jǔhǔ wán jí á mu lúnkaa o yilera, lé bǐo ba búí wee bío le lé o Zǎn Batiisi vèera. ⁸ Ba búí bèn le lé o *Elii bǐnía buara. Ba búí yàá bèn wee bío le mu lé le *Dónbeenǐ jicúa fεerowà na yáanía nǐ-kení lé yǎa vèera. ⁹ Ká a Heroode wón wee bío mí yi: «O Zǎn á ínén í beere nɔn le jii á ba kúio jǔhǔ. O o ñii mu na bèn wee wé bǔn bè-beera so na à ĩ jí bǐo lée wée coon?» O o wǎa wee cà ò o mí a Yeesu wán konloon.

* 9:5 Mí loń Matiye vǔahǔ 10.14

*O Yeesu diinia 6a nupua na po muaaseé hònú
(Matiye 14.13-21; Maaki 6.30-44; Zän 6.1-15)*

¹⁰ Bïo ó o Yeesu tonkarowà bïnía ßueé dòn á bïo 6a wó búenbúen á 6a lá fεera nòn wo yi. Bïn món ó o fó 6arén mí dòn á 6a khèra van lè ho lóhó búí na 6a le Betesayidaa cón. ¹¹ A bïo 6a zãamãa zūna mu, á 6a bò a món. O o Yeesu mən 6a ó o yèrèmãa sã 6a yahó, á wee bío le Dónbeenĩ béeñĩ bïo na 6a yi. A bĩa wee cà le lòn-hebúee ó o mún wεéra. ¹² Bïo ó o ñĩ-kenínia pírú ñun mən à le wii wee tè, á 6a vá ßueé 6ó a yi à 6a bía làa wo: «Bío na 6a zãamãa yi le 6a lén va hã ló-zàwa lè hã manawà na sùarãa hen à vaa làa, à mún yí mu bïo dí. Lé bïo á hen na wa wi yi á lóhó yí sùarãa yi, dεε woon mía hen.» ¹³ O o Yeesu bía nòn 6a yi: «Minén miten na mu bè-dínií 6a yi.» A 6a bía nòn wo yi: «Búurú bi-zàwa bïo hònú làa cezàwa bùaa ñun mí dòn lé bïn wi wa cón hen, tàá fo le wa lén vaá yà ho dínló à ßuee na 6a ñĩ-kúii na kà yi le?» ¹⁴ Lé bïo á 6a báawa na wi bïn mí dòn mu zoñ á à yí ho muaaseé hònú síi. O o Yeesu bía nòn mí ñĩ-kenínia yi: «Mí sankã 6a nupua le 6a keñí lè mí kuio ho búarã-ñun làa pírú pírú wán.» ¹⁵ A 6a hínòn sankaa 6a á 6a búenbúen karáka. ¹⁶ O o Yeesu wãa fó ho búurú bïo hònú lè 6a cezàwa bùaa ñun mu á buan ò o hoonía mí yahó yòó dá ho wáayi, ò o dó le Dónbeenĩ bárakà mu bïo yi. Bïn món ó o cèekaa mu nòn mí ñĩ-kenínia yi le 6a dá lè 6a zãamãa. ¹⁷ A 6a búenbúen dú sù, á bïo ká á 6a khiiira á mu sú hã sàkíwã pírú ñun.

*O Piere le o Yeesu lé o Krista
(Matiye 16.13-21; Maaki 8.27-31)*

¹⁸ Wizonle búí, ó o Yeesu khèra vaá wee fio, ò o ñĩ-kenínia wi bïn, ó o tùara 6a yi: «Ba nupua wee

bío webio í dǎní yi?» ¹⁹ A 6a bía: «Ba 6úi le fo lé o Zǎn Batiisi, 6a 6úi le fo lé o Elii. Ba 6úi bán 6èn le fo lé le Dónbeenì jì-cúa fεεrowà na yáania ñi-kéní 6úi na vèera.» ²⁰ O o Yeesu bínía tùara 6a yi: «Ká minén cǎn á mi le í lée wée?» O o Piere bía: «Fo lé o *Krista na le Dónbeenì tonkaa.» ²¹ O o bía bío kà henía nɔn 6a yi: «Mí yí vǐ vǐ bío mu le nùpue jí dé.» ²² O o pá bínía bía nɔn 6a yi: «O *Nùpue Za ko ò o lò be. Ba ñi-kíá, lè le *Dónbeenì yankarowà júnása, lè ho *lándá bío zéenilowa á à pí a. Ba à na a 6a à 6úe, ká há wizooní tɪn zòñ ó ò vèe.»

O Yeesu wee bè yi kaka

(Matiye 16.24-26; Maaki 8.34-9.1)

²³ Bún món ó o yèrèmaa wee bío làa bía wi bín 6úen6úen: «Yia wi ò o bè miì, à 6ànsò khí mí kùrú sǐi bío wéro yi, ká a wé lá mí *kùrùwá pí† lè há wizooní 6úen6úen, à bèráa miì. ²⁴ O nùpue na wi ò o kǎní mí mukǎní, wón á à vǐní le. Ká yia màhá tà le mí ì vǐní le ínén bío yi, wón á à kǎní le. ²⁵ O nùpue lá yú ho dímíjǎ bío 6úen6úen ò o khon le mukǎní binbirí yi, tàá o bío yáara 6úen6úen, se lé ho cǔnú yén á 6ànsò yú? ²⁶ Yia wee ñiyi ínén lè í bioní bío yi, ó o Nùpue Za 6èn mún khíi ñiyi 6ànsò bío yi ká a khíi bínía 6uara lè mí cùkú beenì, là a Maá Dónbeenì lè mí wáayi tonkarowà cùkú beenì yi. ²⁷ Le í mí ho tǔiá na mia: Bía wi hen tǎhǔ, á 6a 6úi wi yi á máa hí ká 6a yí mɔn le *Dónbeenì béenì.»

O Yeesu minikaa le 6úee wán

(Matiye 17.1-8; Maaki 9.2-8)

²⁸ Bío á bún 6úen6úen bía khíina, wizooní bío hètɪn bún món ó o fó a Piere là a Zǎn, là a Zaaki

† 9:23 Mí loí Matiye vǎhǔ 10.38

á yòoraráa le búee wán á wà yòó fio. ²⁹ Páahũ na ó o wee fio yi, ó o yahó dīndīn miníkáa, á sī-zīnia mún yèrèmáa wee juiíka kũiakũiá. ³⁰⁻³¹ Yio bueé tí à nùpua nùwā jūn búí dīn là a Yeesu ho wáayi cùkú beenĩ yi á wee tà hã láakáwá làa wo. *Ba lé o Mɔyiize là a *Elii.‡ Hã láakáwá na ba wee tà lé o Yeesu bīo na ó o ò va ho Zeruzalɛmu á vaá hí á à tífíráa ho tonló na ó o buara bīo yi jii. ³² Būn búenbúen wee wé ká a Piere lè mí ninzàwa dūma kákáká. Bīo ba sīna á ba mɔn o Yeesu cùkú beenĩ lè ba nùpua nùwā jūn na páanía dīn làa wo. ³³ Páahũ na á ba nùpua mu le mí ì lén, ó o Piere wáa yí zū bīo o ò bío, ó o bía nɔn o Yeesu yi: «Núhũso, mu wó se á wa wi hen. Wà à tá hã bükú-zàwa bīo tīn: Unén dà-kéní, o Mɔyiize dà-kéní, o Elii dà-kéní.» ³⁴ Páahũ na ó o wee bío yi, á le dùndúure búí yòó ló lii pon ba yi. Bīo ó o nĩ-kenínia mɔn būn, á ba zāna. ³⁵ A mu tāmú búí sã wee jí le dùndúure mu yi: «Yia kà lé í za na á ï mɔn léra. Mi wé jí a cón.» ³⁶ Būn tāmú so bío vaa véenii, á ba le mí ì loń ò o Yeesu dīn mí dòn. A lá būn jii wán á barén ó o búí yí bía bīo ba mɔn yí nɔn nùpue yi hùúu.

*O Yeesu weéra a háyónza na ó o cīná wi yi
(Matiye 17.14-18; Maaki 9.14-27)*

³⁷ Mu bàn tá na lée tɔn ká ba ló le búee wán wee lii, á ba zāamáa lée sã a Yeesu yahó. ³⁸ Ba nĩ-kúii mu tīahũ á nīi búí dīn dīn ò o wāamaa yi: «Nĩ-kàránlo! I wee yanka fo, loń í za bīo yahó yi; lé orén mí dòn lé yia á ï ton kánaa yi. ³⁹ Cíná búí wi o yi, á wee dīn dīn fé wo dé, ò o wé wāama ká a táara,

‡ **9:30-31** O Mɔyiize bīo wee zéení ho Lándá bīo o Isirayɛle nīpomu cón. Ká a Elii bīo būn wee zéení le Dónbeenĩ bionĩ táníló bīo. O Yeesu lé yia 6èn bueé tífra mu mí cúa-jun jii.

à jinsã-khùankhúá wé lé. Mu wee wé híní o wán túntún. Hen ká mu hínòn o yi à mu bío le mí ì khíí ká a díá sùrèn lòn nǐ-hío. ⁴⁰ A ù nǐ-kenínia á ì yàá fèra yú á yankaa le 6a ja a lén wo yi, ká 6a màhá yí dàína mu.» ⁴¹ O o Yeesu bíá: «Mí zuia nùpua 6èntín yí máa dé mí síá le Dónbeení yi bío bon, á mí mún yí máa jí hàrí dèè. Mí wee leéka le í kèení làa mia á wé è kàrán mia fúuu le?» Bún món ó o mún bíá là a nǐ: «Bua ù za mu à ù buen le í loí.» ⁴² Bío ó o háyónza vá wà 6ueé sùará a yi, ó o cíná mu tǐn fó a dó ho tá yi ó o lii wee dá kèkèkè. O o Yeesu kíkka o cíná mu yi le o lé, ò o wéera a yàrónza nòn bàn maá yi. ⁴³ A bíá wi bín 6úen6úen can dǐn le Dónbeení na dá mu bío 6úen6úen pánká na 6a mòn bío yi.

*O Yeesu wee bío mí húmú lè mí vèeró bío
(Matiye 17.22-23; Maaki 9.30-32)*

Bíó 6a lè mí nǐ-kéní kéní dǐn wee loí mu bè-beera na ó o Yeesu wó ká, ó o yèrèmaa wee bío lè mí nǐ-kenínia: ⁴⁴ «Hã bíoní na á ì bío ò na mia á mí jí à bua mí yiwa: O *Nùpue Za á 6a à dé 6a nùpua níi yi.» ⁴⁵ Le bíoní mu ó o nǐ-kenínia yí ja jíhú sese, le kúará á tun 6a yi, lé bún nòn á 6a yí zū le bàn ya-tente, á 6a mún hézána mu bíní tùaró làa wo.

*Lée wée po bíá ká?
(Matiye 18.1-5; Maaki 9.33-37)*

⁴⁶ O Yeesu nǐ-kenínia wee wãaní mín yi á à zūrnáa yíá po 6a 6úen6úen. ⁴⁷ Bío ó o Yeesu zūna 6a yilera, ó o vaá fó a háyónza 6úí 6ueé bàrá mí nǐsání ⁴⁸ ò o wee bío làa ba: «Nùpue lée nùpue na buan o háyónza na ká sese ínén bío yi, se lé ínén á bànso mún buan sese. A yíá buan mí se, se wón

mún ɓuan yia tonkaa Mi sese. Lé bïo á yia bïo ɓúhú mía mi ɓúenɓúen t̄ahú wón lé yia po minén na ká.»

Yia yi máa fi làa mia se wón sã mi jii
(Maaki 9.38-40)

⁴⁹ O o Zãn lá le bionĩ ò o bía: «Núhúso, wa mɔn o n̄i ɓúí ò o wee ɓa ɓa cínáwa lè ũ yèni, á wa lá wi wa hè o, lé bïo ó o mía wa kuure yi.» ⁵⁰ O o Yeesu bía bïo kà nɔn ɓa yi: «Mi yí hè o, lé bïo á yia yí máa fi làa mia se wón làa mia lée dà-kéní.»

Ho Samarii lóhó ɓúí nùpua yi tà a Yeesu bïo

⁵¹ Bïo ó o Yeesu léró ho dímíɓá yi p̄ahú wà ɓueé sùará, ó o hã mí s̄i ò o le mí wáa à lén á à va ho Zeruzalεemu. ⁵² O o fèra tonkaa ɓa nùpua á ɓa dú a yahó. A ɓa wà vaá zon ho *Samarii lóhó ɓúí yi le mí zoó wíoka le lùe á à ká làa wo. ⁵³ A ho lóhó mu nùpua p̄á le o máa làa mí wán, lé bïo ó o vεeñi yahó sã ho Zeruzalεemu. ⁵⁴ Bïo ó o Zaaki là a Zãn mɔn mu kà, á ɓa bía nɔn o Yeesu yi: «Núhúso, fo le wa bío le ho d̄hú lé ho wáayi à l̄i c̄í ɓa ɓúe ɓúhú le?» § ⁵⁵ O o Yeesu yèrémáa khii zá làa ba.* ⁵⁶ B̄n món á ɓa wà van ló-veere.

Yia le mí ì bè o Yeesu bïo
(Matiye 8.19-22)

⁵⁷ P̄ahú na á ɓa wi ho w̄hú wán, ó o n̄i ɓúí vaá ló ɓueé wee bío là a Yeesu: «Ĩ ì bè foñ á à varáa hã lùà ɓúenɓúen na á ũ wee va yi.» ⁵⁸ O o Yeesu bía

§ 9:54 Le Dónbeenĩ bionĩ v̄onna ɓúí yi á bïo kà lé bïo túara sã le bionĩ mu jii: «Làa bïo ó o Elii hía wóráa mu bío s̄i.» * 9:55 Le Dónbeenĩ bionĩ v̄onna ɓúí yi á bïo kà lé bïo túara sã le bionĩ mu jii: «Le hácírí na wee ɓaa mia dé bïo kà yi á mí yí z̄ú s̄i. O Nùpue Za ɓuara ɓa nùpua k̄aníló bïo yi ká a yí ɓuara ɓa ɓúeró bïo yi.»

nɔn wo yi: «Ba cawanwà yú hã kãna wee zo, á 6a jínzàwa mún yú hã lenna. Ká a *Nùpue Za wón màhá yí yú ho lahó na ó o dà à vŭn yi.»

⁵⁹ O o Yeesu bínja bía làa búii: «Buee bè mií.» A wón bía làa wo: «Í ì bè fon. Ká ũ màhá díá le í vaa nùu wàn maá vé.» ⁶⁰ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Díá le 6a nĩ-hía à nùu mí nĩ-hía, ká ũnén vaa bue le Dónbeenĩ béenĩ bio.»

⁶¹ O o búii pá bínja bía làa wo: «Núhũso, í ì bè fon, ká ũ màhá díá le í vaa dé wàn nùwã cáawése vé à í bíní buen.» ⁶² O o Yeesu bía làa wo: «Yia wee và lè mí nàwa sũnbúahó ká a yèrè má khii loń lè mí mɔn, wón yí ko lè le *Dónbeenĩ béenĩ.»

10

O Yeesu tonkaa mí nĩ-keninia búii

¹ Bŭn mɔn ó o Núhũso pá bínja hueekaa 6a nùpua búará-tŭn làa píru làa nùwã jun* búii á tonkaa lè 6a nùwã jun jun le 6a dí mí yahó va hã ló-beera lè hã lùu búenbúen na ó orén mí beere ko ò o va dã. ² O o bía nɔn 6a yi: «Ho dínló bon dŭn cèrèè, ká ho lárowà lé bĩa yí boo. Awa. A mi fio o mɔhũ bànsò yi le o wíoka na 6a ton-sáwá le 6a lá ho. ³ Mi lén! Ká mi jí bío kà: Í wee tonka mia. Mi ka lòn piozàwa na wà vaá zo 6a dakhĩnkĩnwa tĩahũ. ⁴ Mi yí 6ua wárí, mi yí 6ua puure, hàrí nakãa. Mi yí dŭn la 6a nùpua tèníló yi ho wɔhũ wán.

⁵ «Mi wé vaá zon zii lée zii, à mi fèn bío le ho héerà keń le zii mu yi. ⁶ Ká nùpue na ko lè ho héerà wi le yi, á mí héerà á à dã bànsò. Ká a bèn yí ko làa ho, á ho máa dã a. ⁷ Dén zii so lé dío à mi keení yi, ká mi wé yí làa zii yi à bíní lé vaa làa le búii yi. Ba

* **10:1** Le Dónbeenĩ bioní vɔnna búii yi á 6a tonkarowà mu lée búará-tŭn làa píru.

wé yú bïo na n̄n mia à mi dí b̄n. I bía b̄n lé bïo ó o ton-sá ko lè mí j̄ni d̄nló.

⁸ «Lóhó lée lóhó na mi wé vaá zon yi, ká 6a tà 6uan mia, ká 6a wé yú bïo na bàrá mi tá, à mi dí b̄n. ⁹ A 6a vánvárowà na wi ho lóhó mu yi à mi wéé, à mi mún bío na ho nùpua yi le le *Dónbeenĩ béeĩ bueé 6ó 6a yi. ¹⁰ Ká lóhó na mi vaá zon yi ká ho nùpua yí tà mi bïo, à mi zoo d̄n ho lóhó mu s̄i yi ká mi bío bïo kà na 6a yi: ¹¹ «Mi lóhó khúnkhūnĩ na fà wa zení á wa à púaa á à kúee mi wán,† ká mi màhá pá z̄n̄ mu le le Dónbeenĩ béeĩ bueé 6ó.»

¹² Le í bío mu na mia: Le cítii f̄i n̄nzoñ, á hón lóhó so nùpua bïo na khíi sá 6a yi á à poñ bïo sá ho *Sod̄omu lóhósa yi.‡

(Matiye 11.20-24)

¹³ «Ūnén Koraz̄n lóhó lè ūnén Betesayidaa lóhó, ho yéréké á à sá mia. Lé bïo á ho yéréké bè-beera na wó minén c̄n b̄n s̄i lé b̄n lá wó ho Tiire lè ho Sid̄n lórá§ yi, se h̄a lórá mu nùpua lá h̄n̄n hàánĩ á khuiira h̄a pórókówá z̄á, á kúaa le s̄ani mí wán, á zéeniánaa le mí wi à mí khí mu bè-kora wéró yi.

¹⁴ Lé b̄n n̄n le cítii f̄i n̄nzoñ á ho Tiire lè ho Sid̄n lórá lònbee na à yí h̄a á à wé làa yi minén lònbee yi. ¹⁵ Εε ká ūnén *Καρεενayuumu, fo wee leéka le 6a khíi lá fo á à yòoráa ho wáayi le? B̄ueé. Ho ñ-h̄n̄bó-lóhó lé h̄a 6a khíi líi dé fo yi.» ¹⁶ O o wee bío lè mí ñ-kenínia: «Ȳia wee jí mí c̄n, se b̄anso mún

† **10:11** Mi loñ o Matiye 10.14 ‡ **10:12** Ho Sod̄omu lé h̄a ló-beera bïo j̄un na le Dónbeenĩ yánkaa 6ó j̄uh̄ o Abarahaamu p̄ah̄ dá-kéní. Ho bïo wee zéeni mu bè-kora mónló lè le Dónbeenĩ cítii bïo. Mi loñ B̄io j̄uh̄ 6úeenii v̄uah̄ (Genèse) 18.20-21; 19.24-25

§ **10:13** Mi loñ Matiye v̄uah̄ 11.21

wee ní í cǎn. A yĩa pǎ mia se wón mún pǎ mi. A yĩa pǎ mi, se lé yĩa tonkaa mi ó o mún pǎ.»

Ba tonkarowà bini buenlô bio

¹⁷ Bĩa ó o tonkaa mí búará-tín làa píru làa nùwǎ jun* biniá buara à ba sĩa wan làa sòobéε, á ba bía nɔn o Yeesu yi: «Núhũso, hàrí ba cínáwa ká wà von ũ yèni le ba wé bio na, à ba wé mu.» ¹⁸ O o Yeesu bía nɔn ba yi: «Í lá wee wé mi a *Satāni, ba cínáwa júhũso ká a yòó kùera ho wáayi wee lii lè ho viohó na juiina bio sí. ¹⁹ Mi loń! I nɔn ho pánká mia, hĩa mi wé è varákaráa ba háwá, lè ba naawà wán, à mún pùpúuráa o zúkúso pánká búenbúen, ká dèε woon máa yí mia. ²⁰ Εε ká mi màhá yí zámaka bio mí yú ho pánká ba cínáwa wán bio yi, ká mi zámaka lé bio á mi yènnáa túara ho wáayi le Dónbeenĩ cǎn.»

(Matiye 11.25-27)

²¹ Hón pǎahũ dà-kéní so yi á le Dónbeenĩ Hácírí weéra Yeesu síi, ó o wee bío bio kà: «Éee! I Maá, ùnén lé ho wáayi lè ho tá Núhũso, í wee dé ũ bǎrákà. Lé bio mu bio na fo sà mu bè-zũrmini bǎnsowà lè le hácírí bǎnsowà yi á fo tà zéenia làa bĩa bio júhũ mia. I Maá, mu bon. Bio mu wóráa kà lé bio sí foń. ²² I Maá dó mu bio búenbúen í níi yi. Nii woon yí zũ a Za, ká mu yínɔń o Maá. A nii woon mún yí zũ a Maá, ká mu yínɔń o Za, làa bĩa ó o Za mu wi ò o zéeni làa wo.»

(Matiye 13.16-17)

²³ Bún món ó o yèrèmaa wee bío lè mí ni-keninia mí júhũ wán: «Minén na wee mi bio kà lè mí yio, mi júná bènťin sí. ²⁴ Lé bio le *Dónbeenĩ ji-cúa

* **10:17** Mi loń o Luki 10.1

ƐƐrowà lè ɓa bá-zàwa cèrɛɛ sɪa hɪa vá à ɓa mi ɓio minén wee mi à ɓa yí mən mu. Ba sɪa hɪa vá à jí ɓio minén wee jí, à ɓa yí jí mu.»

O Samarii n̄i na wó le hii wahiire

²⁵ Ho *lándá ɓio zéenilo ɓúí wi ò o yí o Yeesu níi ɓua yi, ó o tùara a yi: «N̄i-kàránlo, ɪ ko à ɪ wé kaka à bè yi yíràa ho yírón mukān̄i na máa vé?»

²⁶ O o Yeesu bía nən wo yi: «Lé mu yén tùara wa lándá vūahŭ yi? Fo wee jí mu kaka?» ²⁷ O o n̄i bía nən wo yi: «Fo ko ũ wań ũ Núhúso Dónbeen̄i lé ũ s̄i ɓúenɓúen, lè ũ mànáká ɓúenɓúen, lè ũ pánká ɓúenɓúen, lè ũ yilera ɓúenɓúen† à ũ mún wań mi ninza làa ɓio á fo waráa ũten ɓio s̄i.‡» ²⁸ O o Yeesu bía nən wo yi: «Fo bía se. Bánbá ũ wé ɓún, á fo ò yí le mukān̄i.»

²⁹ O o n̄i pá wi ò o cà ho t̄iá s̄ini, ó o ɓínía tùara a yi: «Lé o yén lé wa ninza?» ³⁰ O o Yeesu bía nən wo yi: «N̄i ɓúí hɪa ló ho Zeruzalɛmu yi á wee va ho Zerikoo, á ɓa wā-tiwa vaá tun wo ho wōhŭ kuio yi á fó s̄ia, à ɓa han wo ɓóonía yi ó o yuunia día, à ɓa wà. ³¹ Mu wó fò mín à le *Dónbeen̄i yankaro ɓúí lá ho wōhŭ mu. ɓio ó o ɓueé mən o n̄i mu ò o día ó o hà yòó ló á khií lá mí wōhŭ wà. ³² O o *Levii nùwā n̄i-kéní ɓúí mún lá ho wōhŭ mu á ɓueé mən o n̄i mu ò o día, á wón mún hà yòó ló á khií wà. ³³ ɓún món ó o *Samar̄ii n̄i ɓúí mún lá ho wōhŭ dà-kéní mu. ɓio ó o ɓueé mən o n̄i ó o màkárí ɓuan wo yi. ³⁴ O o vaá ɓó a yi, á kúaa ho d̄ivén lè ho jíló o dokuaa wán á bá, ò o lá a yòó bò mí yà-yòon̄i wán á vannáa ɓa n̄i-hán̄i làan̄i z̄i, á vaá wee loń wo yi ká a vání a. ³⁵ Mu tá na lée t̄on ȳinb̄ii ó o léra le

† 10:27 Mi loń Levii nùwā vūahŭ (Lévítique) 19.18 ‡ 10:27 Mi loń Lándá zéeniló vūahŭ (Deutéronome) 6.5

wén-hãani bïo òun á nòn le zii bânso yi, ò o bía: «O nñi mu á ù pa bïo sese, ká í khíi bñía wà òueé khíi hen, ká bïo fo wó a bïo yi á po le wárí na á ï nòn fon, á ï ï sàání mu.»³⁶ O o Yeesu màhã bñía wee tùa wo yi: «Ba nùwã tñn mu tñahũ ó o yén lé yia zéénia le o nùpue na òa wã-tiwa tun lé mí ninza?»³⁷ A ho làndá bïo zéenílo bía: «Lé yia wó le hii làa wo.» O o Yeesu bía nòn wo yi: «Wáa lén à wé vaa wé làa bñn sii.»

O Yeesu làara a Maate là a Mari òan zii

³⁸ Bïo ó o Yeesu lè mí nñ-kenínia wi ho wõhũ wán wà, ó o vaá òñn ho lóhó òúí, ó o zoó làara a hãa òúí na òa le Maate zii. ³⁹ O hãa mu òan hñnló òúí wi bñn á yèni òa le Mari. Bïo ó o mòn o Yeesu ó o wà òueé kará a tá á wee jí a bióní. ⁴⁰ Hón pãahũ so yi, ò o Maate wón òèn yahó bon mí zii tonni sáró yi. Bïo ó o mòn mín hñnló mu ò o kará, ó o wà òueé wee bío là a Yeesu: «Núhũso, wàn hñnló bïo ó o kará yí máa séení mi á fo yí mòn le? Bío le o hñní dé mí nñi mi.»⁴¹ O o Yeesu bía nòn wo yi; «Héyíi, Maate. Fo wee yáa ù yilera ká ù héé tãmá mu bïo cèrèè wéró yi,⁴² ká bïo dà-kéní lé bïo bïo here. O Mari léra bïo se po mu òúenòúen, bïo á nùpue yí dà máa fé o cón máa yí.»

11

O Yeesu wee zéeni ho fioró wéró (Matiye 6.9-13)

¹ Wizonle òúí ó o Yeesu vaá wee wé mí fioró le lùè òúí. A bïo ó o flora wó, ó o nñ-kenínia nñ-kéní bía làa wo: «Núhũso, kení wén lè ho fioró làa bïo ó o Zãn Batiisi keníanáa mí nñ-kenínia.»² O o Yeesu bía nòn òa yi: «Hen ká mi wé wee fio, à mi bío kà:

Wàn Maá,
wé à 6a nùpua zūrī le fo lé le Dónbeenĩ na 6àn sii
mia.

Dí ũ béeñĩ hã lùà 6úen6úen yi.

³ Hã wɛn lè mu bè-dínii na ko làa wɛn
hã wizooní lè mí dà-kéní kéní yi.

⁴ Sɛn wa bè-kora día,

làa bïo á warén mún wee tà sɛn día
à na bïa wó khon làa wɛn yi.

Pa wɛn bïo wee khà wɛn dé mu bè-kohó wéró yi
bïo yi.»

⁵ O o pá bĩnía bía nɔn 6a yi: «O 6úi 6àn bǎnlo wǎa
lá wi síi. Wizonle 6úi ó o hĩnɔn vaá yú a ho tá tǎahũ
á bía nɔn yi: «Í bǎnlo, ke mi làa búurú bi-zàwa bïo
tĩn, ⁶ wàn bǎnlo nĩ-kéní 6úi ló le kúii yi á 6ueé ló í
wán, à bè-dínii mía í cǎn máa na a yi.» ⁷ A yĩa zoó
le zĩ yi 6èn bía bïo kà: «Día mi, yí bũmaka mi. Ho
woohũ pon, á ĩ zàwa làa mi dũma wó. Í yí dà máa
hĩnĩ máa na búurú foñ. Bǎnlo na à wé bũn mía.»
⁸ Le í mĩ ho tũiá na mia: Hàrí ká a pǎ le mí máa
hĩnĩ máa na ho búurú mu wo yi 6a bǎnmu bïo yi, á
bïo ó o yí wi ò o yèni yáa, ó o pá hĩa hĩnĩ á à na bïo
ó o wee cà 6úen6úen wo yi.

(Matiye 7.7-11)

⁹ «Íñén wee bío mu na mia: Mĩ wé fio le
Dónbeenĩ cǎn, á le è hã mia. Mĩ wé cànka mu bïo le
Dónbeenĩ cǎn, á mi ì yí. Mĩ wé 6úan6úa ho woohũ
á le è hén ho mi ì zo. ¹⁰ Lé bïo á yĩa wee fio á le è hã,
yĩa wee cà bïo le cǎn, ó o yí mu, yĩa wee 6úan6úa ho
woohũ á le è hén ho ó ò zo.

11 «Minén t̄fahũ ó o búí za* flora a ceza o c̄n̄, ó o so o na háa wo yi le? 12 Tàá ká a flora le f̄uaale ó o so o na naa wo yi le? 13 Awa, á b̄io minén na yí seka á z̄u b̄io se naló mi zàwa yi, à s̄n̄kú m̄n̄ Maá na wi ho wáayi á à wé kaka máa nanáa mí Hácírí b̄ia wee fio le o c̄n̄ yi?»

*Béeni na n̄pua wee fi m̄n̄ yi yí dà máa va yahó
(Matiye 12.22-30; Maaki 3.20-27)*

14 Wizonle búí ò o Yeesu wee ja a c̄n̄á á à lén o n̄i búí na ó o c̄n̄á mu wó ó o yí dà máa b̄io yi. B̄io ó o ló a yi vó, ó o n̄i j̄ii d̄eñía fá á wee b̄io. A 6a z̄amáa wó coon mu b̄io yi. 15 Ká 6a n̄i-kéní kéníwà búí màhá pá wee b̄io: «Mu lé 6a c̄n̄áwa j̄úh̄uso *Belezebuule† lé ȳia n̄n ho p̄n̄ká wo yi, ó o dà wee janáa 6a c̄n̄áwa lén b̄ia 6a wi yi.» 16 Ba búí bán b̄en le mī kh̄uaa o j̄ii yi, á 6a b̄ia n̄n wo yi: «Wé ho yéréké b̄io búí na wee z̄eení le ũ d̄an̄ló ló le Dónbeení c̄n̄ le wa mi.» 17 Ká a Yeesu màhá z̄una 6a yilera, ó o b̄ia n̄n 6a yi: «K̄sh̄ú lée k̄sh̄ú na n̄pua wee fi m̄n̄ yi, á à fi ì vé. A z̄i-j̄úh̄ú na n̄pua m̄n̄ wee fi m̄n̄ yi á j̄úh̄ú á à b̄ue. 18 Ká a *Sat̄ani h̄ia b̄in̄ia wee fi lè mít̄en ó o béeni á à wé kaka à k̄eñíáa? B̄io á mi màhá wee b̄io le mu lé o Belezebuule lé wón n̄n ho p̄n̄ká mī á ì wee ja lè 6a c̄n̄áwa. 19 Ká lé b̄n̄ mu wóráa, á b̄ia làa mia lé le dà-kéní b̄en wee ja 6a c̄n̄áwa mu lè ho p̄n̄ká yén? Bán mí b̄ere wee z̄eení le mi b̄io yí bon. 20 Le ì mi ho t̄úíá na mia: Lé le Dónbeení p̄n̄ká lé h̄ia á ì wee ja lè 6a c̄n̄áwa. B̄n̄ wee z̄eení le le Dónbeení

* **11:11** Le Dónbeení b̄ioní v̄onna búí yi á b̄io ká lé b̄io túara s̄a le b̄ioní mu j̄ii: Ká a za flora ho búurú o c̄n̄ ò ò na le huee wo yi le.

† **11:15** Mi loñ Matiye v̄uah̄ú 10.25

mu béenĩ wáa bueé bó mia. ²¹ Ká a pànká bànso búí á hĩa sĩa wi ó o kará pannáa mí lùe yi, ó o nĩi bĩo á dèe búí máa wé. ²² Εε ká yĩa pànká wi po a vaá ló buara bueé dàrina a han, o ò fé o hĩa sĩa na ó o lá dó mí sĩi yi, á mún ñ khuii o nĩi bĩo á à sanká.

²³ «Yĩa yí tà í bĩo se wón lé í zúkúso, á yĩa mún yí máa séení mi ho kúeemínwánlò bĩo yi, se wón wee saawaní.

(Matiye 12.43-45)

²⁴ «Hen ká a cíná ló a nùpue na ó o lá wi yi, ò o vaa hée vará le dùure yi, à cà ho lahó na ó ò κεενί á à vũn yi ká a máa yí ho. Ká a wó san ò o bío mí yi: <Mu sũaaní à ĩ bĩnĩ va hen na á ĩ ló yi.> ²⁵ Ká á bĩnĩa van bĩn, ò o vaa yí ho lahó mu ká ho sàara á wíokaa sesese. ²⁶ Ká a mən mu, ò o bĩnĩ vaa fé ba cínáwa bùaa hènun na bèn nĩi po arén à ba páaní buee zoo κεενί cĩcàkà ho lahó mu yi. Ká mu wó kà, à wón nùpue so bĩo wíoka yáa poñ bĩo mu fù karáa.»

²⁷ Bĩo ó o Yeesu dĩn wee bío, à bũn ò o hĩa búí na wi ba zãamáa tĩahũ bía nən wo yi pónpón: «O hĩa na ton fo á yèenía bèn tĩn nũhũ sĩ.» ²⁸ O o Yeesu bía nən wo yi: «Bia nũná sĩ lé bĩa wee ní le Dónbeenĩ bĩonĩ à mún tà bè le yi.»

Ba le o Yeesu wé yéréké bĩo à mí mi

(Matiye 12.38-42)

²⁹ Pãahũ na ba zãamáa kĩnĩa o Yeesu yi wee nàa mín, ó o wee bío làa ba: «Ho lòn bĩo nùpua yiwa yí se. Ba wi à ĩ wé yéréké bĩo búí à ba mi. Εε ká ba máa mí yéréké bĩo búí ká mu yínən le *Dónbeenĩ nĩ-cúa fεero Zonaasi bĩo. ³⁰ Bĩo ó o Zonaasi bĩo hĩa

zéeníanáa ho Niniivesa, † lé bŭn ɓàn síi ó o *Nùpue Za bïo mún khíi zéenínáa ho lònɓio nùpua.

31 «O béε hãa na hãa wi ho Sabaa kôhŭ jŭhŭ wánŖ á hãa ló le lùe na dǎní nàyi làa sòobéε á ɓueé já a Salomǎn bè-zŭrminí bióní. A bïo wi minén tŭahŭ bŭn ɓèn po a Salomǎn. Lé bŭn nǎn á le Dónbeení cítíi fí nònzoŋ ó o béε hãa mu á à híní ì dŭn ho lònɓio nùpua yahó á à kooní ɓa yi.» 32 «Ho Niniivesa khú mu bè-kora wéró yi lé bïo ɓa já a Zonaasi bióní. A bïo wi minén tŭahŭ bŭn ɓèn po a Zonaasi. Lé bŭn nǎn á le Dónbeení cítíi fí nònzoŋ á ho Niniivesa mu á à híní ì dŭn ho lònɓio nùpua yahó á à kooní ɓa yi.

Le fɪntǎní wàhiire

(Matiye 5.15; 6.22-23; Maaki 4.21)

33 «Nùpue máa dé fɪntǎní á máa sǎnka, ó o mún máa ɓún le yi làa láahó. Ba wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi, à ɓia wee zo le zii wé mi.

34 «Ũ yïo lé ũ sǎnía fɪntǎní. Ká ũ yïo se, á ũ sǎnía ɓúenɓúen á à keŋí mu khoomu yi. Ká ũ yïo yáara á ũ sǎnía á à keŋí le tǐbírí yi. 35 Awa! A ũ cén pa ũten bïo, à ũ khoomu à yí wé le tǐbírí. 36 Ká ũnén ũ bæere á wi mu khoomu yi á bïo ɓúí yúii mía yi, á fo ò dŭn wé è mi làa bïo ká fo dŭn le fɪntǎní khoomu yi à ũ mináa ɓio síi.»

O Yeesu wee kooní ho làndá jŭnásá yi

(Matiye 23.4-36; Maaki 12.38-40)

37 Pǎahŭ na ó o Yeesu bía vó yi, ó o *Farizíε ɓúí ɓueé von wo lè ho dŭnló mí zii. O o Yeesu hínǎn á vaá zoó kará wee dí. 38 O Farizíε mu na von

† 11:30 Mi loŋ Zonaasi vŭahŭ 2.11-3.9 § 11:31 Mi loŋ Bá-záwa nín-yání vŭahŭ (1Rois) 10.1-13

wo á wó coon bïo ó o wee dí ò o yí sɛɛkaa mítɛn làa bïo ɓa wee wé wéráa mu. ³⁹ O o Núhúso bía nɔn wo yi: «Minén Farizíɛwa, mi ka lè mu numu nuunii lè ho dínló díníi sía na máa mí dòn wee ce wéréwéré, ká mi yiwa h́n màhá sú lè ho k̀nló lè mu s̀ns̀mámu. ⁴⁰ Mi lé ɓa b̀nbúwá. Le Dónbeenĩ na wó bïo wee mi ho khúuhú á so mún yí wó bïo wi lè ho yi le? ⁴¹ Mu hámu wéro se, ká mi yiwa naló le Dónbeenĩ yi à mi yí ǹnsá yi, lé b̀n ǹ na ká mu bïo búenbúen á à ce wéréwéré. ⁴² Ká minén Farizíɛwa, ho yéréké khíi sá mia, lé bïo á hàrí hã v̀n-zà-wíníwà na ɓa wee kúee le zéeni yi búenbúen á mi wee na ɓan cúa-pírú níi, à mu húaaràmu lè le Dónbeenĩ waminĩ á mi màhá wee p̀n día, à b̀n lé bïo mi ǹn lá ko à mi wé wé ká mi yiwa mún yí ǹnsá bïo ká wéro yi.

⁴³ «Ho d̀hú khíi cĩ minén Farizíɛwa, lé bïo mi wa ho yahón lùà kɛɛnìló ho k̀ránló zíní yi, á mún wa à ɓa nùpua wé t̀eni mia lè le k̀nbii ɓa z̀amáa f̀mínló lara yi. ⁴⁴ Ho yéréké khíi sá mia, lé bïo mi ka lòn búráa na yí máa mi sese na ɓa wee vará wán à ɓa yí zũ mu*.»

⁴⁵ A ho *làndá bïo zéeni lo nĩ-kéní bía làa wo: «Nì-k̀ránlo, fo wee bío ká, se lé warén fo mún wee là.» ⁴⁶ O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Minén làndá bïo zéeni lowa á ho d̀hú mún khíi cĩ, lé bïo á mi wee nĩ ho sèrò na lí ɓa nùpua wán, à mi màhá yí máa dé mi níni ho sèrò bïo yi hàrí c̀inú. ⁴⁷ Ho yéréké khíi sá mia, lé bïo á ɓa nĩ-cúa f̀erowà na á m̀n maáwà

* **11:44** Hã búráa bïo: Ho làndá bïo zéeni lowa c̀n ká yia d̀n o nĩ-hío à ɓa le wón tun. Lé b̀n á hàrí hã búráa á nùpua yáa pá yí ko ò o vará wán tàá ò o dã, b̀n ká a pá d̀eniá tun. Lé b̀n nɔn á ɓa zúifùwa fù wee wé khúunínaa mí búráa à hã wé mi sese.

6ó bán búráa lé hǎn á minén wee so. ⁴⁸ Bǔn wee zéení le bǐo á mǐn maáwà mu wó á mí tà á nǎn mi wee soráa 6a ɲi-cúa fεεrowà mu na 6a 6ó búráa.

⁴⁹ «Lé bǔn nǎn le Dónbeenǐ bè-zǔrminǐ bíaráa bǐo kà: † Ì tonka 6a ɲi-cúa fεεrowà lè 6a tonkarowà 6a cǎn, á 6a 6úi 6a à 6úe 6a tǎahǔ, ká 6a 6úi 6a à beé lò.» ⁵⁰ Ho dímǐná ɲúhǔ fáráló pǎahǔ, á 6a ɲi-cúa fεεrowà na 6a 6ó 6úen6úen á ho zuia nùpua lé bán á le lònbee na wi 6a húmú món á à ɲǐ wán. ⁵¹ A lá a *Abεεle 6úeró pǎahǔ à 6uee dǎ a Zakari 6úeró yi, wón na 6a 6ó le *Dónbeenǐ zǐ-beenǐ yi mu hǎmu wéení lahó lè le *sòobá-lùe pǎahǔ. † Le ì mǐ ho tǔiá na mia: Dén cǎni so na kúará 6úen6úen lé ho lònbiò nùpua lé bán á le lònbee na wi mu món á à ɲǐ wán.

⁵² «Minén làndá bǐo zéenílowa: Ho yéréké khíi sá mia, lé bǐo le Dónbeenǐ zǔrǐló binbirǐ wǎhǔ á mi tun. Minén mi beεre á yí bò ho, á bíá le mí ì bè ho á mi mún hò.» ⁵³ Bǐo ó o Yeesu ló le zǐi yi, à bǐo ho làndá bǐo zéenílowa mu lè 6a Farizǐεwa sía wee cǐ a yi làa sòobéε, á 6a lée wee tùaka a yi mu bǐowa lè mí síiwà dǎní yi. ⁵⁴ Ba le mí ì ɲí a ɲii yi ká a hǐa bíá khon à 6a yí o níi 6ua yi.

12

Mi pa miten bǐo (*Matiye 10.26-27, 19-20*)

† **11:51** O Abεεle là a Zakari húmú bǐo: Le Dónbeenǐ bíoni vǔahǔ làa bǐo 6a zúifùwa fù túara làa ho, ó o Abεεle lé yǐa lé o yahón nùpue na 6a 6ó, á ho vǔahǔ mu vaa véení ó o Zakari lé yǐa 6a 6ó dú ho món. Mi loń Bǐo ɲúhǔ Búεenǐ vǔahǔ (Genèse) 4.8; Wizoóni bè-wénia nín-yání vǔahǔ (1 Chroniques) 24.20-22

1 Mu wee wé ká 6a nùpua fò mín bín 6ùirí6ùirí6ùirí fúaa 6a wee yonka mín zení lé 6a booró. O o Yeesu wáa sánsáa mi nǐ-keninia á wee bíoráa: «Héyí! Mi pa miten 6a *Farizíewa bío yi. Ba bío 6onmín lè le ja-fini. Bío 6a wee kàrán lè 6a nùpua á 6arén mí bεεre yí máa bè yi. 2 Mu bío na sànkáa 6úen6úen khíi mi, á bío sà yi 6úen6úen mún khíi zǔn. 3 Lé bún nǎn á bío mi ì bío le tǐbírí yi, á 6a nùpua khíi mǐ wéréwéré. Bío mi wee hǔmǎnka kúee mín jikǎnna yi há zǐní fíkǎna á mún khíi bue há lóra.

*Mi wé kǎnbi le Dónbeenǐ
(Matiye 10.28-31)*

4 «Wàn bǎnlowà, í ì bío mu ù na mia. Mi wé yí zǎn bío wee 6úe o nùpue ká 6a máa bǐnǐ dàrǐ mu 6úí wé. 5 Yǐa mi ko à mi wé zǎn á ì ì zéeni làa mia. Mi wé zǎn le Dónbeenǐ na dà à dé mia le Dofíní dǎhǔ na máa hí yi mu hǔmǔ mǎn. Le í bío mu na mia: Dén le dǐo mi ko mi wé zǎn. 6 Ba jǐnzà-wǐnǐwà bùaa hònú so yi máa yéé há tǎmǎnwà bío jǐn le? A le Dónbeenǐ yi pá yí máa nǎnsǎ bán yà-kéní 6úí yi. 7 Hàrǐ mi jún-vǎnǐ 6úen6úen á le Dónbeenǐ zǔ jǐi. Mi wáa yí zǎn dèε, lé mi bío jǐhǔ wi po 6a minka jǐnzà-wǐnǐwà.

*Yǐa tà làa yǐa pǎ a Yeesu bío
(Matiye 10.19-20; 10.32-33)*

8 «Le í bío mu na mia: Yǐa dǐn 6a nùpua yahó ò o bía wéréwéré le mí bío sǎ mǐi, ó o *Nùpue Za mún khíi bío le Dónbeenǐ wáayi tonkarowà yahó le 6ànsò bío sǎ mí yi. 9 Ká yǐa 6èn bía wéréwéré 6a nùpua yahó le mí yí zǔ mi, ó o Nùpue Za mún khíi bío le Dónbeenǐ wáayi tonkarowà yahó le mí

yí zū b̀anso. ¹⁰ Ǹupue na b́ía le b́ín-kohó o Ǹupue Za d́ání yi, á wón b̀anso á ̀ba à s̀én ǹ díá á à na yi. Ká ýía kh́íi b́ía le b́ín-kohó le Dónbeenĩ Hácírí d́ání yi, á wón b̀anso máa ýi mu b̀an s̀éndiáró.

¹¹ «Hen ká ̀ba kh́íi wé ̀buan mia vannáa ̀ba *zúifùwa k̀aránlò zíní yi, tàá ho p̀anká b̀ansowà yahó à b̀an cítí mia, à mi ýi le mi yiwa dè b́io mi ì láráa mi ̀ji-cúa làa b́io mi ì b́io b́io yi. ¹² Lé b́io á b́io mí vaá b́io á le Dónbeenĩ Hácírí á à zéení làa mia hón p̀aahũ so yi.»

O nàfòró b̀anso na lé o b́nbnú wàhiire

¹³ O ǹii búii b́ía ǹon o Yeesu yi ̀ba z̀amáa t́iahũ: «Ǹi-k̀aránlò, b́io na ẁan za yi le o sanká ẁan ḱia ò o na ì b́io.» ¹⁴ O o Yeesu b́ía ǹon wo yi: «Ẁan b́nbnú, lé wéé dó mi le ì fáa m̀n t́iáwà à m̀n sanká m̀n ḱia na mia?» ¹⁵ B́nbnú m̀n ó o wee b́io làa b́ia wi b́n búenb́uen: «Mi pa miten b́io. Mi ýi wé ǹupua na ýio ýi máa sí làa b́io, lé b́io hàrí ò o ǹupue ǹii b́io wé boo kaka, á so o mukãní pá po mu.»

¹⁶ O o ẃaa wà le wàhiire na ká ǹon ̀ba yi: «Ǹii búii na nàfòró wi h́ia ̀bó ho d́nló làa s̀òb̀éé mí m̀hũ yi. ¹⁷ O o lon mí yi, ò o wee b́io b́io ká lè mí síi: «Lé mu yén á ì ko à ì wé? Ì d́nló na á ì yú á máa zo ì náa.» ¹⁸ A b́io ká lé b́io ó o ẃaa le mí ì wé: «Ì ì f́i ì náa búenb́uen, ká ì b́nì ì so h́ia ̀b̀aaka á à khuii ì d́nló le ì b́io búenb́uen á à kúee yi.» ¹⁹ B́nbnú m̀n á ì ẃaa à b́io ì síi yi: «Ayí, ẁazaa, à ù b́io ̀b̀nt́n se. Fo ò wé h́a lúlúio z̀anzàn ká d̀é búii máa f̀ò f̀on. Ẃaa wé v́ur, wé dí, wé ̀ju ká ù wé b́io sí f̀on.» ²⁰ Ká le Dónbeenĩ m̀hã b́ía ǹon wo yi: «Fo lé o b́nbnú. Ho t́nàahũ na ká lé hón á ì ì fé ù mukãní yi. Awa, hón p̀aahũ so yi, ká ù b́io na á ù khuiira zoó bàrá pan yi á b́io á à sí wéé yi.» ²¹ Lé ká síi á ýia wee khuii ho

nàfòró zoo pa yi ká a máa cà hĩa le Dónbeenĩ cǎn á bĩo khĩi wéráa.»

*Mi cà le Dónbeenĩ béenĩ vé
(Matiye 6.25-34)*

²² Bũn món ó o wee bío lè mí nĩ-kenĩnia: «Lé bũn nɔn á ĩ wee bíoráa bío ká á à na mia: Mi wé yí yáa mi yilera mi mukānĩ bío yi, le mi ì yí mu bè-dĩnii wen à á dí, tàá mi sǎnía bío yi, le mi ì yí hǎ sǎ-zĩnia wen á à zĩ. ²³ Mu bon. Le mukānĩ bío po mu bè-dĩnii, á hǎ sǎnía bío po hǎ sǎ-zĩnia. ²⁴ Mi loĩ 6a khànkxonwà, 6a yí máa dĩ bío, á mún yí máa lá dĩnló. Ba náa mía, ká le Dónbeenĩ màhǎ pá wee dĩnĩ 6a. A bío mínén bío jũhũ màhǎ wi po 6a jínzàwa. ²⁵ Minén tǎahũ á yĩ dà mí mukānĩ wizoonĩ á à dé wán cǎnú mí yilera yáaró bío yi so wi le? ²⁶ A bío mí yí dà dèε woon máa wé bío cǎnú bío yi, á mí wee yáa mi yilera bío ká dĩnĩ yi le we? ²⁷ Mi loĩ le pũĩlè. Le yí máa sá dèε, á mún yí máa tĩ sǎ. Le ĩ bío mu na mia: hàrĩ o *Salomɔn lè mí cùkú búenbúen ká wón pá yí zǎ sǎ na se yú lerén búĩ yi. ²⁸ Ká le Dónbeenĩ wee donkhueé le jínĩ ká síi, dĩo wé keĩn ho zuia ká ho yĩró à 6a cǎĩ le, à sònkú mínén á le è wé kaka máa zĩnĩ. Mi siadé ró le Dónbeenĩ yĩ 6èntĩn fòora. ²⁹ Mi wé yí yáa mi yilera à wé dĩn cà bío mi ì dí làa bío mi ì ju. ³⁰ Mu bon, bĩa yí zũ le Dónbeenĩ ho dĩmĩná yĩ lé bán wee wé dĩn cà bũn búenbúen fèεε. Εε ká mínén mĩn Maá Dónbeenĩ wón zũ bío ko làa mia. ³¹ Mi le mi yara sí le Dónbeenĩ béenĩ bío, á bío ká á le Dónbeenĩ á à na mia.

³² «Minén nùwǎ yɛn zàwa na á ĩ pan bío, mi yí zǎn dèε, lé bío á mu wó sǎna mĩn Maá Dónbeenĩ yĩ à le

na mí béenì mia.

(Matiye 6.19-21)

³³ «Mi yèé mi níi bío à sanká wárí na mi yú à na 6a ní-khenia yi. Mi cà ho nàfòró binbirì na máa vé bàrá ho wáayi ká lè miten. Bín á 6a kònlowà máa ñuaa ho, á bùaa mún máa yáa ho. ³⁴ Mu bon, hen na mi nàfòró wi yi lé bín á mi sía búenbúen á à dé yi.

Ba ton-sáwá na wee fání mí yíó bío

(Matiye 24.45-51)

³⁵ «Mi zí mí tonló sía, à zání mí fíntéena wíoka dínnaa. ³⁶ Mi wé lè 6a nùpua na pan mí ñúhúso na van mu yaamu ceení bío. Ká a 6ueé dòn pàahú na yi, á búanbúaa ho woohú à 6a dèení hén ho. ³⁷ Bán ton-sáwá so na á 6a ñúhúso 6ueé yú à 6a fánía mí yíó pan wo bènťín ñúná sí. Le í mí ho tũíá na mia: O ñúhúso mí beere á à lá mí tonló sía á à zí ká a bío le 6a keení, ká a lá ho dínló á à sanká à na 6a yi 6a à dí. ³⁸ Hàrí ò o ñúhúso mu 6uee dā ho tá tñahú tàá mu yàá dà bűn wán, ká a 6ueé yú 6a ká 6a yíó fá á kará pan wo, se bán ton-sáwá so ñúná bènťín sí.

³⁹ «Mi zū le ká le zii bānsó lá wee wé zūn o kònló buenló pàahú, ó o lá máa wé è díá ó o máa zo a zii. ⁴⁰ Minén mún tñí mí yíó, lé bío ó o *Nùpue Za khii buen ho pàahú na á mí yí máa dé le o buen yi.» ⁴¹ O o Piere tũara a yi: «Núhúso, le wàhiire mu á ũ wà nòn warén wa dòn yi léé, tàá lé 6a nùpua búenbúen á le wà nòn yi?»

⁴² O o Yeesu bíá nòn wo yi: «O ton-sá na yí máa lé mí ñúhúso món, na hácírí wi le o yén? Lé yia ó o ñúhúso á à bàrá mí zii tonni ñúhú wán, le o wé sanká ho dínló na mí zii nùpua lè mí ní-kéní kéní yi

ho p̄ahũ na mu ko yi, ⁴³ ó o wee sá ho tonló mu ó o ñúhũso b̄nía ðueé kúaa wán. O ton-sá mu ñúhũ sí. ⁴⁴ Le ì mí ho t̄iá na mia: O ñúhũso á à bàrá a mí b̄io búenb̄uen ñúhũ wán.

⁴⁵ «Ká a ton-sá mu díá ò o wee bío mí yi: «Ì ñúhũso míana ò o máa ðuen.» O o w̄aa h̄n̄on wee ha mí ninz̄awa ton-sáwá, ða báawa lè ða h̄áawa, á wee dí ká a ñu khée, ⁴⁶ wón ton-sá so ða ñúhũso kh̄ii ðuen le wizonle na ó o yí z̄u yi, lè ho p̄ahũ na ó o yí dó yi. Ká a ñúhũso mu kh̄ii ðuee ð̄on, ó o ðueé beé o lò làa s̄ob̄éε, ká a pá à dé o ða ton-sáwá na ló mí ñúhũso món t̄lahũ.

⁴⁷ «O ton-sá na z̄u mí ñúhũso s̄ii b̄io, ò o yí wíokaa mít̄en á yí wó mu làa b̄io ó o lonnáa mu, wón á ho haró ò ñí. ⁴⁸ Ká ȳia yí z̄u mí ñúhũso s̄ii b̄io, ò o wó h̄ã wén-kora á ða ko ða ha, wón haró máa tà máa ñí a làa ȳia so b̄io. Ȳia ða n̄on mu b̄io na boo yi, á ða kh̄ii fé b̄io boo c̄on, á ȳia ða k̄ar̄áfáa mu b̄io na boo yi, á ða kh̄ii t̄ua yi làa b̄io po búñ.

Ho kharó lè lé c̄it̄ti b̄io

⁴⁹ «Lé ho ð̄hũ á ì ðuan wa ðueé dé ho tá yi, á ì ð̄nt̄in lá wi à ho ð̄en̄í z̄à! ⁵⁰ Ká ì màh̄ã ko à ì k̄ãa lònbe-been̄í búí yi, á ì hác̄írí ð̄nt̄in lùnkaa mu b̄io yi, ká mu yí wó yí wó, á ì máa yí ìten.

(Matiye 10.34-36)

⁵¹ «Mí wee leéka le ì ðuara wà ðueé dé h̄éer̄à ho ð̄m̄íñá yi le? B̄ueé. Le ì bío mu na mia: Lé h̄ã bíoní á ì wà ðueé kúee á à kh̄éer̄áa ða ñupua. ⁵² B̄io kà wán á ða ñupua ñuw̄ã h̄onú na wi le z̄ii dà-kéní yi á à kha. Ba ñuw̄ã t̄in á à fi lè ða ñuw̄ã ñun na so, á ða ñuw̄ã ñun á mún ñ fi lè ða ñuw̄ã t̄in mu. ⁵³ O maá máa wé sí lè mí za, ó o za mún máa wé sí lè mín maá. O nu máa wé sí lè mí h̄inl̄ó, ó o h̄inl̄ó mún

máa wé sí lè mín nu. O òuáa háa máa wé sí lè mí yàró háa, ó o yàró háa mún máa wé sí lè mín òuáa háa.»

(Matiye 16.2-3)

⁵⁴ Bún mún ó o wee bío lè òa zâamáa: «Hen ká mi mún ká há dùndúio wee vá kúee mín wán lè le wii tènii, à mi le ho viohó ò tè, à mu òèn wé làa bún.

⁵⁵ Hen ká mi mún ká ho pinpiró wee lé lè le wii hènii òàn nín-káahó à òuen, à mi le ho wunwuró ò keí, à mu òèn wé làa bún.* ⁵⁶ Ní-khàwa yén! Mi wee loń ho tá lè ho wáayi à zũrnáa bío wee wé pònna. A léee webio nòn á mu bío na wee wé lònbíò á mí yí zũ máa zéeni kúará?

(Matiye 5.25-26)

⁵⁷ «Léee webio nòn á mínén mi beere yí dà máa hueeka mu bíowa mín yí à zũrnáa bíò téréenna.

⁵⁸ O òúí lá wó khon lè mi ninza síi, ó o von fo le cítii yí, à ùnén na wó khon bánbá à ù fèn wé le jii dà-kéní lè mi ninza mu ho wõhũ wán ká mi òin yí vaá òn. Ká bún mía ó o vaá dé fo o cítí-fi níi yí, á wón òèn á à yèrémá khíi dé o paro níi yí, á wón ò dé ho kàsó yí. ⁵⁹ Le í bío mu na mia: Ho kàsó mu á fo máa lé yí hùúu ká ù yí wá le wárí na fo ko á ù na òúenòúen á yí tíira jii.»

13

Le vñdèe na yí máa ha wàhiire

¹ Mu pãahũ, á nùpua nùwã yen òúí ló òueé wee bío ho Kalileesa òúí bíò là a Yeesu, bíà ó o *Pilaate

* **12:55** Ba zúifúwa kãhũ bíò síi wi mí òòn lè warén bíò. Mu yámú jumu wi lè le wii tènii. Lé làa bún á ho viohó wee wé lé yí òuennáa. Ká le wii hènii òàn nín-káahó á ho tá hení òuáa yí. Lé làa bún á ho wunwuró wee wé lé yí òuennáa.

na wi ho *Zudee kōhū jūhū wán á n̄n le jii 6a 6ó ká 6a đin wee wé mu h̄amu. ² O o Yeesu bía n̄n 6a yi: «Mi wee leéka le bán n̄pua so lé b̄ia h̄ia wee wé mu bè-kora po ho Kalileesa na ká á n̄n 6a b̄io wóráa kà síi le? ³ B̄ueé. Ká minén mún yí khú mu bè-kora wéró yi, á mi ì hí lè 6a b̄io, le í b̄io mu na mia. ⁴ Tàa mi wee leéka le 6a n̄pua píru h̄etin na ho Silowee n̄nwíohū h̄ia tò jà yi á 6a h̄urun lé bán h̄ia wee wé mu bè-kora po ho Zeruzalεmu n̄pua na ká le? ⁵ B̄ueé. Ká minén mún yí khú mu bè-kora wéró yi, á mi ì hí lè 6a b̄io, le í b̄io mu na mia.» ⁶ B̄un m̄n ó o wà le w̄ahiire na kà n̄n 6a yi: «N̄ii b̄ui h̄ia fá le v̄ind̄εε b̄ui na 6a le *fikíyée mí v̄ins̄ia buahó yi. Wizonle b̄ui ó o le mí b̄ueé loń le mí ì yí bia ho wán á à khòo lè, ó o b̄ueé khon. ⁷ O o w̄aa wee b̄io le mí ton-sá: «B̄io kà le mu l̄ulúio b̄io tin ká í sansan le í b̄ueé khòo le v̄ind̄εε mu na kà bia, à ì b̄uee khe. Mu jūhū m̄ia à ì día le à le fé le l̄uè k̄amáa. B̄ue le.» ⁸ O o ton-sá bía n̄n wo yi: «jūhūso, día lé ho dueera loń, ká í ì b̄unb̄u le jūhū á à k̄uee ho duioró yi. ⁹ N̄un-s̄i á lóhóló ká le è ha. Ká le w̄aa yí han làa b̄un, à ũ m̄ah̄á b̄ue le.»»

O Yeesu w̄éera h̄a-mónkú b̄ui ho Sabaa zoń

¹⁰ Mu h̄ia wó *Sabaa b̄ui zoń ká a Yeesu wee k̄arán 6a n̄pua ho k̄aránló zii yi. ¹¹ Mu zoń à h̄aa b̄ui wi b̄in á lò yí here yú h̄a l̄ulúio píru h̄etin. O c̄iná b̄ui wó a là a mónkú ó o yí dà máa h̄ini máa yòó muin. ¹² B̄io ó o Yeesu m̄n wo, ó o von wo á b̄ueé bía b̄io kà n̄n yi: «H̄aa mu, fo w̄aa yú ũten ũ v̄amú nii yi.» ¹³ O o yòó b̄o mí n̄ini o wán, ó o đ̄en̄ia h̄in̄n yòó muina đ̄in á wee b̄uaan̄i le Dónbeen̄i. ¹⁴ Ká ho k̄aránló zii jūhūso m̄ah̄á yí wara mu, lé b̄io ó o Yeesu w̄éera v̄ánváro ho Sabaa zoń, ó o bía

nɔn 6a zãamãa yi: «Hã wizooní bïo hèzĩn lé hɔn á ho tonló ko à ho wé sá yi ho yàwá nũhũ yi, á mí wé buen le 6a wéé mia hɔn pãahũ so yi, ká mí yí wé mu hã wizooní bïo hẽnun níi na le ho Sabaa zoñ yi.» ¹⁵ O o Nũhũso bía nɔn wo yi: «Nì-khàwa yén! Minén á yĩa yí máa fee mí nàa tàá mí sũnpèenĩ à lée nuií ho Sabaa zon lée wée? ¹⁶ O hãa na kà na lé o *Abarahaamu mɔnmãniĩ búii na ó o *Satãni can hã luluio píru hẽtĩn yi á so lá yí ko ò o fee día ho Sabaa zoñ le?» ¹⁷ Dén bionĩ so na ó o Yeesu bía á dó hã niyio bia làa wo wee wãanĩ yi. Ká 6a zãamãa na wi bĩn búenbúen bán bèn wee zãmaka mu bè-tentewã na ó o wee wé bïo yi.

*Ho mútãàdè bɛɛre lè le ja-fini wãhio
(Matiye 13.31-33; Maaki 4.30-32)*

¹⁸ O Yeesu bĩniã bía bïo kà: «Le *Dónbeenĩ bɛenĩ á 6onmín làa webio? Lée webio á ĩ dà à tèé làa de? ¹⁹ Le bïo 6onmín lè ho mútãàdè* bɛɛre na ó o nĩ búii dù mí vĩnsĩa buahó yi, á le ló á hĩnɔn yóó wó mí vĩndè-beenĩ, á 6a jínzàwa wee tá mí lenna yi.» ²⁰ O o pá bĩnĩ bía bïo kà: «Lée webio á ĩ dà à tèé lè le Dónbeenĩ bɛenĩ? ²¹ Le bïo 6onmín lè le ja-fini na ó o hãa búii zúnzúio kúaa mu dũmu kiloowa 6óni làa hɔnú yi á khan bàrá á mu ló.»

*Ho zoró lè ho zũaŋii na fĩniã bio
(Matiye 7.13-14, 22-23)*

²² O Yeesu hĩa tò hã ló-beera lè hã ló-zàwa yi á wee kàrán 6a nũpua ká a va lè ho Zeruzalɛmu cón. ²³ O o búii tũara a yi: «Nũhũso, bĩa á à kãní yínɔn 6a à wé 6a nĩ-dòndãa le?» O o bía nɔn 6a yi: ²⁴ «Mĩ

* **13:19** Ba zũifũwa cón á ho mútãàdè bɛɛre lé dño ka cĩnú. Ba wee wé ni ho 6àn bia kúee le zéeni yi, à le sĩmu wĩoka dé wán.

bánbá à mi zo lè ho zūap̄ii na finía. Le í bío mu na mia: Ba nùpua cèrèè khíi cà ho zoró yahó ká mu yíó máa lé. ²⁵ Ká a z̄ii b̄anso khíi h̄in̄on á vá mí woohú pon á dó, à b̄un minén léé wi ho khūuhū á wee búanbúa ká mi ì bío bío ká: «Núhūso, hén le wa zo.» O ò bío o na mia: «Í yí zū mi léení.» ²⁶ A mi bèn á à bío o na a yi: «Eee! Ká wa n̄on páanía dú á n̄un làa fo, á fo mún kàráanna ba nùpua wa lóhó bonfúaa yi.» ²⁷ O o t̄in á à bío ò na mia: «Mi vá lé í n̄is̄aní, bè-kora wérowà yén! Í yí zū mi léení.»

²⁸ «Ká mi khíi m̄on o Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu lè le Dónbeen̄i n̄i-cúa f̄erowà búenbúen le Dónbeen̄i bá-zàmu yi à minén ba léé kúaará ho khūuhū, á mi ì wá á yiwa à vá b̄in. ²⁹ Ba nùpua khíi lé ho d̄im̄iná kùaráa búenbúen yi á bueé k̄eení ká ba à dí ho s̄ánú le Dónbeen̄i b̄een̄i d̄iin̄ii. ³⁰ B̄un ká b̄ia dú ho m̄ón ho zuia khíi wé ba ya-díwá, ká b̄ia dú ho yahó ho zuia bèn khíi wé ba m̄ón-díwá.»

O Yeesu varákaa wee va lè ho Zeruzal̄emu c̄ón

³¹ Hón p̄aahū so yi á ba *Fariz̄īewa nùwā yen búí vá bueé bó a Yeesu yi á wee bío làa wo: «Héȳii! H̄in̄i lén hen à va lòn-veere, lé bío ó o *Herodee wi ò o búe fo.» ³² O o b̄ia n̄on ba yi: «Mi lén va à bío na wón cawan† so yi: «Í wee n̄a ba c̄ináwa á mún wee w̄éé ba vánvárowà ho zuia lè ho ȳiró, ká mu wizooní t̄in zon̄ á í t̄ii í tonló n̄ii. ³³ Ká í m̄ah̄á ko à í lá í w̄ohū lén ho zuia lè ho ȳiró lè ho ȳiró níi ló, lé bío mu yí se à le *Dónbeen̄i n̄i-cúa f̄ero hí lòn-veere ká mu yín̄on ho Zeruzal̄emu yi.»

(Matiye 23.37-39)

† 13:32 Ba zúifùwa c̄ón ó o cawan lé ȳia bèn héra làa bío ó o zanká h̄eraráa warén c̄ón bío síi.

34 «Éee Zeruzalεemusa! Minén na wee búe le Dónbeenĩ ji-cúa fεεrowà, á wee lèeka bia le Dónbeenĩ wee tonka mi cón lè hã huua à búe. Lée zen cúa-yen á ĩ wi à ĩ vá mia kúee mín wán làa bĩo ó o kùeerè wee wé veráa mí zàwa kúee mí mía tá bĩo síi à mi yí tà mu! 35 Awa! Le Dónbeenĩ á à pí mia hùúu.‡ Le ĩ bío mu na mia: Mi máa bĩnĩ máa mi mi fúaa nònzon na mi khíi wee bío bĩo ká: «Le le Dónbeenĩ dúbua yĩa bò o buen o Núhúso yèni yi§.»»

14

O Yeesu wéera vánváro búii ho Sabaa zon

1 Ho *Sabaa búii zon ó o Yeesu á 6a *Farizíewa núhúso búii von lè ho dínló mí zii. A bia wi bĩn fá mí yĩo wo yi le mí ì loĩ bĩo o ò wé. 2 A búin ò o nĩ búii na mu vãmú búii tò ó o sãnía lon á dín o yahó. 3 O o Yeesu lá le bíonĩ ò o tùara ho *làndá bĩo zéenílowa lè 6a Farizíewa yi: «Wa làndá yi á núpue so dà à wéé vánváro ho Sabaa zon le?» 4 A 6a yí bía, à 6a dín búirín. O o Yeesu wáa buan wo yi, á wéera, ò o le o lén khíbo. 5 Búin món ó o wee bío làa bia wi bĩn: «Minén á yĩa za tàá o nàa tò le buii yi ó o máa dèení máa suee wo fùafùà hàrí mu wé ho Sabaa zon lé o yén?» 6 O o búii mún yí dàina dèe yí bía mu dání yi.

Bĩo wi ho yahón lùà lè ho mónđen lùà keeníló yi

7 Búin món á bío ó o Yeesu món à bía 6a von wee yĩ ho yahón lùà à keení yi, ó o wà le wàhiire na kà non 6a yi: 8 «Hen ká a búii von fo mí yaamu sãnú díníi, à ù yí dèení yí vaa keení ho yahó, lé bío mu dà a wé le o búii na núhũ wi po fo á 6a mún von. 9 A fo ò keení ù zàamu ká yĩa von mia mi nùwã jun á

‡ 13:35 Mi loĩ Zeremii vūahũ 12.7, 22.5 § 13:35 Mi loĩ Leni vūahũ (Psaumes) 118.26.

6uee wee bío làa fo: «Híni à ù na le lùe yíà kà yi.» A fo màhã à còoní ì híni lé ù nǎyio á à lén khíi κεεní ho món. ¹⁰ Ba wé von fo làa bǔn síi, à ù 6uee khíi lii κεεní ho món, ká yíà von fo 6uee dǎn, o ò bío ò na foñ: «Wàn bǔnlo, híni 6uee yòo κεεní ho yahó.» Hón pǎahũ so yi bǔn ká bía 6a von mu yaamu sǎnú dǐnǐi búenbúen á à mi bǐo 6a 6uaaníanáa fo. ¹¹ Lé bǐo á nùpue lée nùpue na wee yòoní mítén wón à le Dónbeenĩ á à liinĩ. Ká yíà wee liinĩ mítén wón à le è yòonĩ.» ¹² Bǔn món ó o yèrèmaa wee bío làa yíà von wo: «Hen ká fo wé le fo ò ve nùpua à 6a 6uee dí ù cǎn, à mu wé wisoni yi tàá ho tǐnàahũ, à ù yí le mu wé mǐn bǔnlowà, le mǐn zàwa le mǐn temínlowà, tàá mi ninzàwa bío 6ànsowà. Lé bǐo 6a khíi dǎn fo ò ve làa bǔn bǐo síi á à dé bǐo fo wó nǎn 6a yi lahó yi. ¹³ Ká fo wíokaa ho dǐnló ho sǎnú bǐo yi á le fo o ve le 6a nùpua, à 6a nǐ-khenia, le 6a mùamúawà, le 6a lónĩ le 6a muiiwà lé bán à ù ve. ¹⁴ Ká fo wó bǔn, á ù bǐo á à wé se, lé bío á bán yí dà mu síi máa wé máa na foñ. Le Dónbeenĩ le dǐo khíi sǎánĩ foñ bía wó mu bè-tentewà vèeró zoñ.»

*Bía 6a von le ho dǐnló wǎhiire
(Matiye 22.1-10)*

¹⁵ Bǐo á bía làa wo páanía wee dí nǐ-kénĩ ná hǎn bíonĩ so, ó o bía nǎn o Yeesu yi: «Yíà khíi κεεĩ le *Dónbeenĩ béenĩ dǐnló dǐnǐi 6èntǐn bǐo se.» ¹⁶ O o Yeesu bía nǎn wo yi: «Nùpue 6úi hía le mí ì dí sǎn-beenĩ, ó o fèra bía mu nǎn 6a nùpua cèrèè yi. ¹⁷ Bǐo ho dǐnló mu dǐró pǎahũ dǎn, ó o le mí ton-sá vaa bío na bía ó o von yi: «Mí híni 6uen, lé ho dǐnló wíokaa wó pan mia.» ¹⁸ A 6a le mí nǐ-kénĩ kénĩ yú bǐo 6a à bío máa 6uennáa. O nín-yání nùpue bía nǎn o ton-sá yi: «Sábéré, ì 6èntǐn yí dà máa 6uen;

í yà ho məhú lònbiò, á ì ko à ì vaa loń ho.› 19 O o 6úí wón bía nɔn wo yi: ‹Sábéré, í yà ho vàró nàwa bùaa píru, lé bán á ì wi à ì dindí loń.› 20 O o ñí-kéní wón 6èn bía: ‹Í yan lònbiò á ì 6èntín yí dà máa 6uen.› 21 O o ton-sá mu bínía 6ueé bía mu búenbúen nɔn mí ɲúhúso yi, á wón síi cǎ, ó o bía nɔn wo yi: ‹Wáa bánbá lén va 6a nùpua fèminló lara yi, à zo ho lóhó 6onfúaa yi, à 6a ñí-khenia, 6a mùamúawà, 6a muiiwà lè 6a lóní na fo ò fèráa mín bín à ù 6ua 6uennáa.› 22 Mu ù dé mí yi, ò o ton-sá bínía 6ueé wee bío lè mí ɲúhúso: ‹Bíò fo le í wé á ì wó ká há lùà 6úí màhá pá ká.› 23 O o bía nɔn mí ton-sá yi: ‹Wáa héé lá há wǎna, à léka há manawà yi loń, ká ù fò mín làa nùpua na, à ù bío 6úe 6a ɲúná le 6a 6uen í zii, bèra a na à le sí. 24 Le í bío mu na mia: Bía á ì von ho yahó búenbúen á ñí-kéní ká á ì dínló mu máa zo ɲii.›»

*O Yeesu bèró yi bíò
(Matiye 10.37-38)*

25 Páahú 6úí ó o Yeesu lá ho wǎhú á 6a zǎamáa bò a yi, ó o yèrémáa wee bío làa ba: 26 ‹Yia le mí ì 6uen í cón, ká 6ànsò yí pǎ mín maá, lè mín nu, á yí pǎ mín háa lè mí zàwa, á yí pǎ mín zàwa lè mín hínni, á yáá pá yí pǎ mítén mí bεεre, á 6ànsò yí dà máa wé í ñí-kenínii. 27 Yia yí máa lá mí *kùrùwá pí* à bèráa mií, wón 6ànsò yí dà máa wé í ñí-kenínii. 28 Hen ká minén ó o 6úí lá le mí ì so le zǐ-beení, ó o so máa kεεní ká a máa le mí yi le wárí na o ò dé le yi bíò yi, à loń ká dǐo wi o cón á dà le wee so á à 6ueé le? 29 Ká bǔn pǎ ká a fǎrá le ɲúhú á le yí dàrina yí 6on, ɲún-sí á bía wee mi le wé è yáa mí ɲíní yi á à

* 14:27 Mi loń Matiye vǎahú 10.38

na a yi ká 6a à bío: ³⁰ «O n̄i na kà son mí z̄i h̄in̄ia yi ò o yí dàina le yí 6ueéra.»

³¹ «Mu mún lée dà-kéní là a b̄éé 6úí na á 6a ninza b̄éé ló wà 6ueé tá le h̄á h̄ía. O so máa k̄en̄í ká a máa loń le mí dásíwá muaaseé píru á dà wee sánsá mí zúkúso dásíwá muaaseé 6óní na wà 6ueé fi làa wo le? ³² Ká a z̄i le mí yí dà mu, o ò fèn ò tonka 6a nùpua á 6a à khèn vaá sí a yahó á à tùa wo yi làa b̄io ó o ko ò o wé na a yi, à bè yi yíráa ho h̄éerà.»

³³ O o Yeesu wáa bía: «Mi le mi yiwa sese. Minén ó o 6úí yí dà máa wé ì n̄i-ken̄inii ká 6ànso yí p̄á b̄io wi o c̄n̄ 6úen̄6úen̄.

Mu yámú na pànká mia b̄io
(Maaki 9.50)

³⁴ «Mu yámú yoo. Éé ká mu yámú yonyoró h̄ia ló mu yi, á 6a à wé kaka á mu ù b̄in̄í ì zoráa.† ³⁵ Mu c̄nú wáa mía, mu yí dà máa yèrémá máa wé b̄io 6úí ho tá yi, á mu mún yí dà máa wé duioró. Ba wé yénní mu kúia. Yia wee jí b̄io, à wón jí b̄io bía sese.»

15

O pio na v̄n̄un á b̄in̄ia yú wàhiire
(Matiye 18.12-14)

¹ Wizonle 6úí á ho *lànpo féwá lè 6a bè-kora wérowà vá 6ueé k̄in̄ia o Yeesu yi á wee jí a b̄ioní.
² B̄io 6a *Fariz̄iewa lè ho *lándá b̄io zéénílowa m̄on mu á 6a sía wee c̄í á 6a wee b̄io mín yi: «Mi loń, o nùpue mu mána mín lè 6a bè-kora wérowà á wee dí làa ba.» ³ O o Yeesu wà le wàhiire na kà n̄on 6a

† 14:34 Hón p̄ah̄ũ so yi ká mu yámú á yí máa ce sese. Mu b̄iowa 6úí h̄ia lùnkaa mu yi. Lé b̄in̄ n̄on á mu yonyoró h̄ia wee wé lé mu yi ká mu 6úí pá ká à 6a lá lée kúia.

yi: ⁴ «Minén ó o búí pia khímàni lá wi, ó o yà-kéní wó wó séra vñnun, ó o so máa kúia ba khímàni yà-kéní mía na ká le dùure yi ká a máa vaá cànkà yíà vñnun fúaa o yú a le? ⁵ Ká a hĩa vaá yú a, ó o síi ì wa wa á à lá a yòó pĩ á à khíboráa. ⁶ O búee dēenii o ò ve mín bñnlowà làa bĩa làa wó bó mín yi á à bío ò na yi: «I pio yà-kéní na lá vñnun á ì wáa cà yú. Mi le wa páaní zãmaka mu bïo yi.» ⁷ Le ì bío mu na mia: Lé kà síi á le sí-wεε mún ñ wéráa hen na le Dónbeenĩ lè mí tonkarowà yòó wi yi, o nùpue ñi-kéní na khú mu bè-kora wéró yi bïo yi, á à poñ ba ñi-tentewà khímàni ñi-kéní mía na màkóo mía ho yèrèmáló yi.

O hĩa na wén-hñnló vñnun ó o cà yú bïo

⁸ «Tàá ká a hĩa búí wén-hãani bïo píru lá wi, ó o wó wó vñnia le dà-kéní, ó o so máa dé le fñntãní á máa sàa mí zĩi ká a cà le kùaràa búenbúen yi fúaa o yú le le? ⁹ Ká a yú le o ò ve mín bñnlowà làa bĩa làa wó bó mín yi á à bío ó na yi: «I wén-hñnló na lá vñnun á ì yú. Á mí le wa páaní zãmaka mu bïo yi.» ¹⁰ Le ì bío mu na mia: Lé kà síi á le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà sía á à waráa o bè-kora wéro ñi-kéní na khú mu bè-kora wéró yi bïo yi.»

O za na van vñnun wãhiire

¹¹ Bñn món ó o Yeesu pa bñnia bía bïo kà: «Ñi búí zàwa nùwã ñun hĩa wi. ¹² Wizonle búí ó o fēeso bía nñn mín maá yi: «I maá, sankà wàn kĩa à ù na ínén bïo.» O o maá bēn sankaa mí nãfòró á nñn mí zàwa nùwã ñun mu yi.

¹³ «Wizooní bïo yen bñn món, ó o fēeso yèéra bïo ó o yú búenbúen á lá wáí ò o wà van ho kshũ búí na dãní nàyi. Bïo ó o vaá wi bñn ó o zon mu koomu

yi á yáara mí wárí búenbúen véenia. ¹⁴ Pãahũ na ó o wárí mu yáara wó yi, à bũn le hĩn-sũmúí búí ló ho kũhũ mu yi, á mu bĩo búenbúen hĩni wee tè o. ¹⁵ O o vaá yú ho kũhũ mu nũpue búí á wón le o wé vaa pa mí nònbutɛɛní mí mǎhũ yi. ¹⁶ A ɓa nònbutɛɛní dɪnló ó o sɪi wee bɪnɪ vá yi lè ho díró ká nũpue mǎhá yi máa na ho wo yi.

¹⁷ «Ó o hácírí bɪnɪa ɓuara bĩo ó o wó khĩna wán, ó o zũna le mí wó khon, ó o wee bío mí yi: «Wán maá ton-sáwá búenbúen wee dí ho dɪnló sa mítɛn, à ɪnén wón ɓueé wee hí hen lè le hĩni. ¹⁸ ɪ ì bɪnɪ ì va wán maá cɪn á vaá bío ò na a yi: ɪ maá, ɪ ɓèntɪn wó khon lè le Dónbeenɪ á mún wó khon làa fo, ¹⁹ á ɪ wǎa yí ko à ũ bɪnɪ ɓua mi lè ũ kùrú za tenii bĩo, ká ũ ɓua mi lè ũ ton-sá bío sɪi.» ²⁰ O o wǎa hɪnɔn wà nɔn mín maá zɪi. Bĩo ó o khèra yòó ló lua, á ɓàn maá fèra mɔn wo, ó o màkárí ɓuan wo yi làa sòobéɛ, ó o lùwa wee sɪ mí za mu yahó á vaá wɪira a kùkà á wee bèɛní yi. ²¹ O o za wee bío làa wo: «ɪ maá, ɪ wó khon lè le Dónbeenɪ á mún wó khon làa fo. ɪ yí ko à ũ bɪnɪ ɓua mi lè ũ kùrú za bío sɪi.» ²² Ká ɓàn maá mǎhá bɪa nɔn mí ton-sáwá yi: «Mí bánbá zoo lonka à mi lén ho báká beenɪ na se po hɪa ká à ɓuee lée zɪnɪ làa wo. A mi dé le nɪn-kízà-flɓɛɛre o nɪn-kíza yi, à mún zɪnɪ a lè hǎ nakāa. ²³ Mí lée lén o nòn-bòohũ na nɪni wɪ à ɓúe à wà dí ho sǎnú à wɛé wa sɪa. ²⁴ Lé bĩo, á ɪ za mu lá ka lòn nɪi na húrɔn ká a bɪnɪa vèera. O lá vɪnɔn, á ɪ bɪnɪa yú.» A ɓa wǎa cǔaana ho sǎnú díró.

²⁵ «Bún búenbúen wee wé ká a nɪi mu za kíɔle so van hǎ mana. Bĩo ó o ló hǎ mana yi ɓueé wee sùará mín zɪi, ó o wee jí hǎ sɪa lè ho yoró sǎ. ²⁶ O o dɪn ò o von o ton-sá búí tùara yi làa bío wee wé ɓàn lún yi.

27 O o ton-sá bía nɔn wo yi: «Lé mìn fèe bíníá ɔuara, á mìn maá léra a nòn-bòohú na ɔini wi á ɔó, lé ɔio ó o za bíníá ɔuara lè le lòn-heɔúee.» 28 O o kínle so dèeníá sǐi cá bún wán á henɔuaa le mi máa zo. A bàn maá ló le mi léee yanka a ò o ɔuee zo. 29 Ká a màhá bía nɔn mìn maá yi: «Loń, ínén sá nɔn foń há lúlúio cèrèe yi, á hàrí wizon-kéní á ï ðin yí pá ũ ɔii, ò o vio za sǎanǐ á ũ yáá pá ðin yí nɔn miĩ le ï dí le ho sǎnú lè wán bǎnlowà. 30 A ũnén za na lá ũ nii ɔio vaá yáara véenía ɔa há-kora wán bíníá ɔuara, á ũ màhá le ɔa lén o nòn-bòohú na ɔini wi ɔúee.» 31 A bàn maá bía nɔn wo yi: «I za, ínén làa fo páania wi mìn wán fèee, á ɔio á ï te ɔúenɔúen ɔio sǎ foń. 32 Ká wa màhá ko wa dí ho sǎnú à wèé wa sǐa, lé ɔio á mìn fèe mu lá ka lòn nǐi na húrun á bíníá vèera. O lá vúnun á ï bíníá yú.»»

16

O ton-sá kohó na háctri wi wàhiire

1 Bún món ó o Yeesu wee ɔio lè mí nǐ-kenínia: «Nàfòró bànso ɔúii háa lá nùpue ɔúii bàrá mí tonni ɔúhú wán. Wizonle ɔúii á ɔa ɔueé bía nɔn wo yi le o ton-sá mu wee yáa o nii ɔio dàkhíina. 2 O o von wo ɔueé wee ɔioráa: «ɔio á ï ɔá ũ ðǎní yi á so bon le? Wǎa wa lá ɔio á ũ wó ɔúenɔúen ɔàn càtíi, bún món á wa à kúia mìn. A ũ tonló vó ï cǎn zuia.» 3 O o nii wee ɔio mí yi: «Eee! I ɔúhúso wǎa léra mi mí tonni sáró yi á ï wé kaka? ɔio ho varó á ï yí dà ɔio, á ho hée fio mún nǐyio wi miĩ. 4 Awa, ï wǎa zǔ ɔio á ï wé ká ï tonló yáara á ï pá à yí ɔa ɔúii na à ɔua mi.» 5 A ɔia ɔúenɔúen na ɔa ɔúhúso kení wi yi ó o von lè mí nǐ-kéní kéní. A yǐa ɔuara ho yahó ó o tǔara yi: «I ɔúhúso kee na wi foń lé le yén?» 6 A wón bía: «Lée

oliivewa bia ñiló bàrikónwa khímàni.› O o bía nɔn wo yi: ‹Lii κενί fùafùà. Fé ũ kee vūahũ à ũ túa: Niló bàrikónwa búará-ɲun làa píru.› ⁷ O o bínía tùara a búí yi: ‹A ũnén bèn kee lé le yén?› A wón bía: ‹Lée dínló pórókówá khiá-hònú.› O o bía nɔn wo yi: ‹Fé ũ kee vūahũ à ũ túa: Dínló pórókówá khiá-náa.› ⁸ Bío ó o ton-sá mu yí térénna ká ɓa ɲúhũso màhá pá khònía wo há hénní na ó o yú bío yi. Lé bío á ho dímíɲá na kà nùpua zū mín ɓuaró á po mu khoomu nùpua.»

⁹ O o Yeesu mu bínía bía: ‹Le í bío mu na mia: Mi wé yú ho dímíɲá nàfòró à mi wé wé bío mi ì yíráa ɓa bǎnlowà làa ho, ká ho khii vó mi cǎn, á ɓa à fé mia á à zoráa le mukǎni na máa vé lahó yi. ¹⁰ Yia yú mu bío na cǎnú ó o zūna mu ɓuaró, wón ɓa nɔn bío boo yi ó o mún n zūni mu ɓuaró. Yia yí térénna mu bío na cǎnú yi, ó o mún máa térén mu bè-beera yi. ¹¹ Ká mi yú ho dímíɲá nàfòró á mi yí zūna hón ɓuaró, á lée wée á à tá à na ho nàfòró tente mia? ¹² O ñi-veere bío na ɓa kàràfáa mia á mi yí zūna ɓuaró, á mi kùrú bío á ɓa mún máa na mia.

(Matiye 6.24)

¹³ ‹Ton-sá woon yí dà máa sá máa na ɲúnása nùwǎ ɲun yi. O ò ɲin o ñi-kení, ká a wań yia so. O wé è ɲí a ñi-kení bióni, ká yia so ó o máa kǎnbi. Mi yí dà máa sá máa na le Dónbeení yi ká mi mún pá henía le wárí càró bío.› ¹⁴ Bío ɓa *Farizíewa ɲá há bióní mu, á ɓa wee yáa mí ɲiní yi na a Yeesu yi, lé bío á ɓa dó mí sia le wárí càró yi dàkhíina. ¹⁵ Ká a Yeesu màhá bía nɔn ɓa yi: ‹Minén wee wé mítén lè ɓa ñi-tentewà ɓa nùpua yahó, èε ká le Dónbeení dén zū bío wi mi yiwa, lé bío á bío ɓa nùpua wee

mi à wé lè mu bè-beeni á le Dónbeeni yí máa tà yi.

*Ho làndá lè le Dónbeeni béeni bio
(Matiye 11.12-13)*

16 «O *Moyiize làndá lè le *Dónbeeni ji-cúa fεerowà vōnna á pãahú wà fεεε ɓueé ɓó a Zãn Bati-isi ɓuenló yi. Wón ɓuenló jii lé ɓũn á le *Dónbeeni béeni bio bueró jũhũ ɓúa yi, á ɓa nùpua lè mí nĩ-kéní kéní wee jàa mín le béeni mu zoró yi wán.

(Matiye 5.18)

17 «Ho wáayi lè ho tá véro á wayi po ho làndá bin-za dèε na cĩnú víló.

(Matiye 5.32)

18 «Báa na día mín háa ò o ɓĩnía fó há-veere yan lée há-fé. A yĩa fó a háa na ɓàn báa día wo á yan mún lé o há-fé.»

O nàfòró ɓànsò là a Lazaare wahiire

19 ɓũn mɔn ó o Yeesu pá ɓĩnía bía bio kà: «Nùpue ɓúii hĩa wi ɓĩn á nàfòró wi á wee zĩ há sĩ-seni na yàwá here. Wizooni ɓúenɓúen lée sãnú díró o cãn.

20 Nĩ-khenii ɓúii na yèni ɓa le Lazaare, na sãnia ɓúenɓúen wó lè há dokuaa á hĩa wee ɓuee da a nàfòró ɓànsò mu khũuhũ. 21 O sũ yàá wee wé vá a nĩ mu dĩnló na wee kùenka lii kúia yi lè ho díró. A bè ɓũn wán, á ɓa booní wee wé ɓuee dɛnka a dokuaa. 22 Wizonle ɓúii ó o nĩ-khenii mu húrun, á le Dónbeeni wáayi tonkarowà ɓueé líí lá a yòó bàrá a *Abaraamu nĩsání. ɓũn mɔn ó o nàfòró ɓànsò mún húrun á ɓa nùuna. 23 ɓio ó o wi ho nĩ-hĩnbó-lóhó yi, ó o lò wee be dàkhĩina. O o hóonia mí yahó le mí ì loí, ó o khèra mɔn o Abaraamu ò o Lazaare kará a nĩsání.

24 «Ó o von wo pónpón: «Wàn ɓùaa Abarahaamu, loŋ í màkàrí yi à ù tonka a Lazaare le o dé mí nín-kíza jùhù mu jummu yi, à ɓuee wɛé lè í denle, lé ɓio á ì lò ɓɛntín wee be ho dǎhù na kà yi dàkhíina.»

25 Ká a Abarahaamu màhǎ bía nɔn wo yi: «Í za, le ù yi, ɓio á ù yǎ fù lua á ù yú mu bè-sení cèrɛɛ á wɛéra lè ù sǐi, ò o Lazaare ɓio wó hǎ yinyio. Ho zuia á wón yú mí lònbee cǔnú à ùnén ɓèn yú le lònbee.

26 Bún pá níi ló, á ho kǎ-be-beenǐ wi warén làa mia pǎahù, bèra a na ká ɓia le mí ì lé hen á à khí mí cǔn à ɓa yí dàŋ mu. A nùpue mún yí dà máa lé hen na á ù khíi wi yi máa ɓuen wa cǔn.»

27 «Ó o nǎfòró ɓànsò bía nɔn wo yi: «Í pá à ɓíní ì fio fo. Sábéré à ù tonka a Lazaare mu ò o lii wàn maá zǐi. 28 Wàn zàwa nùwǎ hònú líi wi ɓín, ò o lii jǐ ɓa zeŋ wán à ɓán wǎa yí ɓuee zo le lònbe-beenǐ na kà lahó yi.»

29 Ó o Abarahaamu bía nɔn wo yi: «O *Mɔyiize làndá lè le *Dónbeenǐ jì-cúa fɛerowà ɓioní wi ɓín, le mǐn zàwa mu wé jí hǎn.»

30 Ó o nǎfòró ɓànsò bía: «Wàn ɓùaa Abarahaamu, bún pá máa yí ɓa. Hen ká ɓia húrun nǐ-kéní ɓúi lá ló lion ɓa cǔn á ɓa à yèrémá wára.»

31 Ká a Abarahaamu màhǎ bía nɔn wo yi: «Ká ɓa yí máa jí a Mɔyiize lè le Dónbeenǐ jì-cúa fɛerowà cǔn, á hàrí à nǐ-hío ɓúi vèe, á ɓa pá máa tà.»»

17

*Yí khà mi ninza dé bè-kohó wéró yi
(Matiye 18.6-7; Maaki 9.42)*

1 Bún món ó o Yeesu bía nɔn mí nǐ-kenínia yi: «Bìo wee vá a nùpue dé mu bè-kohó wéró yi bún yí dà máa hè hùúu. Ɛɛ ká yǎ màhǎ níi bò mu ɓio,

wón á ho yéréké è sá yi. ² Hàrí 6a ca le hue-beeni o fonle yi à lèè dé ho muhú yi, bún pá à wé wayi á à poń le lònbee na à yí o ká mu lé orén nɔn á 6a háyúwá na kà nĩ-kení 6úi wó mu bè-kohó. ³ Mi cén pa miten bío sese.

*Mi ninza bè-kora sɛndiaró bío
(Matiye 18.21-22)*

«Hen ká mi ninza 6úi wó khon làa fo à ù zéeni a wékheró na a yi. Ká a tà le mí ì khí mu yi, à ù sɛn mu día na a yi. ⁴ Ká a wó khon làa fo le wizon-kùure yi há zen cúa-hèpun, à mu lè mí dà-kení kení ó o wee 6uee đĩn ù yahó le mí ì khí mu yi, à ù sɛn mu día na a yi.»

*Le sɛidéró na ka lè ho mútáàdè bɛere bío
(Matiye 17.20)*

⁵ Ba tonkarowá bía nɔn wo yi: «Núhúso, dé wa sɛidéró wàn.» ⁶ Ó o Núhúso bía: «Hen ká mi sɛidéró na khúekhúe lè ho mútáàdè bɛere bío á mi yàá pá lá tà le mí ì wé làa bío, á mi lá dà à bío ò na* le vɛndèè na kà yi: «Dè ho lahó na ù wi yi a vaa zoo fá ũten ho muhú yi», á le è wé mu.

O ton-sá tonló bío

⁷ «Hen ká minén ó o 6úi ton-sá lá wi á wee và a mɔhú tàá o wee pa a sáron búa sɛi, ká a ló há mana yi 6uara, á mi ì bío le o dɛɛní 6uee kɛɛní ò o dí le? ⁸ Yínɔń bío kà mi ì bío ò na a yi le: «Sá ho đĩnló na mi, wíoka ũten à ù lá ho 6uennáa le í dí à ãju. Bún món á ũnén màhá à dí ká ùju.» ⁹ O so o

* **17:6** Bío ó o Yeesu bía binbirí lé bío kà: «Hen ká mi sɛidéró lá 6úaa yú ho mútáàdè bɛere na cɛnú yi.» Ba zúifùwa cón á ho mútáàdè bɛere lé đĩo ka cɛnú po mu bè-đĩni bia 6úen6úen. Ba wee wé ni ho 6àn bia kúee le zéeni yi, à le sɛmu wíoka dé wán.

tèení mí ton-sá mu yi bïo ɓa le o wé ó o wó bïo yi le? Bùeé. ¹⁰ Minén bïo làa bñn mún lée dà-kéní. Bïo le Dónbeenĩ le mi wé ká mi wó mu vó, à mi bío bïo kà: «Wa lée ton-sáwá na á nùpue yí ko ò o na bïo yi. Bïo ɓa le wa wé lé bñn mí dòn á wa wó.»»

O Yeesu wéera ɓa bùeréwà nùwā píru

¹¹ Bïo ó o Yeesu wee va ho Zeruzalεmu, ó o bò le súii na wi ho *Samarĩi lè ho Kalilee pãahũ yi. ¹² O o vaá wee sùará ho lóhó búii yi, à *bùeréwà nùwā píru wee sí a yahó. A ɓa khèra dñn ¹³ à ɓa wee wãamaka pñnpñn: «Yeesu! Nĩ-kàránlo! Zũn wa màkàrí.» ¹⁴ Bïo ó o Yeesu mɔn ɓa, ó o bía nɔn ɓa yi: «Mi lén vaa zéení mítén lè le *Dónbeenĩ yankarowà.»†

A bïo ɓa bò mín wee va bñn, á ɓa wan. ¹⁵ Bïo ɓa nĩ-kéní mɔn ò o wan, ó o bñnía tò mí làa yi á wee khòoní le Dónbeenĩ pñnpñn ká a ɓuen, ¹⁶ á ɓueé líi búrá a Yeesu tá, á yahó ɓó ho tá yi, ò o wee dé o bárakà. O lée Samarĩi nñi. ¹⁷ O o Yeesu wãa bía: «Ba mí nùwā píru ɓuenɓuen yí wan le? A ɓa nùwā dènú na ká ɓèn zon wen? ¹⁸ Bán tãahũ ó o búii yí leékaa ò o bñnĩ ɓuee ɓuaaní le Dónbeenĩ ká mu yínɔnĩ ho síi veere nùpue na ká mí dòn le?» ¹⁹ Bñn mɔn ó o Yeesu bía nɔn wo yi: «Lii hñnĩ lén, à ù sliidéro miĩ wéera fo.»

O Nùpue Za bñni ɓuenló bïo

²⁰ Wizonle búii á ɓa *Fariziεwa tùara a Yeesu yi le lé ho pãahũ yén á le *Dónbeenĩ béeni á à ɓuen yi. O o bía nɔn ɓa yi: «Le Dónbeenĩ béeni ɓuenló yínɔnĩ

† **17:14** Le Dónbeenĩ yankarowà mí dòn lé bía hía wee wé bío le o nùpue na mu ɓùemu vãmú lá wi yi á wán, ó o wãa dà à zo ɓa nùpua tãahũ. Mi loñ Levii nùwā (Psaumes) 13.49.

bïo na wee mi làa yïo. ²¹ Ba máa bío le: «Mí loń, mu wi hen» tàá «Lé vaá hen á mu wi yi.» Lé bïo á mi ko à mi zũn mu le le Dónbeenĩ béenĩ wi làa mia vó.»
²² Bũn món ó o bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Pàahũ búii bueé dā ó o *Nùpue Za wizooní dà-kéní búii á mi sĩa á à vá yi lè ho miló ká mi máa mi le.

(Matiye 24.23-28)

²³ «Ba à bío ò na mia: «O wi hen» tàá «Lé vaá làa hen ó o wi yi.» Εε ká mi yí va bĩn, mi yí lùwí mu bïo yi. ²⁴ Làa bïo ká ho vïohó òuĩna ho wáayi lùe búii à mu khoomu dèení keń lùà búenbúen, lé bũn bàn sii ó o Nùpue Za bĩnĩ búenlò wizonle bïo khíi wéráa. ²⁵ Εε ká a màhã ko ò o lò be làa sòobéé vé, à ho pàahũ na kà nùpua pĩ a bïo.

(Matiye 24.37-41)

²⁶ «Bìo wó a Nɔwee pàahũ lé bïo bàn sii khíi wé o *Nùpue Za bĩnĩ búenlò pàahũ.‡ ²⁷ Ba nùpua hĩa wee dí ká ba à òu, á wee ya mín ká ba a yéé mí zàwa mín yi fúaa nònzoń na ó o Nɔwee zon ho won-beenĩ yi á mu òun-beenĩ buara bueé bó ba búenbúen. ²⁸ Mu mún khíi wé làa bïo hĩa wó a Loote pàahũ.§ Ba nùpua hĩa wee dí á wee òu, á wee yà ká ba a yéé mí bïowa, á wee dí ká ba a so. ²⁹ Εε ká nònzoń na ó o Loote ló ho Sodɔmu yi, á ho dõhũ lè ho kírĩbĩ ló ho wáayi á tò ba wán, á bó ba véenia. ³⁰ Lé bũn bàn sii mún khíi wé nònzoń na ó o Nùpue Za ko ò o mi wán. ³¹ Mu zoń à yĩa wi mí zĩ lòho yí bío le mí ì lii á zoó khuii mí sĩa, à yĩa hã mana yi mún yí bío le mí ì bĩnĩ ì búen mí zĩ. ³² Mi leéka a Loote bàn hĩa bïo.* ³³ Yĩa wi ò o fení mí

‡ 17:26 Mi loń Bïo Núhũ Búeenĩ vũahũ (Genèse) 6-9 § 17:28

Mi loń Bïo Núhũ Búeenĩ vũahũ (Genèse) 19 * 17:32 Mi Loń Bïo Núhũ Búeenĩ vũahũ (Genèse) 19.26

mukāñi wón á à vīiní le. Ká yīa vīinía mí mukāñi wón á à yí le.

³⁴ «Le í bío mu na mia: Mu zoñ tīnàahú á 6a nùpua nùwã ñun na páanía dūma le dāmu dēε dà-kéní wán, ó o ñi-kéní á à fé è lénnáa, ká yīa so á à día. ³⁵ Ba háawa nùwã ñun na páanía wee ni mu bío, ó o ñi-kéní á à fé è lénnáa, ká yīa so á à día. ³⁶ [Ba báawa nùwã ñun na wi há mana yi, ó o ñi-kéní 6a à fé è lénnáa, ká 6a à día a ñi-kéní.»] ³⁷ O o ñi-kenínia tūara a yi: «Núhúso, lé wen á mu ù wé yi?» O o bía nɔn 6a yi: «Hen na ó o yà-hínii día yi, lé bīn á 6a dùbúawá wee wé fè mín yi.»

18

O mahāa là a cítí-ñi wàhiire

¹ Bío ó o Yeesu wi ò o zéení lè mí ñi-kenínia le 6a ko 6a wé fio fēεε à bàra yí tē hūuu, ó o wà le wàhiire na kà nɔn 6a yi: ² «Cítí-ñi 6úi hīa wi lóhó 6úi yi. O yí máa zón Dónbeení, á mún yí máa kènbi nùpue. ³ Mahāa 6úi mún hīa wi ho ló-kéní mu yi á wee 6uen o ñii mu cñn fēεε à 6uee bío bío kà na a yi: «Mí ínén le í fioso tūiá.» ⁴ O wó mu míana ò o ñii mu wee pí a bío. Ká mu màhá a va à yí, ò o sã san ó o wee bío mí yi: «Í yí máa zón le Dónbeení, á í mún yí máa kènbi nùpue bñn bon, ⁵ ká a mahāa na kà 6èntīn lan miñ dàkhíina. Í ì wé bío ó o wee cà, ò o wé yí 6uee ñn sēé mi.» ⁶ O o Núhúso bīnía bía nɔn 6a yi: «Mi loñ bío ó o cítí-ñi-kohó mu na kà wó. ⁷ Mí wee leéka le le Dónbeení so máa na ho tūiá sīni bīa le hueekaa yi na wee ve le pñnpñn le wisoni lè ho tīnàahú yi le? ⁸ Le í bío mu na mia: Le è na ho tūiá sīni 6a yi ho pāahú na mu ko yi. εε ká a *Nùpue Za

màhã khíi bíníá buara, ó o ɓueé yí ɓa nùpua na dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi ho tá wán le?»

O Farizɛ là a lànπό fé wahiire

⁹ O mún bíníá wà le wahiire ɓúi á bò bía wee leéka le mí téréna à ɓa wee zuañ bía ká yi wán:

¹⁰ «Nùpua nùwã ɲun ɓúi hĩa wà yòó wé ho floró le *Dónbeenĩ zi-beenĩ yi. O ñi-kéní léé *Farizɛ ká yĩa so léé *lànπό fé.

¹¹ O o Farizɛ zoó fará ðĩn ho wáyai á wee fio mí yi kà: «Dónbeenĩ, ì wee dé ũ bárakà, lé ɓío á ì yí ka lè ɓa nùpua na ká ɓío. Ba wee tè ɓa nùpua wán, á wee ɲuaa, á lé ɓa há-féwá, sònkú o lànπό fé na kà.

¹² Inén wee lì ì ɲii há cúa-ɲun ho yàwá ɲúhú dà-kéní yi, á ɓío á ì wee yí ɓàn cúa-pírú níi á ì mún wee na foñ.»

¹³ O o lànπό fé wón vá líi ðĩn le kùééré yi á yàá yí wi ò o hóoní mí yahó ho wáyai á wee hiimika ká a bío mí ɲi-káa yi kà: «Dónbeenĩ, màkárí mĩ, ì léé bè-kora wéro.»

¹⁴ O o Yeesu bíníá bía ɓío kà: «Le ì bío mu na mia: Ba nùwã ɲun mu tiahú ó o lànπό fé lé yĩa bíníá van mí zii ká a téréna le Dónbeenĩ yahó. Lé ɓío á yĩa wee yòoní mĩten á le Dónbeenĩ á à liiní, ká yĩa wee liiní mĩten á le è yòoní.»

*Ba buan ɓa háyúwá buararáa o Yeesu cón
(Matiye 19.13-15; Maaki 10.13-16)*

¹⁵ Hàrí ɓa háyúwá á nùpua ɓúi buan buararáa o Yeesu cón le o bè mí níní ɓa wán. ɓío ó o ñi-kenínia mən mu, á ɓa wee zá làa ba.

¹⁶ Ká a Yeesu màhã von ɓa, ò o bía: «Mí díá le ɓa háyúwá wé ɓuen ì cón, mí yí hè ɓa, lé ɓío le *Dónbeenĩ béeñi ɓío sã bía ka lè ɓa ɓío sii yi.

¹⁷ Le ì mĩ ho tũiá na mia: Yĩa yí tà le Dónbeenĩ béeñi ɓío là a háyónza ɓío sii, á ɓànso yí dà máa zo le yi hùúu.»

*Ho nàfòró bànsowà lè le Dónbeenĩ béenĩ bïo
(Matiye 19.16-30; Maaki 10.17-31)*

¹⁸ Ba *zúifùwa júnása nĩ-kéní búì tùara a Yeesu yi: «Nì-kàránlo tente, í ko à ì wé mu yén à yíráa le mukānĩ na máa vé.» ¹⁹ O o Yeesu bía nòn wo yi: «Lée webio nòn á fo wee veráa mi làa nì-tente? Nì-tente mía ká mu yínón le Dónbeenĩ mí dòn. ²⁰ Fo zū le Dónbeenĩ làndáwá na kà: Yí wé há-fénló tàá bá-fénló, yí búe nùpue, yí juaa bïo, yí fi sáberé mi ninza jii, kònbi mĩn maá le mĩn nu.*» ²¹ O o nĩi bía nòn wo yi: «Bún búenbúen á ì bò yi hàrì í yàrónzàmu pāahũ.» ²² Bïo ó o Yeesu já a jì-cúa vó, ó o bía nòn wo yi: «Bìo dà-kéní pá fòora foñ. Vaa yèé bïo wi ù cón búenbúen à sanká bà wá rí na ba nì-khenia yi, bún ká fo ò yí ho nàfòró ho wáayi. Bún món à ù bĩnĩ buee bè mĩ.»

²³ Ká a nĩi mu já há bioní mu, ó o sánia tò, lé bïo ó o níi bïo boo dà. ²⁴ Bïo ó o Yeesu mòn ò o yahó so, ó o bía bïo kà: «Ho nàfòró bànsowà zoró le Dónbeenĩ béenĩ yi bènťn á à wé here. ²⁵ O cón-júmúkũ zoró lè ho mísímí kšhũ á à wé wayi á à poñ o nàfòró bànsowà zoró le Dónbeenĩ béenĩ yi.» ²⁶ A bía đĩn wee jí a bioní tùara a yi: «Éee! A yĩa wáa dà à fen lée wée?» ²⁷ O o Yeesu bía nòn ba yi: «Bìo yí dà máa wé ba nùpua cón á dà wee wé le Dónbeenĩ cón.»

²⁸ Bún món ó o Piere bía nòn wo yi: «Loñ, warén ló día bïo lá wi wa cón à wa bò foñ.» ²⁹ O o Yeesu bía nòn ba yi: «Le í mĩ ho túiá na mia: Yia ló día mí zii, tàá mín háa, lè mín zàwa, lè mín nùwá, lè mí zàwa le Dónbeenĩ béenĩ bïo yi, ³⁰ ó ò yí bïo cèrèe

* **18:20** Mi loñ Léró vūahũ (Exode) 20.12-16; Làndá zéeníló vūahũ (Deutéronome) 5.16-20

á à poń bún ho pãahũ na wa wi yi, á mún pá à yí le mukãní na máa vé ho yĩró na lua yi.»

O Yeesu wiokaa wee bio mí húmú lè mí vèeró bio (Matiye 20.17-19; Maaki 10.32-34)

³¹ O Yeesu fó mí nĩ-kenínia píru nún mí nũhũ wán á bía nɔn ba yi: «Mi loń, wa wee yòo ho Zeruzalemu, á bio búenbúen na le *Dónbeenĩ nĩ-cúa fεεrowà túara o *Nùpue Za dǎní yi á nii yòó sí bĩn. ³² Lé bio ba à dé o bĩa yí zũ le Dónbeenĩ nii yi, á bán n zuań yi, á à là, á à pũíní mí nĩnsǎní ì kúee o wán. ³³ Ba à ha a lè hã làbàaní, á à búe o. Ká mu wizooní tĩn zoń, o ò vèe.» ³⁴ Ká a nĩ-kenínia màhã yí zũna dεe woon mu yi. Hã bíoní mu bán kuará á sà ba yi á ba yí zũ bio ó o Yeesu wi ò o bio nũhũ.

O Yeesu héra a muui búí yĩo ho Zerikoo yi (Matiye 20.29-34; Maaki 10.46-52)

³⁵ Bio ó o Yeesu vaá wee sàará ho Zerikoo yi, à bún ò o muui búí kará ho wõhũ nĩsǎní wee fioka. ³⁶ Bio ó o nǎ ba zãamáa na wee khĩí sã, ó o tũara bio wee wé. ³⁷ A ba bía nɔn wo yi le lé o Nazareete nii Yeesu lé yĩa wee khĩí. ³⁸ O o wee bio pǎnpǎn: «*Daviide Za, Yeesu, màkárí miĩ!» ³⁹ A bĩa wi ho yahó wee nàmaka a yi le o wé tété. Ká a yàá wiokaa wee wãama lè mí sòobéε: «Daviide Za, màkárí miĩ!» ⁴⁰ O o Yeesu dĩn ò o le ba bua a muui mu búennáa. Bio ó o búee dǎn, ó o tũara a yi: ⁴¹ «Lée webio á fo le ì wé na foń?» O o bía: «Núhũso, wé le ì yĩo à wé mi.» ⁴² O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Wáa mi, bio fo dó ũ sii miĩ lé bún á ì wééraráa fo.» ⁴³ Mí laho yi ó o dεenia wee mi, á bò a Yeesu yi á wee khòoní le Dónbeenĩ. A ba zãamáa búenbúen mɔn mu á ba mún wee khòoní le Dónbeenĩ.

19

O Yeesu là a Zasee bío

¹ Bìo ó o Yeesu vaá zon ho Zerikoo, ó o tò ho yi wee káa. ² O nǎi búí wi ho lóhó mu yi á yèni 6a le Zasee. O lé ho *lànpo féwá nùhúso búí, á nàfòró wi. ³ O wee cà ò o mi a Yeesu à zǔrí, ó o wó san, lé bío 6a nùpua boo dà, ò o mún lé o nǎi-búinbúí. ⁴ O o lùwa dú ho yahó á vaá yòora le vǐndè-beenǎ búí na 6a le sikomǎre, na ðin hen na ó o Yeesu wà 6uee khǐi yi, ò o dàní mináa wo.

⁵ Bìo ó o Yeesu 6ueé ðǎn le lùe mu, ó o hóonía mí yahó ò o von wo: «Zasee, 6uee lii fùafùà. Lé fò á ï ko à ï làa wán ho zuia.» ⁶ O o Zasee ðèenǎ bánbáa lion, á líí fò a Yeesu vannáa mí zǐi lè hǎ zámakaa.

⁷ A bíà búenbúen na mǎn mu á mu yí sǐ yi á 6a wee hǔahúaaaka: «O nùpue mu vaá làara a bè-kora wéro wán.» ⁸ Ká a Zasee wón mǎhǎ hǐnǎn yòò ðin o Yeesu yahó ò o wee bío: «Nùhúso, loń, í ní bío bàn sanká mǎní á ï ï na 6a nǎi-khenia yi, ká í mún tò a búí wán mu búí yi, á ï ï na mu bàn cúa-náa bánso yi.» ⁹ O o Yeesu bíà nǎn wo yi: «Le zǐi na kà nùpua wǎa kǎnía ho zuia, lé bío ó o nǎi na kà mún lé o *Abarahaamu mǎnmǎní búí. ¹⁰ Lé bío ó o *Nùpue Za 6uara wà 6ueé cà bíà khèra lè le Dónbeenǎ, á à fení.»

Ho sǎnú kùrdá wǎhiire (Matiye 25.14-30)

¹¹ O o Yeesu bínía wà le wǎhiire dà-kení á nǎn bíà ðin ná hǎ bíoní mu yi. Lé bío ó o sùarǎa lè ho Zeruzalǎemu, á 6a mún wee leéka le le *Dónbeenǎ béenǎ á à ðèenǎ ï zéení míten mí lahó yi. ¹² Bío kà lé bío ó o bíà: «Nǎi búí na sǎ se mún zǐi á ko ò o lá le béenǎ, ó o ló van ho kǎhú búí na ðǎní nǎyi á wà vaá

lá le bín ká a bíní ì buen.* ¹³ Sǎni ò o lén, ó o von mí ton-sáwá nùwā pírú á sankaa ho sǎnú kùráa† dà-kéní kéní nǎn yi, ò o bía: «Mi bánbá duan làa ho ká ì ì buen.» ¹⁴ Ká ɓa kǎhɓa màhɓa jina a á ɓa tonkaa ɓa nùpua le ɓa ja a mǎn à vaa bío bío kà: «Wa yí wi ò o nǎi mu wé wa béε.»

¹⁵ «Bìo ó o vaá lá mí béεnǎ bínía ɓuara mín kǎhɓ, ó o von ɓa ton-sáwá na ó o kàràfáa mí sǎnú yi. O wi ò o zǎn bío ɓa sá yú làa ho.

¹⁶ «Ó o nín-yání nùpue ɓuara á bía: «Núhɓso, ũ sǎnú kùúrè na á ũ nǎn miǎ á ì bínía yú hǎ kùráa bío pírú séenia.» ¹⁷ O o béε bía nǎn wo yi: «Fóɓúa, fo wó se. Fo léé ton-sá tente, bío á fo téréna mu bè-wíníwà yi, á ì ì bàrà fo hǎ ló-beera bío pírú jùhɓ wán.»

¹⁸ «Á yǎ sǎ ɓuara ɓueé bía: «Núhɓso, ũ sǎnú kùúrè na á ũ nǎn miǎ á ì bínía yú hǎ kùráa bío hònú séenia.» ¹⁹ O o béε bía nǎn wo yi: «A ũnén á ì ì bàrà hǎ ló-beera bío hònú jùhɓ wán.»

²⁰ «Ó o ɓúi bínía ɓuara ɓueé bía: «Núhɓso, ũ sǎnú kùúrè na á ũ nǎn miǎ, nín-dǎo. 1 lá dó le le nín-kéní yi bàrà, ²¹ lé bío á ì zǎna fo. Fo lé o nùpue na mukání jii. Fo wee lá bío á ũ yí bàrà, á wee lá ho dǎnló na á ũ yí dù.»

²² «Ó o béε bía nǎn wo yi: «Ton-sá kohó yén! 1 ì cítí fo ũ kùrú ji-cúa wán. Fo fù zū le 1 jii, á wee lá bío á ì yí bàrà, á mún wee lá ho dǎnló na á ì yí dù,

* **19:12** Mu ɓàn sii hǎa wó ho pǎahɓ mu yi: Bío ó o Heroode Ní-beenǎ hǎa húrún, ó o za Heroode Aakelayuusi ló van ho Oroomu á wà vá cà le béεnǎ á ɓueé zoráa mín maá laho yi, á ɓa zúífúwa tonkaa ɓa nùpua le ɓa ja a mǎn à vaa bío le mí yí tà a bío. † **19:13** Mu pǎahɓ ká ho sǎnú kùúrè dà-kéní á ɓa yéera a ho ɓàn wári á à yí ó nùpue nì-kéní wizooní khǐmàni sámú sǎnǎi.

²³ ká bǔn fo zū, á léé webio nɔn á ũ yí vaá bàrá le ho banki yi? Se bǐo á ĩ bǐnía buara, á ĩ lá buéé fé le lè le bǎn cǔnú.»

²⁴ «Bǔn mǔn ó o bía nɔn bǐa wi bǐn yi: «Mi fé ho sǎnú kùrè mu o cǔn à na hǎ kùráa bǐo pírú bǎnso yi.» ²⁵ A ba bía nɔn wo yi: «Núhúso, wón á hǎ bǐo pírú wi cǔn vó.» ²⁶ O o bía nɔn ba yi: «Le ĩ bío mu na mia: Yia bǐo wi á ba à bǐnǐ ì na mu búí wo yi á à bè mu wán. Εε ká yia bǐo mía, á hǎrí mu bè-za na wi o cǔn á ba pá à fé. ²⁷ Ká ĩ zúkúsa na yí wi á ĩ wé ba béε á mí bua buennáa hen à buée búé ĩ yǐo yi.» ²⁸ Bǐo ó o Yeesu bía bǔn vó, ó o khǐina dú ba yahó á nɔn ho Zeruzalεemu.

O Yeesu zoró ho Zeruzalεemu yi

(Matiye 21.1-11, 15-17; Maaki 11.1-10; Zǎn 12.12-16)

²⁹ Bǐo ó o Yeesu vaá sùarǎa ho Bεtefazee lè ho Betanii yi, le búée na ba wee ve làa Oliivewa vǐnsǐa búée nǐsǎnǐ, ó o tonkaa mí nǐ-kenǐnia nùwǎ nɔn á bía nɔn yi: ³⁰ «Mi lén va ho lóhó na vaá mi yahó yi, ká mi vaá dǔn, á mi ì mi sǔnpè-za na á nùpue dǐn yí yòora yí mɔn hùúu ká a can dǐn. Mi fee wo bua buennáa. ³¹ Ká a búí tùara mia le léé webio nɔn mi wee feerǎa wo, à mi bío na bǎnso yi: «O Núhúso màkóo wi o yi.» ³² A bǐa ó o tonkaa wà van, á mu búenbúen vaá wó làa bǐo ó o Yeesu bǐarǎa mu.

³³ Bǐo ba wee fee o sǔnpè-za mu, á bǐa te o wee tùa ba yi: «Lée webio nɔn á mi wee feerǎa o sǔnpè-za mu?» ³⁴ A ba bía: «O Núhúso màkóo wi o yi.» ³⁵ Bǔn mǔn á ba buan o sǔnpè-za mu buararǎa o Yeesu cǔn, à bò mí kánbunwà o wán, à ba buan wo yi ó o Yeesu yòora. ³⁶ Bǐo ó o lá ho wǔhú wà,

á 6a nùpua wee bá mí kán6unwà ho wõhũ wàn o yahó. ³⁷ Bïo ó o búakáa wee birón há Oliivewa vînsia búee á wà vaá sùará ho Zeruzalεemu yi, á 6a zãamáa na lé o ñi-kenínia búenbúen wee zãmaka, á 6a búakáa wee khòoní le Dónbeení pãnpãn ho yéréké bè-beera na 6a mɔn bïo yi: ³⁸ Ba wee bío:

«Le le Dónbeení wé mu bè-tentewà là a bée *Daviide na bò o buen o Núhũso yèni yi.

Ho héerà keń ho wáayi,

à ho cukú le le yèn-beení bïo sí le Dónbeení na dà mu bïo búenbúen ñúhũ wán yi.»

³⁹ A 6a *Farizíewa búí na wi 6a zãmáa tãahũ bíá nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, bío le ù ñi-kenínia wé tété.» ⁴⁰ O o Yeesu bíá: «Ká 6a wó tété, á há huua pá à wãamaka.»

O Yeesu wee wá ho Zeruzalεemu bïo yi

⁴¹ Bïo ó o Yeesu vaá sùaráa ho Zeruzalεemu yi, á yïo mɔn ho, ó o wee wá ho ñipomu bïo yi, ⁴² ká a bío: «Éee Zeruzalεemusa, mi yàá mún lá zũna bïo dà à na ho héerà mia ho zuia bïo há. Ée ká mu màhá wãa sànkáa mia. Mi yí dà mu máa mi. ⁴³ Lé bïo ho pãahũ búí khíi dã, á mi zúkúsa á à keení ì kîní mia, á à fifáka yi. ⁴⁴ Ba à fi mi lóhó le minén búenbúen dúkúdúkúdúkú. Ba máa díá á hàrí huee máa keń mí ninza huee wán mi lóhó mu yi, lé bïo mí yí zũna ho pãahũ na le Dónbeení buara mi bïo yi.»

O Yeesu ñɔn 6a bè-yèérowà

(Matiye 21.12-13; Maaki 11.15-17; Zãn 2.13-16)

⁴⁵ Bũn mɔn ó o Yeesu zon le *Dónbeení zì-beení yi á zoó wee ña 6a bè-yèérowà ká a bío na 6a yi:

46 «Le Dónbeenĩ bía mí biónĩ vōnna yi: «1 zĩi á à wé floró zii,‡ ká minén wó le lè 6a kōnlowà lùe.»

47 O Yeesu lá wee wé kàrán 6a nùpua le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi làa wizooní búenbúen. A le *Dónbeenĩ yankarowà júnása, lè ho *làndá bĩo zéenílowa, lè mu nĩpomu júnása wee cà bĩo 6a à wé è búeráa o Yeesu. 48 Ká bĩo 6a à wé è yíráa wo á 6a yí zũ, lé bĩo ó o bióní jíló sí 6a nùpua búenbúen yi.

20

*Ba wi 6a zũn hen na ó o Yeesu pánká ló yi
(Matiye 21.23-27; Maaki 11.27-33)*

1 Wizonle búii ká a Yeesu wee kàrán 6a nùpua le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi ká a bue le bín-tente, á 6a *yankarowà júnása, lè ho *làndá bĩo zéenílowa, lè 6a *zúifùwa nĩ-kĩa 2 bueé wee tùa wo yi: «Zéení bĩo nōn á ũ wee wéráa hã wárá mu? Lée wée nōn mu bàn níi foñ?» 3 O o Yeesu bía nōn 6a yi: «Ínén mún n̄ tùa mia, mi bío na miĩ: 4 Lée wée hĩa nōn le níi le o Zãn wé bátízé 6a nùpua? Lé le Dónbeenĩ lée, tàá lé 6a nùpua?»

5 A 6a d̄in wee bío mún yi: «Hen ká wa le lé le Dónbeenĩ, o ò bío le lée webio nōn á wa yí tàráa o bio. 6 Ká wa mún le lé 6a nùpua tonkaa wo, á 6a zãamáa á à lèeka w̄en lè hã huua á à búe. Lé bio á 6a láa mu yi k̄enk̄en le o Zãn lé le *Dónbeenĩ j̄i-cúa f̄eero.» 7 A 6a w̄aa bía le mí yí zũ yĩa nōn le níi mu o Zãn yi. 8 O o Yeesu b̄en bía nōn 6a yi: «Àwa, ínén mún máa zéení yĩa nōn le níi miĩ á ĩ wee wéráa bĩo kà.»

‡ 19:46 Mi loñ Ezayii vūahđ 56.7

*Ho èrèzén vînsîa buahó vàrowà wàhiire
(Matiye 21.33-46; Maaki 12.1-12)*

⁹ Bún món ó o Yeesu wà le wàhiire na kà nòn 6a zâamáa yi: «Nii búí hía léra mí èrèzén vînsîa buahó á nòn 6a nùpua na làa wó wãanía tò bïo 6a khíi na a yi wán, le 6a wé và ho, ò o wà van le khúii na nàyi á wà vaá mía bïn. ¹⁰ Pãahú na ho èrèzén wee be yi, ó o tonkaa mí ton-sá nî-kéní le o va 6a nùpua mu cón le 6a khé bïo bïo sã mí yi à na. A 6a nùpua mu vaá han wo, á díá ó o wà lè mí nín-kãamáa. ¹¹ Ó o mǎhú bânso bínía tonkaa mí ton-sá veere, á 6a mún vaá là wón á han nòn, ó o wà à 6a yí nòn dè wo yi. ¹² Ó o pá bínía tonkaa 6a nùwã tîn níi, á wón 6a mún vaá han bóníkãa yi, á nòn.

¹³ «Ó o mǎhú bânso wãa bía: «Eee í wãa à wé kaka coon? Awa, í ì tonka í za na á í wa làa sòobéε, nún-sí á wón 6a à kònbi.» O o bía nòn mí za mu yi le o híní lén, á wón hínòn wà. ¹⁴ Εε ká bïo 6a nùpua mu yère dá a wán, á 6a wee bío mín yi: «Yia lua kà lé yia á ho mǎhú bïo khíi sí yi. Mi wa búe o, á ho mǎhú bïo wãa à sí wεn.» ¹⁵ A 6a hínòn wíira a á khèra lée bó díá.» Ó o Yeesu wãa tùara 6a yi: «Àwa! Lé mu yén á ho mǎhú bânso ò wé làa ba? ¹⁶ O ò buen buée búe 6a nùpua mu, ká a cà nî-vio á à kúee mí mǎhú mu yi.» Bïo 6a nùpua já hã bioní mu, á 6a bía: «Póon! Bún máa wé.»

¹⁷ Ká a Yeesu màhã fá mí yïo 6a yi ò o bía: «Le Dónbeení bioní vūahú bioní na kà kúará lé mu yén?

«Le huee na 6a so-sowa lá pá díá,

lé dïo hía bínía buée buan ho soró dínía.»

¹⁸ Yia lùwá le huee mu wán á bânso sánía á à yáa.

Ká yĩa á le bèn kùera lion wán, á b̀̀anso á à f̀̀uf̀̀úuka.»*

19 A ̀̀ba *yankarowà j̀̀únása lè ho *l̀̀ándá b̀̀io zéenílowa z̀̀úna le lé ̀̀barén á le wàhiire mu wà b̀̀ò wán, á ̀̀ba d̀̀eɛnía wee cà a ẁ̀iró yahó, ká ̀̀ba màhá z̀̀ána ̀̀ba ǹ̀pua.

*Ho lànpo c̀̀aló à na ho Oroomu b̀̀éɛ yi b̀̀io
(Matiye 22.15-22; Maaki 12.13-17)*

20 B̀̀ún m̀̀ón á ̀̀ba wee h̀̀uèn o Yeesu. ̀̀Ba tonkaa ̀̀ba ǹ̀nbáwa b̀̀úi na wee wé m̀̀iten l̀̀òn ǹ̀pua na t̀̀éréna. ̀̀Ba le bán kh̀̀úaa o j̀̀ii yi à ỳ̀i o b̀̀ín-kohó b̀̀úi bè yi d̀̀éráa wo yĩa wi ho k̀̀sh̀̀ú j̀̀uh̀̀ú wán níi yi. 21 A ̀̀ba t̀̀uara a yi: «Ǹ̀i-kàránlo, wa z̀̀ú le b̀̀io fo wee b̀̀io làa b̀̀io fo wee k̀̀arán lè ̀̀ba ǹ̀pua á t̀̀éréna. Fo ỳ̀i máa ká ǹ̀pue ỳ̀io. B̀̀io le Dónbeenĩ le ̀̀ba ǹ̀pua wé bua lè m̀̀iten lé b̀̀ún b̀̀àn k̀̀aránló binbirĩ á fo wee na. 22 Awa! A ù b̀̀io na wɛn: Wa l̀̀ándá yi á ho lànpo ko ho wé c̀̀a na ho Oroomu k̀̀sh̀̀ú b̀̀éɛ yi lée, tàá mu ỳ̀i ko làa wéró?»

23 O o Yeesu z̀̀úna ̀̀ba hénni b̀̀io, ó o b̀̀ía ǹ̀n ̀̀ba yi: 24 «M̀̀i zéení le wén-h̀̀nłó b̀̀úi làa mi. Ho yahó lè le yèni na wi le wén-h̀̀nłó mu wán á wéé te?» A ̀̀ba b̀̀ía: «Lé o b̀̀éɛ.» 25 O o Yeesu b̀̀ía ǹ̀n ̀̀ba yi: «Àwa. B̀̀io sã a b̀̀éɛ yi à mi na a yi, ká b̀̀io b̀̀èn b̀̀io sã le Dónbeenĩ yi à mi na mu dén yi.» 26 O b̀̀ioní na ó o b̀̀ía á ̀̀ba ỳ̀i m̀̀n b̀̀ín-kohó b̀̀úi na ̀̀ba dà a bè yi á à ẁ̀iráa wo ̀̀ba ǹ̀pua yahó. B̀̀io ó o b̀̀ía wó ̀̀ba coon, á ̀̀ba d̀̀in tétété.

*Ba ǹ̀i-h̀̀ia v̀̀eéro b̀̀io
(Matiye 22.23-33; Maaki 12.18-27)*

27 Ba *Sadusiɛwa lé b̀̀ia le ̀̀ba ǹ̀i-h̀̀ia máa v̀̀e. Lé bán ǹ̀wã yɛn b̀̀úi buara a Yeesu c̀̀n b̀̀ueé t̀̀uara a

* 20:18 Mi loĩ Leni v̀̀uahũ (Psaumes) 118.22

yi: ²⁸ «Nì-kàránlo, bïo ó o *Mɔ̀yiize túara henía nɔn wen lé bïo kà: Hen ká a búí yan mín háa á húrun ò o yí yú za làa wo, á bân za ko ò o fé bân háa ya, à te ba zàwa yi mín za mu yèni yi.† ²⁹ Ka lòn nùpua nùwã hẹ̀nun búí lá lée zàwa síi, ó o yahón so yan mín háa á húrun ò o yí yú za làa wo. ³⁰ O o ɲun níi so fó a maháa mu yan, ³¹ bún món ó o tɛn níi so fó yan, á ba mí nùwã hẹ̀nun yan wo bèenia á húrunka, ò o búí yí yú za làa wo. ³² Mu bân véenii ó o háa mu mún húrun. ³³ Ayà, nònzoñ na ba ñí-hía á à vèe yi, ó o háa mu bïo ò sí a yén yi? Bïo ba mí nùwã hẹ̀nun màhá yan wo bèenia.»

³⁴ O o Yeesu bía nɔn ba yi: «Ho ðímíɲá na lòn bïo báawa lè ba háawa wee ya mín. ³⁵ Εε ká ba báawa lè ba háawa na ko ba khíi vèe à yí le mukāñi ho ðímíɲá na bò o buen yi bán máa ya mín. ³⁶ Ba yí dà máa bini máa hí, lé bïo ba ñonmín lè le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà. Ba lé le Dónbeenĩ zàwa lé bïo ba vèera. ³⁷ Ho lahó na bía le vɛ̀ndè-za na ho dōhũ wi yi bïo, ó o Mɔ̀yiize zéenia mu wéréwéré le ba ñí-hía khíi vèe, ò o von o Núhũso le *Abaraamu bân Dónbeenĩ là a *Izaaki bân Dónbeenĩ là a *Zakoobu bân Dónbeenĩ.‡ ³⁸ Le Dónbeenĩ lé bía yïo wi lua bân Dónbeenĩ, ká le yínɔñ ñí-hía bân Dónbeenĩ. Lé bïo ba búenbúen yïo wi lua lerén bïo yi.»

³⁹ A ho *lándá bïo zéenílowa nùwã yen búí bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, fo bía se.» ⁴⁰ Lé bïo ba yí wi à ba bini khà mítén tùa wo yi làa bïo búí.§

*O Krista sɛ́inii zũnló bïo
(Matiye 22.41-46; Maaki 12.35-37)*

† **20:28** Mi loñ Lándá zéeníló vūahũ (Deutéronome) 25.5 ‡ **20:37**

Mi loñ Léró vūahũ (Exode) 3.6 § **20:40** Mi loñ Léró vūahũ (Exode) 3.6

41 O Yeesu bínia tùara 6a yi: «Ba da à wé kaka à bíoráa le o *Krista lé o *Daviide m̀nmaníi? 42 Lé b̄io ó o Daviide mí bæere bíá mu há Leni v̄uahũ yi: «O Nùhũso Dónbeenĩ bíá n̄n 1 Nùhũso yi:

Buee keení 1 n̄n-tiání,

43 fúaa ká 1 búrá ũ zúkúsa ũ tá,

á ũ bò ũ zení wán»*

44 B̄io ó o Daviide wee ve o Krista lè mí Nùhũso, o ò wé o nùhũso ká a mún pá à wé o m̀nmaníi kaka?»

*Mi pa miten ho làndá bio zéenilowa bio yi
(Matiye 23.6; Maaki 12.38-40)*

45 B̄io 6a z̄amáa d̄in wee jí a bíoní, ó o bíá n̄n mí n̄i-kenínia yi: 46 «Mi pa miten ho *làndá b̄io zéenilowa b̄io yi. Ba wa há báká-beera z̄iló à wé héekaráa. Ba wa 6a wé t̄ení 6a yi lè le k̀n̄bii 6a z̄amáa f̄emínló lara yi. Ho k̀aránló z̄iní yahón lùá, lè ho d̄inló d̄iiní keenínia na seka 6a wé hueeka keení yi. 47 Ba wee khà 6a mah̄áawa n̄uaa b̄io, á mún wa ho fioró na túee wéró à 6a n̄pua leéka le 6a t̄érinna. Lé b̄in búenb̄uen n̄n á 6a lònbee khíi wíoka à déráa wán.»

21

*O mah̄á-khenii h̄amu bio
(Maaki 12.41-44)*

1 O Yeesu h̄onía mí yahó á lora khíi fò, ó o m̄n ho n̄af̄oró 6̀ansowà na wee kúee mí h̄amu há bonkoní yi le *Dónbeenĩ z̄i-beení yi. 2 O o mún m̄n o mah̄á-khenii búí ò o wee kúee mí t̄m̄n̄wà b̄io n̄un, 3 ó o bíá: «Le 1 mí ho t̄iá na mia: O mah̄á-khenii na kà b̄io na ó o kúaa á boo po bíá ká búenb̄uen b̄io. 4 Lé b̄io le wárí na 6a búenb̄uen

* 20:43 Mi loĩ Leni v̄uahũ (Psaumes) 110.1

wó lè mí hãmu lé dño 6a yú puunía. O orén lè mí khemu, ò o pá kúaa bño wi o cón búenbúen na ó o lá wé è dí.»

Le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ floró bño
(*Matiye 24.1-8; Maaki 13.1-8*)

⁵ Bño 6a nùpua nùwã yèn búí wee bío le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ bío, le le donkhueéra lè hã *hue-sení lè mu bíowa na 6a wó lè mu hãmu, ó o Yeesu bía nən 6a yi: ⁶ «Pàahũ búí khii dǎ ká bío mí yño wi wán ká á à fi. Hàrí huee máa keń mí ninza huee wán.»

Hoyéréké bíowa na khii wé á ho dímíjǎ á à véráa

⁷ A 6a tũara a yi: «Nì-kàránlo, lé ho pàahũ yén á bún bío so ò wé yi, á lé mu bío yén khii zéeni le mu bío mu wéró pàahũ dǎn?» ⁸ O o Yeesu bía: «Mi pa miten bío. Mi yí día le 6a vĩini mia. Lé bío á nùpua cèrèè khii buen í yèni yi á à bío: «Í lé o *Krista, ho pàahũ dǎn.» Ká mi màhǎ yí bè 6a yi. ⁹ Hen ká mi khii wee jí hǎ hǎa tǎró, lé ho kǎaló bío, à mi yí dèé mi yiwa. Lé bío á bún bíowa so ko mu wé ho yahó. Ká bún dèenía máa wé ho dímíjǎ véró pàahũ.»

¹⁰ O o bĩniá bía bò mu wán: «Ho sǐi búí khii wé è lé vaá fi lè ho sǐi veere, á ho kǎhũ búí khii wé è lé vaá fi lè ho kǎ-veere. ¹¹ Ho tá dèkénòn sũmáa khii wé hǎ lùà búí yi, á le hĩni lè mu wón-kora khii keń lùà cèrèè yi. Mu bè-beera búí na bío á à wé le zǎnií á à wé ho wáayi lè ho tá yi.

(Matiye 10.17-22; Maaki 13.9-13)

¹² «Èè ká sǎni à bún búenbúen dǎ, á 6a à wiika mia á à beé lò. Ba à 6ua mia á à varáa 6a *zúifùwa kàránló zĩni yi á vaá cití, á à kúee mia ho kásó yi. Ba wé è 6ua mia á vaá dǎni hǎ kǎna júnása lè 6a

bá-zàwa yahó bïo mi tà miï bïo yi. ¹³ Lé bñn mi ì bè yi á à zéénínaa ì bïo. ¹⁴ Mi bè mi hácírí bïo kà lè bïo wán: Mi yí déé mi yiwa bïo mi vaá bío á à fenínaa miten bïo yi. ¹⁵ Inén ì bεεre lé yïa á à na hã bíoní lè mu bè-zũnmini mia, á mi zúkúsa ó o búí máa dàní máa sánsá mia á mún máa kán. ¹⁶ Hàrí mìn maáwà lè mìn nuwà, mìn zàwa lè mìn nùwã na ká, lè mìn bñnlowà míten lé bán á à dé mia á à na, á mi cèrèè búí 6a à 6úe. ¹⁷ Ba nùpua búenbúen á à òin mia bïo mi tà miï bïo yi. ¹⁸ Eε ká hàrí mi òún-vání dà-kéní búí máa ví. ¹⁹ Mi fàrá òin sese, bñn lè bïo á à na ká mi ì yí le mukāñi na máa vé.

*O Yeesu wee bïo ho Zeruzalεemu floró bïo
(Matiye 24.15-21; Maaki 13.14-19)*

²⁰ «Pãahũ na mi khii mi 6a hñn-táwá lè mí kuio ká 6a kñnia ho Zeruzalεemu yi, bñn ká mi ì zũn le cñnú ká ho floró yi. ²¹ Hón pãahũ so yi á bïa á à kεñ ho *Zudee yi ko 6a lùwí yòo hã búaa. Bïa á à kεñ ho Zeruzalεemu yi ko 6a lé ho yi lén, à bïa wi hã mana yi yí bñní 6uee zo ho yi. ²² Lé bïo mu ù wé le cítii fló wizooní na le Dónbeení bíoní vūahũ bè-bíonii búenbúen á òii ì sí yi. ²³ Ho yéréké khii sá 6a hã-sēnasa lè 6a hã-òàawa yi mu zoñ. Lé bïo mu ù wé le yi-vée làa sòobée ho kōhũ mu yi, á le Dónbeení á à zéení le le sñi wee cñ 6a nùpua mu yi. ²⁴ Ba à 6úe 6a búí lè hã hĩa khàra, ká 6a búí 6a à 6ua à varáa hã kã-vio yi, á bïa yínón 6a zúifùwa 6ueé fi ho Zeruzalεemu á à kεení ho yi fúaa 6a pãahũ òii sú.

*O Nùpue Za bñni buenló bïo
(Matiye 24.29-35; Maaki 13.24-31)*

25 «Mu biowa búí na síí yí zū khíi wé le wii le ho p̄ihú lè hã mànàayio yi. Ho ðímíjǎ kánasa búenbúen á yilera à yáa mu yámú jumu na wee kúrún sã jíló b̄io yi. 26 Ba nùpua búí yiwa á à dè dè è yuunika ká 6a leékaa b̄io khíi wé ho tá wán mu p̄ahú, lé b̄io á ho wáayi b̄io búenbúen á à dèké. 27 Bún ká 6a à mi a *Nùpue Za hã dùndúio wán ká a yòó lua lè mí dànló lè mí cùkú beení. 28 Ká bún biowa so wéró jii khíi hèra, à mi híni ðin à hóoní mi júná lé b̄io á mi káníló wáa sùaráa.»

O Yeesu lá ho fkiyéé b̄io á kàrána lè 6a nùpua (Matiye 24.32-35; Maaki 13.28-31)

29 Bún món ó o Yeesu wà le wàhiire na kà n̄on 6a yi: «Mi loñ ho *fikiyéé v̄indèè lè hã v̄insia na ká. 30 Ká hã h̄ia wee sà mí v̄on-yórówà, se mi zū le ho v̄iohó t̄eró ð̄n. 31 Làa bún síi ká mi khíi m̄on ká bún biowa so wee wé, à mi zūn le le *Dónbeení béení sùaráa. 32 Le í m̄i ho t̄iá poni na mia: Ho p̄ahú na kà nùpua máa hí máa vé ká bún biowa so búenbúen yí wó. 33 Ho wáayi lè ho tá khíi vé, ká í bíoní h̄n ñ k̄eñ b̄in f̄éèè.

Mi wé f̄áni mi ȳio

34 «Hen ká mi wee pa miten b̄io sese, á mi máa na miten ho dànd̄inló lè ho ja-junló, lè ho ðímíjǎ b̄io yilera yi. Ká bún mia le wizonle mu khíi v̄i mia lè ho z̄uán b̄io síi. 35 Lé b̄io le khíi yòoka ho ðímíjǎ nùpua búenbúen wán. 36 Mi f̄áni mi ȳio. Mi wé fio f̄éèè, á mi ì yí ho p̄anká à fenínáa miten b̄io wà b̄ueé wé búenbúen yi, á à dàñ ñ ðinnáa o *Nùpue Za yahó.»

37 Le wisoni yi ó o Yeesu f̄u wee wé kàrán 6a nùpua le *Dónbeení z̄i-beení yi. Ká ho z̄ihú ò o lén

yò cãa hã Oliivewa vĩnsĩa búee wán. ³⁸ Ba nùpua búenbúen fù wee wé buen le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi le yĩnbíi bũirĩi, à buee jí a cón.

22

O Yeesu dénaló bĩo

(Matiye 26.1-5, 14-16; Maaki 14.1-2, 10-11; Zãn 11.47-53)

¹ Ho *búurú na á ja-fĩni yí dó yi sánú na 6a le Paaki wà buée sùará. ² A 6a *yankarowà júnása lè ho *lándá bĩo zéenílowa wee cà bĩo 6a à wé wé è búeráa o Yeesu, lé bĩo 6a zãna 6a zãamáa. ³ A bũn ó o *Satãni dó hã yile-kora ò Zudaa na 6a wee ve làa Isikariote yi. O lé 6a nĩ-kenínia píurú jũn nĩ-kéní. ⁴ O o Zudaa mu wà vaá wãanía lè 6a yankarowà júnása lè le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ parowà júnása, à zũrnáa bĩo o ò wé wé è dérãa o Yeesu 6a nĩi yi. ⁵ A bán sĩa wan wan le mí ì na le wári wo yi. ⁶ O o Zudaa wãa tà, á hĩnɔn wee cà bĩo o ò dĩn wán á à dérãa wo 6a nĩi yi kà 6a zãamáa yí zũn mu.

O Yeesu le 6a wĩoka ho Paaki dĩnló bĩo

(Matiye 26.17-19; Maaki 14.12-16; Zãn 13.21-30)

⁷ Pãahũ na 6a wee dí ho búurú na á ja-fĩni yí dó yi sánú yi, á le wizonle na 6a ko 6a fũaa ho Paaki piozàwa yi à wé lè mu hãmu dĩn, ⁸ ó o Yeesu tonkaa o Piere là a Zãn á bía nɔn yi: «Mi lén vaa wĩoka ho Paaki dĩnló bĩo.» ⁹ A 6a tũara a yi: «Lé wen á fo wi à wa wĩoka mu yi?» ¹⁰ O o bía nɔn 6a yi: «Mi loń! Hen ká mi hĩa wà líi zo ho lóhó yi, á mi ì fè mín làa nĩi búu na sò mu jũmu lè ho dĩuhũ, à mi bè o yi va le zĩi na ó o vaá zo yi, ¹¹ à vaa bío na

le zii mu b̄anso yi: «O ni-kàránlo le wa tùa fon̄: Ho lahó na á ínén lè ì ni-kenínia á à dí ho Paaki d̄ínló yi lé ho yén?» ¹² O ò zéení la-beení búii làa mia ho nónwíohú yi na s̄ia b̄aráka wó. Lé b̄in à mi wíoka ho d̄ínló b̄io yi.» ¹³ A ba wà vaá yú mu búenb̄úen làa b̄io ó o Yeesu bíaráa mu á ba wíokaa ho Paaki d̄ínló b̄io.

O Nuh̄so d̄ínló

(Matiye 26.26-29; Maaki 14.22-25; 1 Korente 11.23-25)

¹⁴ B̄io ho p̄ahú d̄n, ó orén lè mí tonkarowà páania kará ho d̄ínló nuh̄ yi. ¹⁵ O o b̄ia n̄n ba yi: «Í b̄ent̄in wee cà à ì dí ho Paaki s̄anú d̄ínló na kà làa mia à bè yi lò beráa. ¹⁶ Lé b̄io á ì máa b̄iní máa dí ho làa mia h̄úú, fúaa n̄nzoñ na á mu ù wé á nii á à sí yi le *Dónbeení b̄éeni yi, le ì b̄io mu na mia.» ¹⁷ O o w̄aa lá le nuuní d̄e á buan, ò o dó le Dónbeení b̄arákà, ò o b̄ia: «Mí fé le nuuní d̄e na kà à nu fé mín yi. ¹⁸ Le ì b̄io mu na mia: A lá ho zuia nii wán, á ì máa b̄iní máa nu d̄iv̄én h̄úú, ká mu yín̄ le Dónbeení b̄éeni buenló món.»

¹⁹ B̄in món ó o lá ho búurú, á dó le Dónbeení b̄arákà, ò o c̄eekaa ho n̄n ba yi, ò o b̄ia: «Hia kà lé ì s̄anía [na n̄n mi b̄io yi. Mi wé wé mu à leékaráa ì b̄io.» ²⁰ Lé b̄in b̄an síi ó o mún láráa le nuuní d̄e ho d̄ínló díró món, ò o b̄ia: «Le nuuní d̄e na kà lé le páanii finle na bò lè ì c̄ani na á à kúia mi b̄io yi.]

(Matiye 26.20-25; Maaki 14.17-21)

²¹ «È ká mi màh̄ loí, yia á à dé mi ì na làa mi á páania kará ho d̄ínló nuh̄ yi hen. ²² Mu bon, o *N̄pue Za á à hí làa b̄io le Dónbeení le mu wéráa. Ká yia màh̄ níi ì bè mu á ho yéréké è zo nuh̄. ²³ A

6a búakáa wee tùaka mín yi le lé o yén màhá à wé mu mí t̄ahú coon?»

Yia po b̄ia ká lé o yén?

(Matiye 20.25-28; Maaki 10.42-45)

²⁴ O Yeesu n̄i-kenínia wee w̄aaní mín yi à z̄úrínáa yia po b̄arén na ká. ²⁵ O o Yeesu b̄ia n̄on 6a yi: «Ho d̄ímíná k̄ana bá-zàwa wee wé mí p̄anká h̄a wán, á b̄ia ho p̄anká wi n̄ini yi le 6a wé ve mí làa <bè-tente wérowà>. ²⁶ Εε ká minén b̄io yí ko à mu κεν̄ kà. Minén á yia n̄úh̄ú wi po b̄ia ká wón ko ò o wé míten c̄inú b̄ia ká yahó. A yia á ho p̄anká wi n̄ii yi wé b̄ia ká ton-sá. ²⁷ Yia n̄úh̄ú wi léé wée? Lé yia 6a wee lá ho d̄inl̄o na yi ò o dí léé, tàá lé yia wee lá ho na? Yín̄on̄ yia 6a wee lá ho na yi le? Awa! Inén wi mi t̄ahú lòn ton-sá b̄io síi.

(Matiye 19.28)

²⁸ «B̄io á mi wee tà κεν̄ làa mi f̄éεε le lònbee na wee yí mi yi, ²⁹ le b̄ún n̄on á le b̄éεn̄i na á ĩ Maá n̄on miĩ á ĩ mún n̄on mia. ³⁰ Mi kh̄ii dí á à n̄u làa mi ĩ b̄éεn̄i yi, á mi mún kh̄ii κεν̄i 6a bá-zàwa kanmúini wán á à c̄itir̄aa o *Isirayεele z̄i-n̄úná píru n̄un.»

O Yeesu b̄ia le o Piere h̄ia p̄i mí b̄io

(Matiye 26.31-35; Maaki 14.27-31; Z̄án 13.36-38)

³¹ O Yeesu b̄ia n̄on o Sim̄on Piere yi: «Sim̄on, Sim̄on, héyii! Loń! O *Sat̄ani flora ho w̄oh̄ú le Dónbeen̄i c̄n̄ yú à didir̄aa mia làa b̄io 6a wé didir̄aa mu d̄umu à lén z̄an-b̄io. ³² Εε ká ĩ màhá flora n̄on foñ, à le sídéró yí fòo foñ. Ká ũ kh̄ii tà yèrèmaa 6uara ĩ c̄n̄, à ũ hení m̄in z̄awa sía.» ³³ O o Piere b̄ia n̄on wo yi: «N̄úh̄úso, h̄arí à mu wé k̄asó, á ĩi zo ho làa fo. A mu wé húmú, á ĩi hí làa fo.» ³⁴ O o Yeesu b̄ia: «Piere, le ĩ b̄io mu na foñ: Ho zuia

ó o kò-béé máa wá, ká ũ pǎ le fo yí zū mi a dǎn hǎ cúa-tǐn.»

Mi wé wíoka miten hǎ fio bǐo yi

³⁵ Bǔn mǎn ó o Yeesu bía nǎn 6a yi: «Bìo á ĩ hǎ tonkaa mia, à ĩ le mi yí 6ua wǎrǐ à yí 6ua puure làa nakǎa, á bǐo búí cén fòora mia le?» A 6a bía: «Dèé búí yí fòora wɛn.» ³⁶ Ó o wǎa bía nǎn 6a yi: «Àwa! Bǐo kà wán ká yǎ wǎrǐ wi ò o lá le 6ua, à yǎ puure wi mún lá le 6ua. Yǎ khà-tóní mǐa à wón yèé mí báká beenǐ, ò o yà ho búí. ³⁷ Le ĩ bío mu na mia: Le Dónbeenǐ bionǐ vǎahǔ bionǐ na kà bǐo ko à mu sá mǐ à jii sí: «Ba mà a dó 6a bè-kora wérowà jii.»* Mu bon. Bǐo túara ĩ dǎnǐ yi á à wé jii ì sí.» ³⁸ Ó o nǐ-kenínia bía nǎn wo yi: «Núhúso, lé hǎ khà-túa bǐo jun na.» Ó o Yeesu bía: «Mi wǎa día kà.»

*O Yeesu flora hǎ Oliivewa Búee wán
(Matiye 26.36-45; Maaki 14.32-41)*

³⁹ O Yeesu ló ho lóhó yi á wà van hǎ Oliivewa búee wán làa bǐo ó o wee wé wéráa mu. Ó o nǐ-kenínia bò a yi. ⁴⁰ Bǐo ó o vaá dǎn ho lahó mu ó o bía nǎn 6a yi: «Mi wé fio bèra a na à mi yí zo mu bè-kora wéró yi.» ⁴¹ Bǔn mǎn ó o khèra làa ba á à yí lòn hen na ó o nùpue hue-lèenii dà vaá dǎ yi síi, á líí fǎrá mí nǎnkóɲúná wán ò o wee fio kà sii: ⁴² «Ĭ Máá, ká fo tà, à ũ yí le le lònbee na kà dǎ mi. Éé ká mu yí wé ínén síi bǐo ká ũnén síi bǐo lé bǐo wé.» ⁴³ [Bǔn mǎn á le Dónbeenǐ tonkaro búí 6ueé zéenia mǐten làa wo, á hǐína a síi. ⁴⁴ O Yeesu wíokaa wee fio lè mí sòobéé, lé bǐo á bǐo wà 6ueé wé làa bǐo á à sá a yi búenbúen ó o mǎn, á mu wee beé o lò dàkhǐna, ó o fèenǐ yèrémáa ka lòn cǎni, á

* **22:37** Mi loń Ezayii vǎahǔ 53.12

wee luioka lii kúia ho tá yi.] ⁴⁵ Bïo ó o flora wó, ó o bínia buara mí nî-kenínia cón á buée yú 6a à mu dāmu 6ó 6a, lé bïo 6a yiwa wee várāa. ⁴⁶ O o bía nɔn 6a yi: «Mi yí da. Mi híní fio à mi yí zo mu bè-kora wéró yi.»

Ba wïira a Yeesu

(Matiye 26.47-55; Maaki 14.43-49; Zān 18.2-11)

⁴⁷ Bïo ó o Yeesu dīn wee bío, à bīn 6a zāamāa búii vaá ló lua. Yia dú 6a yahó lé o Zudaa, wón na lé o nî-kenínia píru jún nî-kéní mi bæere. O buee dēeni, ó o wà buée 6ó a Yeesu yi, á le mí ì tēni a yi lè le kōnbii. ⁴⁸ A wón bía nɔn wo yi: «Éee, Zudaa, lé le kōnbii tēni á fo ò bè yi á à dérāa o *Nùpue Za á à na le?» ⁴⁹ Ká bīa làa wo bò mín zūna bïo hía à wé, á 6a tūara a yi: «Núhūso, wà dà à fi lè wa khà-túa le?» ⁵⁰ A 6a nî-kéní búii dēni há 6a *yankarowà jūhūso ton-sá nín-tiáni jikāahū kúio. ⁵¹ Ká a Yeesu mǎhǎ bía: «Héyii! Mí día kà.» O o dōn o nīi jikāahū ó o dēni wan. ⁵² Bīn món ó o Yeesu yèrēmāa bía nɔn 6a yankarowà júnása, lè le *Dónbeeni zī-beeni parowà júnása lè 6a nī-kīa na wà buée wīi wo yi: «Mi buan mi khà-túa lè mi búaa buararāa í wán le we? I léé nī-kāanii le?» ⁵³ Hǎ wizooni búenbúen á í lá wee wé kēí làa mia le Dónbeeni zī-beeni yi á mi yí wīira mi hón pǎahū so yi. Ée ká ho pǎahū na kà hón bïo sǎ minén lè le tībiri pánká jūhūso yi.»

O Piere pǎ a Yeesu bïo

(Matiye 26.57-58, 69-75; Maaki 14.53-54; Zān 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Bīn món á 6a wǎa wīira a Yeesu á buan vaá zonnáa 6a yankarowà jūhūso zīi. O Piere bò 6a yi

ká a màhã khèra wi. ⁵⁵ Ba zoó lò ho dõhũ ho lún s̄i yi á ɓa ɓúí kará k̄n̄iá yi. O o Piere ɓueé zoó kará làa ba. ⁵⁶ O o ton-sá hãa ɓúí m̄on wo ho dõhũ khoomu yi ò o kará, ó o fá mí ȳio wo yi, ò o ɓiá: «O n̄i na kà mún fù wi làa wo.» ⁵⁷ O o Piere p̄a mu, ò o ɓiá: «Héȳi! Hãa mu, ɪ yàá yí z̄ũ a.»

⁵⁸ Mu ù dé mí yi ò o ɓúí t̄in m̄on wo, á wón ɓiá n̄on wo yi: «Ūnén mún lé o n̄i mu ɓàn n̄i-kéní ɓúí.» Ká a Piere màhã ɓiá: «N̄i mu, ɪ yí n̄on wo.» ⁵⁹ ɓiõ mu dá dò mí yi lòn lèrè dà-kéní s̄i ó o n̄i-veere ɓúí t̄in pá ɓin̄iá ɓiá mu: «Mu bon k̄enk̄en. O n̄i mu fù wi làa wo, lé ɓiõ ó o mún lé o Kalilee n̄i.» ⁶⁰ Ká a Piere màhã ɓiá: «Biõ á ūnén yàá wee ɓiõ á ɪ yí z̄ũ.» Ho p̄ahũ dà-kéní kéní na ó o wee ɓiõ mu yi ó o kò-béé wá. ⁶¹ O o N̄uhũso yèrèmaa fá mí ȳio o Piere yi. Lé ɓ̄in̄ ó o Piere hácírí màhã ɓuara ɓiõ ó o N̄uhũso ɓiá n̄on wo yi wán: «Ho zuia ó o kò-béé máa wá ká ũ p̄a le fo yí z̄ũ mi á d̄on hã cúa-t̄in.» ⁶² O o Piere h̄in̄on ló á lée wá ɓùɓùɓù.

*Ba dástiwá wee ha a Yeesu ká ɓa a là a
(Matiye 26.67-68; Maaki 14.65)*

⁶³ Ba n̄upua na pan o Yeesu yi wee yáa mí j̄in̄í yi na a yi ká ɓa a ha a. ⁶⁴ Ba wee pe o yahó yi ká ɓa t̄ua wo yi: «Ká fo lé le *Dónbeen̄ j̄i-cúa f̄ero ɓiõ bon, à ũ zéení ȳia v̄ina fo.» ⁶⁵ Hã ɓin̄-kora lè mí s̄īwá á ɓa wee ɓiõ na a yi.

*Ba ɓuan o Yeesu vannáa ho làndá t̄īiá f̄erowá
c̄s̄n
(Matiye 26.59-65; Maaki 14.55-65; Z̄an 18.19-24)*

⁶⁶ ɓiõ ho tá t̄s̄n, á ɓa *zúifùwa n̄i-k̄iá, lè ɓa *yankarowá j̄únása *lè ho làndá ɓiõ zéenilowa kúaa mín wán, à ɓa le ɓa ɓua a Yeesu ɓuennáa

minén na lé ho làndá tũíá fεεrowà yahó. ⁶⁷ A 6a tũara a yi: «Fo lé o *Krista à ù bío mu le wa jí.» O o bía nɔn 6a yi: «Í bía mu nɔn mia á mi máa tà mu, ⁶⁸ ká í mún tũara mia á mi máa bío dèε. ⁶⁹ Ká hã laà na kà wán, ó o *Nùpue Za á à kεεní le Dónbeení na dà mu bío búenbúen nín-tiání.»† ⁷⁰ A 6a búenbúen wáa bía: «À bún à fo lé le Dónbeení Za lon?» O o bía nɔn 6a yi: «Lé minén miten bía le í lé orén.» ⁷¹ A 6a wáa bía: «Wa màkóo wáa mía sεéràsa yi. Warén waten wáa jí a jí-cúa.»

23

Ba 6uan o Yeesu 6uararàa o Pilaate cón
(*Matiye 27.2, 11-14; Maaki 15.1-5; Zãn 18.28-38*)

¹ Ho làndá tũíá fεεrowà búenbúen hínɔn 6uan o Yeesu vannáa o *Pilaate cón. ² Bío 6a vaá dɔn bín, á 6a wee bá a ká 6a a bío: «O nni na kà á wa yú ò o wee khà wa nípomu v́íní le 6a yí cã ho làn pó à na a bée yi. O o mún wee bío le mí lé o *Krista, o bée.» ³ O o Pilaate tũara a yi: «Lé ùnén lé 6a *zúífùwa bée le?» O o Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo bía mu.» ⁴ O o Pilaate bía nɔn 6a yankarowà jíúnása lè 6a zãamáa yi: «Bíoní na à ì ì dín wán á à síinínáa o nni na kà jíuhũ á ì yí mɔn.» ⁵ Ká 6a màhã pá wíokaa wee bío lè mí pánká: «O wee kãaní wa nípomu lè mí kàránló. O 6úa mu jíuhũ ho Kalilee yí á tò ho *Zudee yi fεεε wà 6ueé bó hen.»

⁶ Bío ó o Pilaate jí hã bíoní mu, ó o tũara: «O nni mu léε Kalilee nni le?» A 6a le úuu. ⁷ A bío ó o zũna mu kà, ó o le 6a 6ua a varáa o *Herode cón, lé bío

† 22:69 Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 110.1, Daniyeεle vũahũ 7.13

ó o Heroode lé yia wi ho Kalilee jùhũ wán, à wón mún wi ho Zeruzalemu yi mu pãahũ.

Ba buan o Yeesu buararãa o Heroode cõn

⁸ Bïo ó o Heroode mɔn o Yeesu, ó o sũ wan, lé bïo ó o ná a sã míana, á lá wi ó o mi a wán hàrí hàánĩ. O lá wi ò o mi a ká a wee wé yéréké bïo búí. ⁹ O tũara a yi làa bïo cèrèè ká a Yeesu màhã yí dó mí jii wo yi hùúu.

¹⁰ Ba *yankarowà júnása lè ho *làndá bïo zéenílowa ðĩn wee kooní a Yeesu yi lè le hɛrè. ¹¹ O Heroode lè mí dásíwá wee yáa mí jíní yi na a Yeesu yi ká ɓa a zùarĩka a yi. Ba zĩnía wo lè ho báká beenĩ na se làa sòobéè, à ɓa bĩnía buan wo vannáa o Pilaate cõn. ¹² Lé bũn zoñ ó o Heroode là a Pilaate bĩnía wó ɓa bõnlowà ká ɓa jɔñ lá wee fi.

Ba le o Yeesu ko ò o búe

(Matiye 27.15-26; Maaki 15.6-15; Zãn 18.39-40; 19.4-16)

¹³ Bũn mɔn ó o Pilaate von ɓa yankarowà júnása, lè ɓa ya-díwá lè ɓa zãamãa á kúaa mín wán, ¹⁴ ò o bía nɔn ɓa yi: «O nĩ na kà á mi buan buararãa ï cõn, á le o wee kãaní mu nĩpomu. Awa! Ì mún wãa tũara a yi mi búenbúen yĩo yi, á hã wénkora na mi le o wó na dà à dé o jùhũ á ï yí mɔn. ¹⁵ O Heroode bĩnía buan wo bueé nɔn wɛn, lé bïo á wón mún yí mɔn o wékheró. O ɓèntĩn yí wó bïo búí na nɔn ó o korãa lè mu hùmú. ¹⁶ Ì ì bío le ɓa ha a lè hã làbàaní, ká ï ì día wo ò ò lén.» ¹⁷ [Hen ká ho Paaki sãnú díró ðõn, ó o Pilaate ko ò o lén o kàsó nĩ búí día.]

18 A bũn 6a 6úen6úen páanía wee bío pónpón: «Búe o, à ù díá o Barabaasi!» 19 Wón Barabaasi so kàsó zoró jùhũ lé bïo ó o hĩa wi ho káaló fio yi, á 6ó a nĩi 6úii. 20 Bïo ó o Pilaate wi ò o díá a Yeesu, ó o wíokaa tùara 6a zãamãa yi. 21 Ká 6a mãhã wee wãamaka: «Búεε wo ho *kùrùwá wán ò o hí! Búεε wo ho kùrùwá wán ò o hí!»

22 Mu cúa-tĩn nĩi ó o Pilaate bía nɔn 6a yi: «Lée webio ó o wó khon yi? I yí mɔn bïo 6úii na nɔn ó o koráa lè mu húmú. I ì bío le 6a ha a lè hã làbàaní, ká ì ì díá wo o ò lén.» 23 Ká 6arén bán pá lan wee wãamaka pónpón le 6a búεε o Yeesu ho kùrùwá wán. A 6arén wãamakaa lé hĩa yú ho pánká. 24 O o wãa tà le mí ì wé bïo 6a wee cà. 25 O nĩi na 6a le o díá, wón na kera ho káaló fio yi á wó le nĩ-6úee 6a dó ho kàsó yi, ó o léra díá, ò o nɔn o Yeesu 6a dásíwá yi le 6a wé làa bïo 6a zúifùwa sía vá yi.

*Ba dásíwá 6uan o Yeesu wàràa
(Matiye 27.32-34; Maaki 15.21-23; Zãn 19.17-22)*

26 Bïo 6a 6uan o Yeesu wàràa, á 6a vaá fò mín làa Sirεena* nĩi 6úii na 6a le Simɔn, ò o ló hã mana yi lua. A 6a dásíwá wĩira a 6ueé séenía lè ho kùrùwá, ò o bèráa o Yeesu món. 27 Ba minka zãamãa bò a yi á séenía 6a hãawa 6úii na wee wá kùaará a bïo yi. 28 O o Yeesu yèrémãa wee bío làa ba: «Zeruzalemu hãawa, mi yí wá ínén bïo yi, ká mi wá minén miten lè mí zàwa bïo yi. 29 Lé bïo hã wizooní 6úii na lua yi, á 6a khíi wé è bío: «Ba hãawa na yí mãa te làa bĩa ãĩn yí ton za yí yèenía yí mɔn bán júná 6èntĩn sí.» 30 Hón pãahũ so yi ká 6a à bío ò na hã 6úaa yi:

* 23:26 Sirεena: Ho lée lóhó 6úii na wi ho Afriiki kãhũ yi á sùarãa yi lè ho Mèditeranée yámú jumu. O Yeesu pãahũ á 6a zúifùwa 6úii hĩa wi ho lóhó mu yi.

«Mi tè ñi wen» á mún ñ bío lè hã dònóúaa: «Mi pe wen»† ³¹ Lé bïo ká 6a wee wé ñnén na ka lòn b̀en-siire ká síi, á minén na ka lòn b̀en-henĩ bïo khíi dà bún wán.»

*Ba búaa o Yeesu ho kùrùwá wán
(Matiye 27.35-44; Maaki 15.24-32; Zán 19.17-27)*

³² Ba mún buan ñi-wànnà nùwã ñun búii na 6a à páanĩ ñ búe là a Yeesu. ³³ Bïo 6a vaá dõn ho lahó na 6a wee ve làa «Nún-òòkuee» á 6a búaa o Yeesu ho *kùrùwá wán bïn. Ba ñi-wànnà nùwã ñun á 6a mún búaa hã kùrùwáwá wán bïn. O ñi-kéní wi là a Yeesu ñin-tlání ká yia so wi là a ñin-káahó. ³⁴ [O o Yeesu bía: «Í Maá, sén día na 6a yi, lé bïo 6a yí zũ bïo 6a wee wé.»] Bún món á 6a dásíwá wó le ñún-sini bïo á sankaaráa o sí-zinia. ³⁵ Ba zãamãa ñin bïn á wee lon. Ba *zúifùwa ñúnása bán wee yáa mí ñini yi na a yi ká 6a à bío: «O fenía 6a búii, le orén mún fení mítén ká a lé o *Krista bïo bon, yia le Dónbeenĩ mən léra.» ³⁶ Ba dásíwá mún wee yáa mí ñini yi na a yi. Ba vá buée bó a yi, á hoonía mu bè-ña yòó nən wo yi ³⁷ à 6a wee bío: «Hen ká fo lé 6a zúifùwa béε, à ù fení ũten ũten.» ³⁸ Yòó o ñúhũ yi á bïo ká lé bïo 6a túara: «YÌA KÀ LÉ 6A ZÚIFÙWA BÉε.» ³⁹ Ba ñi-wànnà na 6a búaa ñi-kéní wee là a ká a bío: «Fo yínɔ́n o Krista le, á ù fení ũten ũten à ù mún fení warén lon!» ⁴⁰ Ká a ñi-kéní na so wón bèn wee zá lè mí ninza mu ká a bío: «Fo yí máa zón Dónbeenĩ le? Yínɔ́n le lònbee dà-kéní mu á ù wi yi le? ⁴¹ Warén bán ko lè le lònbee, lé bïo wa wékhe lé hĩa dó wen mu yi, ká arén wón yí wó bè-kohó.» ⁴² Bún món ó o bínía bía: «Yeesu, hen ká fo khíi buara lè ù béenĩ, à ù pa í bïo.» ⁴³ O o Yeesu bía

† 23:30 Mi lon Ozee vūahũ 10.8.

nɔn wo yi: «Le ɪ mɪ ho tɪiá poni na foɪ: Ho zuia ká fo ò keɪ làa mi le Dónbeenɪ cɔn.»

O Yeesu húmú

(Matiye 27.45-56; Maaki 15.33-41; Zán 19.28-30)

44-45 Mu wó à le wii wà yòò fàrá, á ho kɔhú búenbúen dɪndɪn wó le tɪbíri á míana fúuu fúaa le wi-háarè. Ho pɔnsòró na zoó le *Dónbeenɪ zɪ-beenɪ yi á lenkaa mín tɪahú. 46 O o Yeesu bía pɔnpɔn: «ɪ Maá, ɪ wee dé ɪ mànáká ũ níi yi.» Bío ó o bía bún wó, ó o húrun. 47 Bío ho Oroomu dásíwá kuure júhúso mɔn bío wó, ó o khònía le Dónbeenɪ, ò o wee bío: «O níi na kà bèntɪn lá téréna.» 48 Ba zámáa na buara buée lora mu bío mu á mɔn bío wó, á ba bɪnía wà ká ba yara sò làa sòobéε. 49 O Yeesu bàn bɔnlowà búenbúen lè ba háawa na bò làa wó hàri ho Kalilee yi á buée khèra dɪn wee loɪ bío wee wé.

O Yeesu nùuló bío

(Matiye 27.57-61; Maaki 15.42-47; Zán 19.38-42)

50-51 Níi búii hía wi bɪn á yèni ɓa le Zoεεfu. O wee lé ɓa *zúifùwa lóhó na ɓa le Arimatee yi. O fù léé ní-tente na téréna, á hía wee lòoní le *Dónbeenɪ béenɪ buenlò. O fù lé ɓa zúifùwa làndá tɪiá fεerowà ní-kení, ká a màhá fù yí tà bío ɓa ninzàwa jɪnɪ tò wán wó. 52 O o wà van o Pilaate cɔn vaá flora a Yeesu ní-hínmu. 53 Bún món ó o huera a ho *kùrùwá wán, á líi pon yi lè ho bunlò, á lá vaá nùuna le búure na có ho búaaahó yi, na á ní-hío

lá ðĩn yí nùuna yi yí mən.‡ 54 Mu wó ho yèzũmá zòn ziihũ á ho *Sabaa ñúhũ búaráa. 55 Ba háawa na bò là a Yeesu hári ho Kalilee yi á bò mín là a Zozeefu vaá mən le búure, á lora bïo ó o Yeesu ñi-hínmu dũmanáa. 56 Bũn món á 6a bĩnía vaá wee wíoka ho ñiló lè mu bïo na sãmu sí o Yeesu mu sãnía bio yi. Ho Sabaa zòn á 6a vũrĩna làa bïo ho làndá heníanáa mu.

24

O Yeesu vèeró bïo

(Matiye 28.1-9; Maaki 16.1-8; Zãn 20.1-10)

1 Ho dimaasi zòn yĩnbíi búirĩi á 6a háawa hĩnən lá ho ñiló na sãmu sí na 6a lá wíokaa, á buan vannáa le búure wán. 2 Ba vaá yú le hue-beeni na lá pon le búure ñii à le bĩnía khíi díá. 3 A 6a yóo zòn, ká 6a màhá yí zoó mən o Núhũso Yeesu sãnía. 4 A 6a ðĩn yilera lùnkaa, à bũn à báawa nùwã ñun na sí-zĩnia wee ñuiika ðĩn 6a yahó. 5 Bïo 6a zãna ðĩn cúiorá mí ñúná, á 6a nùpua mu bía làa ba: «Lée webio nən á yĩa yĩo wi lua á mí 6ueé wee cà 6a ñi-hía lùe yi? 6 [O mía hen. O vèera.] Mi le mi yiwa bïo ó o hĩa bía nən mia wán ká a wi ho Kalilee yi: 7 «O *Nùpue Za ko ò o dé 6a bè-kora wérowà níi yi, à búεε ho *kùrùwá wán, à vèe há wizooní tĩn níi zòn.»»

‡ **23:53** Ba zúifùwa búráa: O Yeesu pãahũ ká 6a zúifùwa na níni se fù wee wé cé mí búráa há búaarà yi. Há búii wee wé há bú-káni á ho zĩ-ñúhũ dà-kéní nùpua wé nùu yi. Há búráa mu 6a fù wee wé pe ñiní lè há hue-beera. Bía yí dà hñn búráa so sii máa cé, bán búráa fù wee wé cé ho tá kãamáa yi. Ba fù wé khũuní há à há wíoka wé mi, lé bio ká yĩa vará há wán táa o ðõn há, se 6ãnsò tun.

⁸ A 6a hácírí màhǎ bíníá 6uara o Yeesu bióní wán. ⁹ A 6a bíníá wà vaá bía mu búenbúen nɔn 6a tonkarowà píru dòn làa bía ká búenbúen yi. ¹⁰ Ba lé o Makadala Mari, là a Zaana, là a Zaaki 6àn nu Mari. Ba há-vio na lá páanía wi làa ba á mún bía mu bío dà-kéní mu nɔn 6a tonkarowà yi. ¹¹ Εε ká 6a tonkarowà màhǎ lá há bióní mu lòn bín-conconwà, á 6a yí tà 6a bío. ¹² [Ká a Piere màhǎ pá hínɔn lùwa van le búure wán à vaá líí lúnlúra ò o lora le yi. A ho nùlò dεε lé dío ó o mɔn. O o wó coon bío wó bío yi á bíníá vannáa mí zii.]

O Yeesu zéenia miten lè mí nǎ-keninia búí
(Maaki 16.12-13)

¹³ Le wizonle mu mí bæere zoñ, ó o Yeesu nǎ-keninia nùwǎ jun búí bò mín nɔn ho lóhó na 6a le Emayuusi. Horén lè ho Zeruzalεemu á à yí léèrèwa bío jun vεeñí síí. ¹⁴ Bío wó kǎína búenbúen lé bǔn 6àn láakáwá á 6a wee tà. ¹⁵ Bío 6a wee bío ká 6a à wǎaní mín ká 6a wà, ó o Yeesu mí bæere 6ueé bó 6a yi á bò làa ba. ¹⁶ Ba nɔn wee mi a, ká bío búí màhǎ hò 6a á 6a yí zǔna a. ¹⁷ O o Yeesu tùara 6a yi: «Lée webio á mi wee wǎaní wán ká mi wà?»

A 6a dǎn sò mí yara. ¹⁸ A 6a nǎ-kéní na 6a le Keliopaasi bía nɔn wo yi: «Ba nùpua na 6uara ho Zeruzalεemu yi búenbúen, á ùnén ù dòn lé yia yí zǔ mu bǐowa na wó há wizooní yen na kà yi le?» ¹⁹ O o tùara 6a yi: «À bǔn bǐowa so lè mu yén?» A 6a bía nɔn wo yi: «Bío wó a Nazarεete nii Yeesu yi há. O lá lé le *Dónbeení ni-cúa fεero. Le Dónbeení lè 6a nùpua zǔna le o pánká wi mí bè-wénia lè mí bióní yi. ²⁰ Wa *yankarowà núnása lè wa ya-díwá nɔn wo bía yí zǔ le Dónbeení yi à bán síinia nǔhǔ à 6úe, á 6a 6úaa wo ho *kùrùwá wán. ²¹ Wa lá wee leéka le orén lè yia ko ò o kǎní a *Isirayεele nǐpomu, ká

mu yiõ wãa máa lé. Ho zuia lé mu biowa mu wéró wizooní bïo tïn. ²² Wa kuure háawa nùwã yɛn búí wó wɛn coon. Ba fù hínɔn le yĩnbii búirii á van le búure wán, ²³ ká ɓa màhá yí vaá yú a sãnía. A ɓa bínía ɓueé bía mu nɔn wɛn, à ɓa mún bía le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà búí zéénía mítɛn làa mí, à ɓa bía nɔn mí yi wéréwéré le o yiõ wi lua. ²⁴ Wa ninzàwa nùwã yɛn búí mún van le búure wán á vaá mɔn mu búenbúen làa bïo ɓa háawa bíaràa mu, ò o Yeesu wón ɓa yi mɔn.»

²⁵ O o Yeesu màhá wãa wee bío làa ba: «Mi lé ɓa bɔnbúwá. Mi yí máa dé mí sía le Dónbeenĩ jì-cúa fɛɛrowà bè-bionii yi fù. ²⁶ O *Krista so lá yí ko ò o lò be kà síi à yíràa mí cùkú beenĩ le Dónbeenĩ cɔn le?» ²⁷ Bún mɔn ó o wãa zéénía bïo bía a dǎní yi le Dónbeenĩ bíonĩ vūahú yi búenbúen bàn kúará. O ɓúa mu jùhú là a *Mɔyiize vɔnna á vaá lá lè le Dónbeenĩ jì-cúa fɛɛrowà vɔnna búenbúen.

²⁸ Bïo ɓa vaá ɓó ho lóhó na ɓa wee va yi, ó o Yeesu wó lòn nni na le mí ì khíí á à va làa yahó. ²⁹ Ká ɓa màhá hò a le o yí wé mu, à ɓa bía nɔn wo yi: «Día à ù cãa làa wɛn, ho tá wee hí.»

O o Yeesu wãa zoó làara ɓa wán. ³⁰ Bïo ɓa wee dí, ó o lá ho búurú, á dó le Dónbeenĩ bárákà, ò o cèekaa ho nɔn ɓa yi. ³¹ Lé bún wán á ɓa yiõ màhá fá, á ɓa zūna a. O o dɛénía juuna vūnun ɓa yahó. ³² A ɓa wee bío làa mín: «Bïo ó o fù wee bío ká a zéení le Dónbeenĩ bíoní kúará làa wɛn ho wǎhú wán á wa sía so fù yi há le?»

³³ A ɓa dɛénía hínɔn bínía jɔn ho Zeruzalɛmu. Ba vaá yú ɓa tonkarowà píru dòn lè mí ninzàwa mín wán bín, ³⁴ á bán wee bío làa ba: «O Nuhúso vèera bïo bon. O Simɔn mɔn wo.» ³⁵ A ɓarén mí

bεere lá bïo wó ho wõhũ wán bía nɔn 6a yi, làa bïo 6a zũnnanáa o Yeesu pãahũ na ó o wee cèeka ho búurú yi.

*O Yeesu wíokaa zéenia miten lè mí tonkarowà
(Matiye 28.16-20; Maaki 16.14-18; Zán 20.19-23;
Bè-wénia 1.6-8)*

³⁶ Bïo 6a wi bún bioró yi, à bún ò o Yeesu mí bεere dèenía wi 6a tãahũ [ó o bía nɔn 6a yi: «Le ho héerà kɛ́n làa mia.»] ³⁷ A 6a zãna dàkhíina, lé bïo 6a mɔn wo wó làa nĩ-hónbóní. ³⁸ Ká a Yeesu màhá bía làa ba: «Mi yilera yáara le we? Lée webio nɔn hã titikaa wiráa mí sĩa yi? ³⁹ Mi loń í níní le í zení. Mu lé ínén í bεere. Mi 6uee dã mi loń, lé bïo ó o nĩ-hónbóní sãnía mía làa bïo mi mɔn à ínén sãnía wiráa bïo síi.» ⁴⁰ [O bía hñn bíoní so nɔn 6a yi, ò o zéenia mí níní lè mí zení làa ba.] ⁴¹ Ká 6a minka sí-wεε làa bïo mu wó 6a coon bïo yi, á 6a pá yí tà yí tà le o Yeesu vèera bïo bon, ó o wãa bía nɔn 6a yi: «Bè-dínii wi mi cǎn le?» ⁴² A 6a nɔn o ceza na sɔn sɔn-kéní wo yi, ⁴³ ó o fó a là 6a yïo yi.

⁴⁴ Bún mɔn ó o bía nɔn 6a yi: «Bïo kà lé bïo á í bía nɔn mia pãahũ na á í làa mia páanía wi: Bïo túara í dǎní yi 6úen6úen o Mɔyiize làndá lè 6a jii-cúa fεerowà vɔnna, lè hã leni vũahũ yi á lá ko mu wé.» ⁴⁵ Bún mɔn ó o Yeesu wó á 6a wee zũn le Dónbeenĩ bíoní vũahũ bíoní kúará, ⁴⁶ ò o bía nɔn 6a yi: «Mu túara kà: O *Krista ko ò o lò be, bún mɔn ò o vèe hã wizooní tĩn níi zon. ⁴⁷ Bïo kà lé bïo mi bue o yèni yi à na hã síiwà nùpua 6úen6úen yi: «Mi yèrémá mi yilera lè mi wárá à mi yí mu bè-kora séndiáró.» Mí 6úa mu jũhũ ho Zeruzalεemu yi. ⁴⁸ Bïo mi mɔn à mi bío na 6a nùpua yi. ⁴⁹ Inén í bεere á à tonka le Dónbeenĩ Hácírí na le dó mí jii le mí ì na á le è lii

mi wán, ká mi màhã ko mi kεεní ho lóhó yi fúaa le Dónbeenĩ pànká lé ho wáayi à lii mi wán.»

O Yeesu yòora le Dónbeenĩ cǎn

(Maaki 16.19-20; Bè-wénia 1.9-11)

⁵⁰ Bǎn mǎn ó o Yeesu fó 6a á 6a ló ho lóhó yi wà vaá sùaràa ho Betanii yi, lé bǎn ó o hóonía mí níní ò o dú6uaa 6a yi. ⁵¹ Pàahũ na ó o wee dú6ua 6a yi, ó o làa ba saawaa mín yi, [ó orén wón 6uan yòora ho wáayi.] ⁵² [Ká 6arén bán 6ùaanía wo] à 6a bǎnía van ho Zeruzalεεmu ká 6a sǎa wan làa sòobéε. ⁵³ Ba yí máa khí le *Dónbeenĩ zǐ-beenĩ yi. Ba wee 6uee 6ùaaní le bǎn fέεε.

Dónbeenì páaní fīnle vūahũ
New Testament in Buamu (UV:box:Buamu)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Buamu

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Buamu

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 30 Dec 2021
331a1641-e36a-5300-8cb1-c9476fcef9bf